

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و فناوری آموزشی

۴

رشد

معلم

ماهنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی
برای معلمان، دانشجو معلمان و
کارشناسان وزارت آموزش و پرورش
دوره ۴۳ | شماره پیاپی ۳۶۶
دی‌ماه ۱۴۰۳ | ۴۸ صفحه

ISSN: 1606-9129

www.roshdmag.ir

به‌عالمی
نفروشیم
مویی

از
سردوست

تربیت

گفت‌وگویی

مرجعیت معلم

نقش تربیتی و مرجعیت معلم مهم است. در الگوی آینده‌مان از مرجعیت معلم، با وجود ابزارها و امکانات متنوع آموزشی، باید بازتعریفی نسبت به جایگاه معلم داشته باشیم. خیلی از جنبه‌های انسانی که ما در طول زندگی لمس کردیم، جای پای معلمان ماست که فلان خصوصیت را از فلان معلم آموختم. این‌ها مواردی هستند که هوش مصنوعی نمی‌تواند جای آن‌ها را پر کند. الگ شدن این خصوصیات و ماندن آن‌ها که ریشه‌های عمیق تر انسانی دارند، تحول مهم دوره ما خواهد بود و در آن حتماً با چالش مواجه خواهیم شد.

(گفت‌وگوی صفحه ۶ را بخوانید)

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و فناوری آموزشی

مجله روشد

www.roshdmag.ir

ماهنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی برای معلمان،
دانشجو معلمان و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش | دوره ۴۳
شماره پیاپی در پی ۳۶۶ | دی‌ماه ۱۴۰۳

خانواده مجلات رشد همه تلاش خود را کرده است تا این مجلات
در **دسترسی عموم** جامعه آموزشی و تربیتی کشور قرار گیرد و همه
مخاطبان در میهن عزیز اسلامی مان **امکان تهیه** آن را داشته باشند.
قیمت: ۱۸۰/۰۰۰ ریال

مدیر مسئول: محمد صالح مدنی
سر دبیر: عباسعلی مظفری
شورای برنامه‌ریزی:
دکتر حامد عباسی
دکتر جعفر چراغیان
دکتر مختار ذاکری
دکتر لیلا میرزائی
دکتر منوچهر فضل‌خانی
مونس بازوکی
مدیر داخلی: شهلا فیهمی
ویراستار: کبری محمودی
مدیر هنری: کوروش پارسا نژاد
طراح گرافیک: مجتبی زند
دبیر عکس: اعظم لاریجانی

نشانی دفتر مجله:

تهران، ایران شهر شمالی، پلاک ۲۷۰

صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۶۵۸۶

تلفن: ۰۲۱-۸۸۴۹۰۲۳۲

نماینده: ۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۷۸

پایانک: ۰۳۰۰۸۹۹۵۲۰

وبگاه: www.roshdmag.ir

رایانامه: moallem@roshdmag.ir

نشانی امور مشترکین:

تهران، صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۳۳۳۱

امور مشترکین:

۰۲۱-۸۸۸۶۷۳۰۸

پيام‌نگار: ۰۲۱-۸۸۴۹۰۲۳۳

چاپ و توزیع: شرکت افست

نشانی کانال مجله رشد
معلم در پیام رسان‌ها:
@roshd_moallem

وبگاه نظر سنجی
مجلات رشد

یادداشت سردبیر / تأخیر فرهنگی / دکتر عباسعلی مظفری * ۲

نقد و نظر / از ادبیات غافل نباشید / دکتر غلامعلی حداد عادل * ۴

بهداشت روانی / شادی را هدیه کنیم / مونس بازوکی * ۵

نقد و نظر / ریشه‌ای که میوه خواهد داد! / انلدار محمدزاده صدیق * ۶

رویکرد تربیتی / تربیت گفت و گویی: راهنمای عمل / دکتر محمد حسینی * ۹

استیج چه چیزی نیست؟ / عبدالرضا شیرکوند * ۳۹

تدریس مفهومی، مقدمه یادگیری مفهومی / دکتر مهدی علی عسکری * ۴۲

دست در دست هم / دکتر محمد نیرو * ۱۲

معلم در پژوهشکده زندگی می‌کند! / دکتر لیلا سلیقه‌دار، نرگس نعمت‌زاده * ۱۴

جذابیت کلام / زهراسادات الطافی * ۱۷

از کدام اسلام سخن می‌گوییم / جعفر چراغیان * ۳۶

فناوری‌های نوین / معلمان هوشمند / دکتر حامد عباسی، حمیده عباسی * ۴۰

سیک زندگی / تغذیه سالم یا باورهای رایج؟ / شیما مظفری، متینا قهرمانی * ۲۴

طراحی آموزشی / طراحی وارونه / فرزانه نوراللهی * ۲۶

سفر به دنیای خاطره‌ها / به عالمی نفروشیم مویی از سر دوست / فاطمه جوکار * ۳۰

اینجا خانه است / پرستو فتحی * ۳۵

بهداشت و سلامت / چقدر به خاطر می‌آوری؟ / اسداله زارع * ۳۲

پنج‌ده‌ای به دنیای خاطره‌ها / نویسندگان کوچک / فاطمه اردستانی رستمی * ۳۴

راهنمایی و مشاوره / گلاسردر کلاس درس / مرتضی فاضل * ۴۴

یادها و خاطره‌ها / تقویم دی / دکتر لیلا میرزایی * ۴۷

کافه کتاب / طراحی آموزشی در سطح خرد و کلان / ۴۸

قابل توجه نویسندگان و مترجمان

مقاله‌هایی که برای درج در مجله می‌فرستید، باید با اهداف و رویکردهای آموزشی، تربیتی و فرهنگی این مجله مرتبط باشند و قبلاً در جای دیگری چاپ نشده باشند. مقاله‌های ترجمه شده باید با متن اصلی هم خوانی داشته باشند و متن اصلی نیز همراه آن‌ها باشد. چنانچه مقاله را خلاصه می‌کنید، این موضوع را قید بفرمایید. حجم مطالب ارسالی حداکثر ۱۰۰۰ کلمه باشد. اثر مقاله باید روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه‌های علمی و فنی دقت لازم مبذول شود. محل قرار دادن جدول‌ها، شکل‌ها و عکس‌ها در متن مشخص شود. شماره تماس و نشانی الکترونیکی نویسنده حتماً نوشته شود. مجله در رد، قبول، ویرایش و تلخیص مقاله‌های رسیده مختار است. آرای مندرج در مقاله حاضر و تأمین نظر دفتر انتشارات و فناوری آموزشی نیست و مسئولیت پاسخ‌گویی به پرسش‌های خوانندگان با خود نویسندگان یا مترجم است.

برای اشتراک مجلات رشد
پوش کنید

دکتر عباسعلی مظفری

از دیدگاه نظریه پردازان فرهنگی و علوم اجتماعی، تأخر فرهنگی، عقب ماندگی فرهنگی، واپس ماندگی فرهنگی یا دیرکرد فرهنگی در اصطلاح نوعی نبود تعادل فرهنگی محسوب می شود که به معنای تمایز اجزای یک فرهنگ از نظر آهنگ حرکت است. در واقع بعضی از عناصر فرهنگ، نظیر زیرساخت یا فنون و ابزارهای مادی، زودتر از اندیشه ها و عقاید یا سازمان های اجتماعی دگرگون می شوند. به عبارت دیگر، ابزار و فناوری در اختیار افراد جامعه قرار می گیرد، اما فرهنگ استفاده صحیح از آن هنوز شکل نگرفته است. این ناهماهنگی در تغییر عناصر یک ترکیب فرهنگی، پس افتادگی فرهنگی نیز نام دارد.

هوش مصنوعی از واژه های جدیدی است که به شکل بسیار جدی و پررنگ وارد زندگی ما شده و به سرعت تمامی ابعاد زندگی را در بر گرفته است. هوش مصنوعی یک فناوری تحول آفرین و آینده ساز است که اگر با طراحی دقیق به هر فرایندی وارد شود، سطح اعتبار و کارایی آن را تا چند مرحله افزایش می دهد. ارتقای سرعت محاسبات و تجزیه و تحلیل اطلاعات، برخورداری از قابلیت پیش بینی، افزایش دقت در فرایندهای اداری و تجاری، صنعت، پزشکی، اشتغال و آموزش از ویژگی های هوش مصنوعی هستند و این موضوع در اداره آینده دنیا نقش حیاتی دارد. پاسخ به هر نوع سؤال در هر زمینه ای، انجام انواع فعالیت های علمی و آموزشی، پژوهشی، هدایت تحصیلی و شغلی، بهره گیری از کتابخانه های مجازی، اتومبیل ها و تاکسی های بدون راننده (خودران)، دستگاه های حضور و غیاب و تشخیص هویت، دوربین های حفاظتی، سامانه های رأی گیری، بازی های تعاملی رایانه ای، بهداشت و سلامت، تغذیه و رژیم درمانی، ورزش، مراحل ساخت فیلم، تنها بخشی از کاربردهای هوش مصنوعی هستند.

بهره گیری صحیح از علم و فناوری، به ویژه هوش مصنوعی، از مصداق های بارز تحقق قدرتمند شدن و قوی شدن کشور است. دانشمندان و متخصصان کشور باید، هم «در برنامه ریزی، طراحی و تولید دانش

**بهره گیری
صحیح از علم
و فناوری،
به ویژه هوش
مصنوعی، از
مصداق های
بارز تحقق
قدرتمند شدن
و قوی شدن
کشور است**

فرهنگ

فنی، و هم در ساخت و تولید محصول و کالا»، پیشرو باشند، وگرنه صرفاً بهره‌بردار و مصرف‌کننده‌بودن، دراز مدت آثار نامطلوبی برای کشور خواهد داشت و در صورت جاماندن از قافله علم و فناوری، به ضعف و عقب ماندگی سوق دادن کشور خواهد بود. اینجاست که کلام حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام معنی می‌شود که فرمودند: «الْعِلْمُ سُلْطَانٌ مَنْ وَجَدَهُ صَالٍ بِهِ وَمَنْ لَمْ يَجِدْهُ صَالٍ عَلَيْهِ» (شرح نهج البلاغه، ج ۲۰، ص ۳۱۹): علم و دانش سلطان و قدرت است. هر کسی که آن را داشته باشد، دست قدرتمند و برتری را خواهد داشت و هرکس آن را نداشته باشد دست قدرتمندی بر سر او خواهد آمد؛ یعنی فرو دست خواهد شد.

حال سؤال این است: چه کار کنیم که در استفاده از هوش مصنوعی از جمله چت جی پی تی، جمنا و غیره دچار تأخر فرهنگی نشویم؟ در پاسخی بسیار مختصر باید اذعان کرد، این فناوری در آموزش چندین کاربرد دارد. خوب سؤال کردن، خوب بحث کردن، پرهیز از غرق شدگی در کارهای تفریحی و سرگرمی، توجه به اعتبار پاسخ‌های ارائه شده، رونویسی نکردن بدون تفکر متن‌ها و تأمل در محتوا، و زود قانع نشدن از جمله اقداماتی هستند که ما را در استفاده بهینه از هوش مصنوعی یاری می‌کنند.

همان گونه که در آغاز بحث در رابطه با تأخر فرهنگی اشاره شد، در اینجا سه نوع تأخیر فرهنگی وجود دارد. یکی عقب ماندگی از فرهنگ کاربرد هوش مصنوعی در آموزش که در واقع بخشی از گسست بین ابزار و اندیشه است، دیگری عقب ماندگی آموزش از حوزه‌های دیگر زندگی. به این معنا که آن‌ها از هوش مصنوعی استفاده می‌کنند، اما آموزش در استفاده از آن تأخیر دارد. سومین مورد گسستی است که بین فناوری و کاربرد آن در لایه‌های گوناگون افراد جامعه به وجود می‌آید و با نام شکاف دیجیتال (یا شکاف هوش مصنوعی) یاد می‌شود که ریشه در اقتصاد جامعه دارد.

به همین منظور و در راستای آموزش و ترویج استفاده مناسب از هوش مصنوعی، تلاش شد در همه شماره‌های مجلات رشد معلم مقاله‌ای با موضوع هوش مصنوعی درج شود تا دانشجویان و معلمان آشنایی بیشتری با روش‌های استفاده از آن پیدا کنند و بتوانند در راستای بهره‌گیری صحیح از آن در کلاس درس و آموزش دانش‌آموزان بیش از پیش مؤثر باشند. مجله رشد معلم بر اساس رسالتی که دارد سعی می‌کند با آموزش معلمان و دانشجویان این گسست و شکاف دیجیتال یا در بُعد وسیع‌تر تأخر فرهنگی را به حداقل برساند تا همگامی و همزمانی ظهور فناوری‌های نوین با فرهنگ استفاده از آن در آموزش و پرورش صورت گیرد.

منابع

۱. ابن ابی الحدید. شرح نهج البلاغه. ج ۲۰.
۲. استن، اسکرابوت. هوش مصنوعی در کلاس درس. ترجمه حمیدرضا کفایش و سید حسین رضوی (۱۴۰۳). عابد، تهران.
۳. پاندی، ویبها. هوش مصنوعی برای دانش‌آموزان. ترجمه حمیدرضا کفایش (۱۴۰۳). عابد، تهران.
۴. روح الامینی، محمود (۱۳۸۲). زمینه فرهنگ‌شناسی. عطار، چاپ هفتم، تهران.
۵. ساروخانی، باقر (۱۳۸۰). درآمدی بر دایرة المعارف علوم اجتماعی. کیهان، تهران.
۶. وثوقی، منصور و نیک‌خلق، علی اکبر (۱۳۹۵). مبانی جامعه‌شناسی. بهینه، تهران.

دکتر غلامعلی حداد عادل

اشاره

جشنواره ملی فردوسی که در بیستم شهریور ماه ۱۴۰۳ با حضور معلمان و دانش آموزان برگزیده سراسر کشور در تهران برگزار شد، فرصتی فراهم کرد تا دقایقی از دیدگاه‌ها و نظرات دکتر غلامعلی حداد عادل، رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی، بهره‌مند شویم. علاوه بر این، فیلم سخنرانی نیز به صورت رمزیننه در اختیار شما قرار گرفته است تا در جلسات و کلاس درس برای دانش آموزان ارائه کنید.

**کسی که
می‌خواهد
استخوان بندی
زبان فارسی در
ذهنش محکم
بشود، حتماً
باید گلستان
خوانده باشد**

مهارت مهم است که شما را با مردم هم‌زمان و هم‌روزگار خودتان متصل می‌کند و پیوند می‌دهد و هم با نیاکان هم‌زبان خودتان و با همه مردمی که در تاریخ گذشته دنیا به زبان فارسی می‌نوشتند و سخن می‌گفتند و همین‌طور همه مردمی که امروز در سراسر جهان به زبان فارسی تکلم می‌کنند. زبان فارسی رشته پیوند شما با یک چنان جهانی است، با یک چنان جامعه‌ای است؛ جامعه معاصر و جوامع گذشته. زبان فارسی به شما توانایی موفقیت در برقراری ارتباط و ایجاد تفاهم با دیگران را می‌بخشد. تسلط در زبان فارسی مستلزم آن است که شما با شاهکارهای ادبی فارسی آشنا بشوید. در دوره‌های گذشته جشنواره ملی فردوسی، بر شاهنامه تأکید بود و تأکید درستی بود، این تأکید همچنان وجود دارد. شاهنامه یکی از معتبرترین کتاب‌های حماسی و ادبی جهان است. هم‌تراز عالی‌ترین تألیفات ادبی جهانی است و باعث افتخار ماست که ما زبانی داریم که بیش از هزار سال پیش، حکیمی هنرمند، بازیابی توانسته است مفاهیم پیچیده اجتماعی، حماسی و اخلاقی و معنوی را به شعر به این زبان بیان کند؛ طوری که در طول این هزار سال همه مردم ایران از آن لذت بردند و روستایی‌ها آن را حفظ می‌کردند. در قهوه‌خانه‌ها مردم پای شعر فردوسی می‌نشستند و آن را از زبان نقالان گوش می‌کردند و عارفان و معلمان اخلاق در کتاب‌های خودشان، در بیانات خودشان، می‌آوردند

زبان فارسی بر حسب ظاهر یکی از درس‌های شماست در کنار بقیه درس‌ها، ولی حقیقت این است که زبان فارسی را شما نباید در عرض بقیه درس‌ها و شبیه آن و هم‌تراز بقیه درس‌ها بدانید. زبان فارسی در طول درس‌های شماست؛ یعنی بالاتر و برتر است و در واقع هم عرض بقیه درس‌ها نیست. شما هر شغلی در آینده داشته باشید، به زبان فارسی احتیاج دارید. زبان فارسی فقط مخصوص کسانی نیست که بخواهند در رشته ادبیات فارسی استاد و صاحب نظر بشوند، هر پزشک و مهندس و متخصص علوم انسانی به زبان فارسی احتیاج دارد. هر کس بخواهد با جامعه سر و کار داشته باشد و پیام خود را به مردم برساند و پیام جامعه را درک کند به زبان فارسی احتیاج دارد. زبان فارسی یک ابزار مهم است. یک

از

ادبیات
غافل

نیاشید

بخش از تابلو نقاشی مکتب قهوه‌خانه اثر محمد مدبر

برای مشاهده فیلم این سخنرانی پوشش کنید.

مونس پازوکی
دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی

اوایل مهر ماه خانواده‌ها، حتی چند روز قبل، پر شور و با انگیزه به دنبال تهیه ملزومات فرزندان‌شان برای حضور در مدرسه هستند. بچه‌ها بارها و ساپلشان را واری می‌کنند و معلمان لباس تهیه می‌کنند. تحویل سال تعلیم و تربیت است. عید آموزش و پرورش است. چه زیبا و با نشاط به مدرسه می‌آیند! اما بعد از چند روز، دانش‌آموزان خسته‌اند از آمدن و رفتن در مدرسه، معلمان خسته‌اند از دانش‌آموزان بی‌انگیزه و اولیا خسته‌اند از بی‌نظمی فرزندان. واقعاً چه باید کرد؟ نشاط در مدرسه نیازمند تجمیع مجموعه‌ای از عوامل است که بعضی از آن‌ها در دست کارکنان مدرسه است و بعضی جنبه کلان دارند و در این مجال نمی‌توان در آن باره صحبت کرد.

اما به نظر می‌رسد نقش مدیران و معلمان مدرسه در این باب می‌تواند بسیار پررنگ باشد! مدیری که فضای مدرسه را با رنگ‌های شاد و با نشاط طراحی کرده، یک قدم رو به جلو برداشته است یا مدیری که چند بازی را در حیاط مدرسه طراحی کرده است تا دانش‌آموزان در زنگ‌های تفریح بتوانند بازی کنند.

معلم و مدیری که در مدرسه‌اش، برای درس‌های هنر، ورزش، کار و فناوری، و یادگیری مهارت‌ها شرایط مناسب مهیا می‌کند، مدرسه‌شادتری خواهد داشت. مدیر مدرسه‌ای که از کارکنانش حمایت عاطفی می‌کند و آن‌ها را در مقابل اولیا قرار نمی‌دهد، بلکه خود را جزئی از مجموعه می‌داند و دائم می‌کوشد نقش تسهیلگری و رهبری خود را غنا بخشد یا مدیری که اشکال کارکنانش را منطقی و منصفانه، بدون قضاوت‌های ناآگاهانه، در محیطی دوستانه به آن‌ها گوشزد می‌کند و پای درد دل آن‌ها می‌نشیند، معلمان‌ش هم شادی را با خود به کلاس می‌برند، چون احساس بی‌پناهی ندارند.

مدیری که با اولیای مدرسه روابط مناسبی را پیش‌بینی می‌کند، آن‌ها را در جریان امور مدرسه می‌گذارد، همواره می‌کوشد مشکلات دانش‌آموزان را در چارچوب مدرسه حل کند و حمایت اولیا را در پیشبرد اهداف مدرسه داشته باشد، شادی را به مدرسه خود هدیه کرده است. همچنین است معلم و مدیری که در برنامه‌ریزی‌ها و هدف‌گذاری‌هایش کلاس مدرسه را محیطی پر از شور می‌خواهد و همواره مسابقه‌ها و جشن‌ها را به بهترین شکل ممکن، با کمک خود دانش‌آموزان، برگزار می‌کند.

در چنین مدرسه‌هایی، تشویق بر هر تنبیهی مقدم است. احترام متقابل حاکم است. از خطاهای کوچک چشم‌پوشی می‌شود تا گذشت آمیخته با جبران آموزش داده شود. در این مدرسه‌ها، همه مانند اعضای یک خانواده، یک هدف را دنبال می‌کنند. در کنار هم، با هم و برای هم می‌کوشند تا پیام‌زنند و زندگی کنند. *

و پهلوانان آن‌ها را می‌خواندند و شجاعت آن‌ها افزون‌تر می‌شد. شما از شاهنامه غافل نباشید. اما شنیده‌ام که در این دوره، علاوه بر شاهنامه، گلستان را هم در مدرسه‌ها مطرح کردند و به کتاب گلستان سعدی هم توجه شده است. از دانش‌آموزان خواسته شده هر کدام گلستان خوانی بکنند. این تصمیم درستی است. بنده باید عرض کنم، از روزی که در سال‌شش صد و پنجاه و شش هجری قمری کتاب گلستان به انجام رسیده تا همین اواخر، هر فارسی‌زبانی نه فقط در ایران، در هر جای جهان، اگر می‌خواست به زبان فارسی تسلط پیدا کند، گلستان می‌خوانده. همه استادان فارسی زبان در طول چند قرن گذشته، شاید بگوئیم هشت قرن گذشته، سر سفره سعدی نشسته بوده‌اند و بنده تصورم از گلستان سعدی برای فارسی‌زبانان این است که گلستان به منزله شیر مادر برای کودکان است و کودکی که شیر مادر نخورده باشد، به قول عامه مردم استخوانش پوک است. کسی که می‌خواهد استخوان‌بندی زبان فارسی در ذهنش محکم بشود، حتماً باید گلستان خوانده باشد. خود من در سال ۱۳۳۵ که کلاس ششم ابتدایی بودم، تکلیف فارسی تعطیلات عیدم این بود که یک بار از اول گلستان تا آخر گلستان را رونویسی کنم و من و بقیه هم کلاسی‌های خود آن سال این کار را کردیم؛ ولی الان این توجه کاهش پیدا کرده است.

گلستان یک کتاب است که شاعر بزرگ و هنرمندی آن را تألیف کرده و در تألیف آن، ذوق به خرج داده است. استادی به خرج داده. خیلی ظرافت‌ها در تألیف این کتاب از نظر کمی و کیفی اعمال شده‌اند که شما می‌توانید دقت کنید و آن‌ها را کشف کنید. مطابق ذوق مردم تألیف شده. بعد از اینکه گلستان تألیف شد، دیگر همه کتاب‌ها کنار رفتند و گلستان محور شد. این را هم بدانید که یکی از قدیمی‌ترین کتاب‌های ادبی ایران و زبان فارسی که به زبان‌های اروپایی ترجمه شده، گلستان و بوستان سعدی است. اصولاً توضیح اینکه گلستان سعدی و بوستان سعدی به چه زبان‌هایی ترجمه شدند و به هر زبانی چند بار ترجمه شدند و چه کسی در کدام کشور آن را به چه زبانی ترجمه کرده، خودش یک کتاب مفصل شده است. بدانید که گلستان نه فقط یک اثر ادبی متعلق به ایران، بلکه متعلق به جهان است، مثل شاهنامه. حتماً از خواندن گلستان غافل نشوید که درون مایه گلستان اخلاق فردی و اجتماعی است و سبک زندگی است که به زبان شیرین به نثر شیرین فارسی و شعر شیرین فارسی نوشته شده است. *

شادمانی را با هدیه کتاب

تنظیم کننده گفت وگو: ائلد ار محمدزاده صدیق

دکتر ایمان افتخاری عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی و ریاضی دان برتر در زمینه توپولوژی است. او زاده گلپایگان است. دیپلم خود را از دبیرستان علامه حلی تهران کسب و در سال ۱۳۷۶ تحصیلات دانشگاهی خود را در رشته ریاضی در دانشگاه صنعتی شریف آغاز کرد. دوره دکترای خود را در دانشگاه پرینستون گذراند. افتخاری چند سالی در دانشگاه هاروارد تدریس کرد تا اینکه در سال ۱۳۸۶ تصمیم گرفت به ایران برگردد. دکتر افتخاری در حال حاضر عضو هیئت علمی پژوهشگاه دانش های بنیادی (مرکز تحقیقات فیزیک نظری و ریاضیات) است. او ده ها مقاله تخصصی و سابقه ای در زمینه معلمی و تعلیم و تربیت دارد. آنچه در ادامه می آید، گفت وگویی با این صاحب نظر در خصوص نقش تربیتی معلم و تربیت تمام ساحتی دانش آموزان است.

ریشه های کله

میوه

خواهد داد!

در زمینه تربیت تمام‌ساحتی، معلمان مادر بعد علمی، اخلاقی، تربیت اجتماعی و سیاسی چه کارهایی باید انجام دهند تا تربیت صحیح اتفاق بیفتد؟

به‌شخصه در سال‌های آخر تحصیلات دوره متوسطه ام تحت تأثیر معلمان بوده‌ام. آنچه امروز به‌عنوان دوره‌های ابتدایی و اول متوسطه شناخته می‌شود، برای من دوره تغییر تحت تأثیر معلمانم بوده است. من بیشترین تأثیر را از معلمان درس‌های فیزیک و ریاضی‌ام گرفتم. البته آن‌ها در جنبه‌های دیگر شخصیت من نیز اثرگذار بودند. چند جاذبه بودن شخصیت معلم از یک طرف و نوع رابطه بین معلم و دانش‌آموز از طرف دیگر. بعضی از معلمان من به‌قدری رابطه گرم و صمیمی با من داشتند که همین امروز هم خیلی مستمر این رابطه ادامه دارد. این‌ها دو مؤلفه مهم هستند. همان‌طور که برای پدر و مادر تمام جنبه‌های رشد فرزندانشان مهم است و اگر کم و کاستی ببینند، به عکس العمل نیاز است، برای معلم‌ها هم همین‌طور، علاوه بر تحصیل، ورزش و سلامت دانش‌آموزان نیز مهم است.

اگر رابطه بین معلم و دانش‌آموز چنین جنسی داشته باشد، من فکر می‌کنم ریشه‌ای است که میوه خواهد داد. تربیت تمام‌ساحتی وقتی رخ می‌دهد که رابطه همه‌ساحت‌های وجودی دانش‌آموز را لمس کرده باشد. این موضوع دو طرفه است. هم تربیت دانش‌آموزان ما به‌سمتی رفته است که کمی اجازه ورود به برخی از عرصه‌های شخصیتی‌شان را به برخی از معلمانمان نمی‌دهند و هم معلمان احساس می‌کنند خیلی پر حجم و پراثری باید وارد این رابطه شوند تا بتوانند گوشه‌های شخصیت دانش‌آموز را کشف کنند و به رشد او کمک کنند. من فکر می‌کنم، اگر این رابطه تمام‌ساحتی برقرار شود، برای هر دو طرف لذت‌بخش خواهد بود. من به فرزند خودم که نگاه می‌کنم، می‌بینم با بعضی از معلمانم رابطه گرم‌تری دارد. این مؤلفه‌ها تا حد زیادی خودش را نشان می‌دهند. این رابطه محبتی عمیق و مسئولانه از دو طرف است. هم دانش‌آموز احساس می‌کند معلم رادر قامت مربی و شخص اثرگذار بر زندگی خودش پذیرفته است و هم معلم احساس می‌کند در قبال جنبه‌های غیردرسی دانش‌آموزش مسئولیت دارد. تربیت تمام‌ساحتی یک موضوع دستوری و آیین‌نامه‌ای نیست و ساحت‌ها باید با هم درگیر باشند. فضای مدرسه فضای تعامل تربیتی و آموزشی را ایجاد می‌کند.

مهم‌ترین نقطه ارتقای نظام تعلیم و تربیت ما این است که معلم خودش از فرصت‌های رشد استفاده کند؛ چه نظام بالادستی چنین فرصت‌هایی را فراهم کند و چه نه

یکی از مهم‌ترین زمینه‌های پیشرفت کشور و شاید خاستگاه پیشرفت کشور در مقوله‌های علمی، اجتماعی، سیاسی و... در مدرسه ریشه دارد. با اتکا به مواردی همانند عشق ورزیدن به دانش‌آموزان یا شوق یادگیری، طبیعی است زمینه‌های علاقه‌مند شدن به درس، رشد و پیشرفت کشور فراهم خواهد شد. از این منظر مدرسه چه کار کند که در دانش‌آموزان شوق و رغبت ایجاد شود؟

به اعتقاد ما، در کل آموزش و پرورش محور معلم است. به نظر من در این مسئله هم نقش خود معلم و شخصیتی که دارد، مهم است. تجربه‌ای که در آموزش و پرورش وجود دارد و آن اینکه معلم سال اولی که کارش را شروع می‌کند، با معلمی که ۲۰ سال است تدریس می‌کند، خیلی با هم فرق می‌کنند. شخصیت، عمق تعلیم و تربیتی که می‌توانند عرضه کنند. ریزه‌کاری‌ها و اصولی که بلدند، فرق می‌کند و این حاصل مسیر رشد در تعلیم و تربیت است. در برخی از حرفه‌ها مسیر رشد آن است که جنبه اقتصادی آن مهم باشد. کاری که از مغازه‌داری شروع می‌شود و با کسب مهارت اقتصادی رشد می‌کند و موارد دیگر. اما در حوزه معلمی، این رشد در ساحت تعلیم و تربیت اتفاق می‌افتد. معلمان اثرگذار آنانی هستند که رشد مستمر خودشان، یعنی شخصیت ذاتی معلم، در این مسیر برایشان اتفاق می‌افتد. به نظر من، مهم‌ترین نقطه ارتقای نظام تعلیم و تربیت ما این است که معلم خودش از فرصت‌های رشد استفاده کند؛ چه نظام بالادستی چنین فرصت‌هایی را فراهم کند و چه نه. برای نمونه، الان هوش مصنوعی دارد وارد نظام تعلیم و تربیت ما می‌شود. معلم ما با بهره‌مندی از این ابزار کار آموزش را بهتر انجام می‌دهد. اگر خود معلم احساس رشد و پویایی نکند، خیلی سخت می‌شود که انتظار داشت این احساس رشد و پویایی به دانش‌آموز او منتقل شود.

بر طبق قاعده، جامعه فرهنگی ما، به واسطه انتخاب‌هایش، سرمایه اولیه پربهایی در اختیارش قرار دارد و نسبت به بسیاری از حوزه‌های دیگری که جهت‌گیری و تصمیم‌گیری‌اش سمت و سوی دیگری دارد، این جامعه، یک جامعه غنی است. منتها دور و بر خودمان می‌بینیم که فشارهای جانبی گاهی اوقات به‌قدری فرد را محدود می‌کنند که افراد انگیزه‌های اولیه و فضای فکری اولیه و شعله درونی‌شان کم‌نورتر و کم‌رقرتر می‌شود. اگر معلمی داشته باشیم که خودش انگیزه داشته باشد، یادگیرنده‌ها از اتفاقات جدید در حوزه علم آگاه‌تر شود، این رفتار حتماً در تعداد بیشتری تسری خواهد یافت.

گفت‌وگو با دکتر ایمان افتخاری
رئیس پژوهشکده ریاضیات
پژوهشگاه دانش‌های بنیادی
و عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی

راهنمای

عمل

و آن اینکه معنای مرجعیت معلم چه خواهد بود؟ این رسالت تک تک معلمان ماست که خودشان را در فضایی جدید برای دانش آموزشان بازتعریف کنند. جواب از پیش تعیین کننده ای هم ندارد. من فکر می کنم، این تلاش دسته جمعی برای بازتعریف مقام معلم است که مقام معلم در ۱۰ سال آینده را شکل خواهد داد و حاصل تلاش دغدغه مندان حوزه تعلیم و تربیت خواهد بود.

در مواجهه با شبکه های اجتماعی، فضای مجازی و تأثیر پذیری دانش آموزان از گروه ها و الگوهای جهانی چه باید کرد؟

اتفاقی که دارد می افتد این است که برای زیست همه ما فضایی متفاوت از آنچه متعارف بوده، ایجاد شده است. فضای واقعی و اجتماعی واقعی داریم و در طول سال هایی که گذشت، بخشی به عنوان فضای مجازی به زیست ما اضافه شده است که همه ما به آن درگیری داریم. این موضوع برای نسل جوان ما محسوس نیست. حتی در خانواده ها، پدر یا مادر خانواده، بخشی از زندگی اش را به سبک دیگری می گذرانند. این موضوع در فضای کارکردن ما هم تأثیر گذاشته است. برای نسل جوان، رفاقت کردن و وقت گذراندن قسمتی جدانشدنی از تجربه هایش شده است که اثرات وضعی خود را دارد. معلمی ممکن است صد ساعت با دانش آموز رابطه مستقیم داشته باشد. آن دانش آموز روزی چند ساعت وقت دارد تا در فضای دیگری سیر کند. ما بیشتر دنبال انتقال مقداری از آموزه ها به بچه هایمان هستیم. احتمالاً این بازی برنده ای نخواهد داشت. ممکن است تأثیر کوتاه مدتی هم داشته باشد! می خواهیم عنصر تفکر و پرسشگری در بچه های ما پررنگ باشد ولی نوعاً آموزه های ما کمتر در این سمت و سو هستند. آنچه من از آن احساس خطر می کنم، این است که بچه ها وارد زیستی شده اند که کانال های ورودی اش را نسبت به شنیدن و دریافت کردن از بیرون آن فضا کم می بندند. فضایی را که در آن دانش آموزی سؤال می پرسد، دغدغه دارد و صدایش را بلند می کند، عنصری نامطلوب تر تلقی می کنیم، تا آن که زیست خودش را بی در دسر و بدون توجه ما ادامه دهد. ما داریم فضای تعلیم و تربیت را واگذار می کنیم. اگر آن پرسش و انتقاد را عنصر مطلوب تلقی نمی کنیم، معنایش این است که داریم فضای تعلیم و تربیت را می بازیم.

یادگیری مادام العمر برای خود معلم، به ویژه در پدیده های نوظهوری همانند هوش مصنوعی، که آخرین فناوری متولد شده است، فرصت ها و تهدیدهای بسیاری دارد. طبیعی است معلم ها بیشتر از همه درگیر این موضوع هستند. در این زمینه شاید بسیاری از ما دچار تأخر فرهنگی بشویم. ما در این حوزه و حوزه هوش مصنوعی چه بهره ها و چه راهی را باید پیش بگیریم تا هم از بجه ها عقب نیفتیم و هم از این علم به خوبی استفاده کنیم تا تهدیدهایش به حداقل برسد و استفاده صحیحش از آموزش مطلوب باشد؟

یکی از مهم ترین حوزه هایی که تحت تأثیر هوش مصنوعی است و کل روابطش تحت تأثیر جدی قرار خواهد گرفت، حوزه آموزش است. بعد از آن حوزه های دیگری نظیر بهداشت و درمان، تجارت و... تحت تأثیر قرار خواهند گرفت. به نظر من، شاید اثرات هیچ کدام از این حوزه ها به عمیقی حوزه تعلیم و تربیت نباشد. مرجع یادگیری خیلی از چیزها باز تعریف خواهد شد و ما باید این را به طور جدی از خود بپرسیم که نقش معلم انسانی در تعلیم و تربیت چه خواهد بود؟ برای پاسخ گویی به این سؤال هم باید جواب این سؤال را بدانیم که مؤلفه هایی که ماشین و هوش مصنوعی نمی توانند به فرزند ما تعلیم دهند و به او آموزش دهند و او را بر خوردار کنند و آن مؤلفه های عمیق انسانی، چه مواردی هستند که باید بازگشتی جدی به خودمان داشته باشیم و در مورد چپستی انسان بودن خودمان از خودمان سؤال کنیم. شاید تاکنون فکر می کردیم مؤلفه هایی همانند خلاقیت و توانایی حل مسئله، متمایز کننده ما از موجودی است که از هوش انسانی برخوردار است؟ ابزارهای هوش مصنوعی می توانند خیلی از فرصت ها را برای معلمان ما ایجاد کنند. خیلی از آزمایش ها در گذشته باید با هزینه خیلی زیاد و با مواد آزمایشگاهی قابل توجهی انجام می شدند، اما الان با ابزارهای ارزان قیمت تر و به صورت واقعیت مجازی و با سرعت بیشتر و با امکان دسترسی وسیع تر فراهم خواهند شد.

نقش تربیتی و مرجعیت معلم مهم است. در الگوی آینده مان از مرجعیت معلم، با وجود ابزارهای آموزشی و امکانات متنوع آموزشی، باید بازتعریفی نسبت به جایگاه معلم داشته باشیم. فکر می کنم خیلی از جنبه های انسانی که مادر طول زندگی لمس کردیم، جای پای معلمان ماست که فلان خصوصیت را از فلان معلم آموختم. این ها مواردی هستند که هوش مصنوعی نمی تواند جای آن ها را پر کند. الگ شدن این خصوصیات و ماندن آن ها که ریشه های عمیق تر انسانی دارند، تحول مهم دوره ما خواهد بود و در آن حتماً با چالش مواجه خواهیم شد. ما با یک چالش بزرگ مواجه هستیم

دکتر محمد حسینی
عضو هیئت علمی پژوهشگاه
مطالعات آموزش و پرورش

پیش در آمد

در بخش چهارم این نوشتار از جایگاه معلم و نقش او در دانش و هنر معلمی (پداگوژی) گفت و گویی بحث کردیم، اما بحث کامل نشد. در این شماره موضوع را ادامه می دهیم تا جایگاه و نقش معلم روشن تر شود.

* فعالیت به چالش کشاندن

از جمله مهم ترین اقدامات و فعالیت ها در راستای به جریان افتادن گفت و گو، به چالش کشیدن و درگیر کردن دانش آموزان است. سقراط اعتقاد داشت مهم ترین گام برای گفت و گو، اقرار فرد به جهل خود است. از نظر او، دانایی یک نقطه و نتیجه نیست، یک فرایند است که محرک آن آگاه شدن به نا آگاهی خود است.

این اقدام بعد از ارائه محرک صورت می گیرد. تجربه ها نشان داده اند، صرف نمایش فیلم یا روایت داستانی یا رویداد اجتماعی و تاریخی برای درگیر کردن، اگر چه لازم است، اما کافی نیست. آنچه محرک گفت و گو است، شگفت زدگی و ابهام است. روشن

است این حس شگفتی و ابهام تا حدی به ظرفیت محرک بستگی دارد. به همین دلیل گفته می شود بهتر است محرک ها باز پایان نداشتند. یعنی داستان ناتمامی را روایت کنند تا این حس ابهام و شگفتی را در فضای روانی اجتماع کاوشگر ایجاد کنند. برای تشدید ابهام و شگفتی خوب است از اعضای اجتماع کاوشگر خواسته شود فهم و درک خود را از داستان بیان کنند. چند تن از اعضای اجتماع فهم خود را از موضوع بیان کنند و اگر پرسشی درباره آن دارند، مطرح کنند. در این میان، هسته اولیه پرسش هایی نیز شکل می گیرد که می توان به پرورش آن ها پرداخت. این پرسش ها زاویه های متفاوتی را از مضمون مندرج در محرک آشکار می کند که دستمایه بحث و گفت و گو می شوند. از آنجا که فرصت و زمان گفت و گو محدود است، بهتر است یک پرسش انتخاب شود تا محور بحث قرار گیرد. باید دقت کرد پرسش هایی را برای بحث انتخاب کرد که ویژگی گشودگی داشته باشند. مراد از گشودگی در یک پرسش آن است که پرسش رانمی توان بایکی دو کلمه یا جمله پاسخ و نیز پایان داد.

* مدیریت فعالیت سکوت و تأمل

یکی از مهارت های مهم در دانش و هنر معلمی گفت و گویی سکوت است. شاید بتوان سکوت را نوعی گفت و گو با خود تعریف کرد. به دلیل اهمیت سکوت در تربیت گفت و گویی، لازم است اعضای اجتماع کاوشگری در جلسات فکرو رزی تجربه تأمل و سکوت را داشته باشند. بی تردید سکوت مورد نظر در این فضای تربیتی سکوت فعال است، نه سکوت انفعالی. سکوت انفعالی بیشتر در اثر برخی هیجان های منفی ایجاد می شود. سکوت فعال آن است که ذهن فعال و در حال تأمل درباره موضوعات و مسائل باشد. به همین سبب، بعد از چالش انگیزی لازم است فرصتی کوتاه به دانش آموزان داده شود تا سکوت کنند و درباره چالش ایجاد شده تأمل کنند. در مواضع دیگری نیز می توان شرایط را برای تجربه سکوت ایجاد کرد. مثلاً در زمان ثبت دستاوردهای گفت و گو نیز می توان فرصت سکوت و آرامش را ایجاد کرد.

* فعالیت مهم جمع بندی

یکی از حساس ترین مراحل گفت و گو این است که دانش آموزان به دیدگاهی نو و متفاوت از موضوع مورد بحث رسیده باشند. در واقع باید در ساختار شناختی دانش آموزان یک نظم ذهنی جدید رخ داده باشد. این موقعیت جدید، درک جدی و فهم جدید و هر نتیجه متفاوت دیگر، باید توسط دانش آموزان حاصل شود.

در این گفت‌وگوها قاعده‌تاً معلم جمع‌بندی نمی‌کند. چندان عجیب نخواهد بود که معلم به عنوان عضوی از اجتماع کاوشگر، خود به جمع‌بندی برسد، اما این جمع‌بندی نباید مانع فعالیت تلاش ذهنی جمعی و فردی دانش‌آموزان شود. همان طور که در صفحه‌های قبل گفته شد، نتیجه و پیامد گفت‌وگو جمع‌نظرات نیست، بلکه ضرب اندیشه و شاید بتوان گفت آنچه حاصل می‌شود، اندیشه به توان همه اعضای اجتماع است.

مشاهده‌های کلاسی نشان داده است، بعضی معلم‌ان در مدیریت و هدایت گفت‌وگوها از کمبود فرصت برای کامل شدن گفت‌وگوها نگران هستند. از این رو خود شتاب زده اقدام به جمع‌بندی می‌کنند و بعضی دانش‌آموزان می‌خواهند آن جمع‌بندی را در جایی یادداشت کنند. در حالی که آنچه مهم و کلیدی است، شکل‌گیری گفت‌وگوست. حتی اگر گفت‌وگو به نتیجه مشخص نرسید، می‌توان در بخش پایانی جمع‌بندی چنین بیان کرد که این مسئله نیازمند گفت‌وگوهای بیشتری است و باید نشست دیگری به آن موضوع اختصاص داده شود؛ ممکن است حتی چنین پیشنهاد شود که دانش‌آموزان خودشان بررسی‌های بیشتری انجام دهند.

البته ممکن است در جمع‌بندی‌ها نقص و کمبودهایی مشاهده شود. معلم می‌تواند فعالیت‌های مکمل توسعه‌ای پیشنهاد دهد یا این معناراهه خودشان واگذار کند تا مطالعه‌ای بیشتر در این باره داشته باشند و در صورت لزوم به معلم یا سایر طرفین گفت‌وگو گزارش دهند. در هر صورت، این جمع‌بندی باید توسط خود دانش‌آموزان انجام شده باشد؛ یعنی دانش‌آموزان را با قلم و زبان خود بنویسند.

یکی از روش‌های جمع‌بندی یا تکمیل این فرایند، ارتباط جمع‌بندی با موقعیت‌های واقعی زندگی است. برخی مواقع می‌توان از نتایج گفت‌وگو در زندگی واقعی استفاده کرد. تصمیم‌های جدیدی گرفت و مسیرهای نویی را برای مواجهه با برخی چالش‌های زندگی دنبال کرد.

✱ ثبت دستاوردهای گفت‌وگو

گفت‌وگو پیش‌ران درک و فهم دانش‌آموزان است. درک و فهم دانش‌آموزان قبل و بعد از گفت‌وگو متفاوت خواهد شد. روشن است که گفت‌وگو در باره مسئله یا موضوع چالشی به تغییر در درک و فهم منجر می‌شود. از این رو بهتر است فرصتی فراهم شود تا دانش‌آموزان فهم پسینی خود را ثبت و ضبط و با فهم پیشین خود مقایسه کنند. این عمل در ذات خود

نوعی خودارزیابی نیز محسوب می‌شود. اگر دانش‌آموزان با آنچه از گفت‌وگو فهمیده‌اند، برخوردی انتقادی داشته باشند، بی‌تردید یکی از شیوه‌های پیشرفته خودارزیابی نیز مورد استفاده قرار گرفته است. فلسفه وجودی چنین فعالیت مهمی آن است که اساساً دانش‌آموزان خودشان شناخت و فهم خود را مسائل را سازمان‌دهی کنند تا خودشان سازنده سازمان شناختی خود باشند؛ با وجود اینکه این بازسازمان‌دهی شناختی در بستر اجتماعی و گفت‌وگو رخ داده باشد. نیاز به توضیح نیست که ثبت یادگیری‌ها می‌تواند در دوشکل فرایندی و پایانی باشد. در شکل فرایندی، نکاتی هست که هر فرد در جریان گفت‌وگوها یادداشت می‌کند، اما در شکل پایانی ثبت یادگرفته‌ها یا دستاوردهای می‌تواند همان یافته‌نهایی باشد که دانش‌آموز از گفت‌وگوها به دست آورده است. این مهم نیازمند آن است که عمل ثبت به شکل‌های متنوع آن مانند توصیف روایتی، ترسیم نقشه مفهومی بحث، نقاشی، جدول و نمودار انجام گیرد. نوشتن یکی از فعالیت‌های شناختی ارزشمندی است که برخی آن را نوعی اندیشیدن تلقی می‌کنند. در تربیت گفت‌وگویی، نوشتن مکمل فکرکردن است. بر این اساس، مربی تسهیلگر گفت‌وگو باید نوشتن را به عنوان فعالیت جدی مدنظر قرار دهد. ثبت دستاوردهای گفت‌وگو نوعی فعالیت پیچیده شناختی محسوب می‌شود که گفت‌وگو را توسعه و ارتقا می‌دهد. لذا از این فرصت نباید به سادگی گذر کرد. به نظر می‌رسد فراهم کردن فرصت سکوت و تأمل یا سکوت متاملانه در آنچه حین گفت‌وگو تجربه شده است، مقدمه خوبی برای نوشتن و ثبت دستاوردهای گفت‌وگو باشد. این آرامش برای بازسازی نظام شناختی فرد ضروری است. به اشتراک گذاشتن درک و فهم در جریان گفت‌وگوها نیز از فعالیت‌های حساس و مهم است. اشتراک‌گذاری یافته‌ها، یک عمل اجتماعی است. با این کار، کاوشگری و به یک معنا جویبار یادگیری در مسیر کمال و پیشرفت طی طریق می‌کند. آگاهی از مواضع و فهم‌های دیگران، درک فهم اعضای گروه را توسعه می‌دهد. همچنین زمینه‌ساز فعالیت مهم‌تری نیز خواهد شد.

✱ طرح‌واره ذهنی گفت‌وگوی کاوشگرانه

هرچند گفت‌وگو در مسیری پیش‌بینی شده جریان نمی‌یابد، بلکه جویبار گفت‌وگو خود مسیرش را می‌یابد، با وجود این خصلت طبیعی گفت‌وگو در پداگوژی گفت‌وگویی معلم به عنوان تسهیلگر گفت‌وگو و هدایت‌گر آن نمی‌تواند بدون طرح‌واره ذهنی از این

جریان طبیعی بهره‌برداری تربیتی کند. به سخن دیگر، می‌توان نظم کلانی را در جریان گفت‌وگو در نظر داشت. قاعدتاً جویبارها به رودها و سپس دریاها می‌پیوندند و نباید به سمت ارتفاعات حرکت کنند. ماهیت تربیتی این گفت‌وگوها ایجاب می‌کند که معلم طرح‌واره‌ای در ذهن داشته باشد. مراد از طرح‌واره ذهنی، نقشه‌ای منعطف از فرایند گفت‌وگوست. به هر صورت، هر فعالیت هدفمندی نیازمند حدی از سازمان و نظم است. گفت‌وگوی کاوشگرانه مورد نظر ما نیز بی‌نیاز از این سازمان‌دهی نیست. سازمان‌دهی نشان از تقدم و تأخر فعالیت‌های اصلی در جریان گفت‌وگو دارد. گفت‌وگوی کاوشگرانه در بستر و بافت تربیت گفت‌وگویی متشکل از مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و اقداماتی است که توسط معلم و دانش‌آموزان باید انجام گیرد. معلم به عنوان راهبر گفت‌وگو لاجرم باید این طرح‌واره را در ذهن داشته باشد. به عنوان پیشنهاد می‌توان از این طرح‌واره یادکرد.

آماده‌شدن برای گفت‌وگو: آرایش اجتماع کاوشگری/ ورود به فضای روانی تربیت گفت‌وگویی؛

ارائه محرک: ارائه محرک چالش برانگیز؛

ایجاد چالش و درگیرکردن: ایجاد فضای روانی مناسب برای پرسشگری و طرح پرسش‌های دانش‌آموزان و انتخاب یک پرسش برای بحث، سکوت؛

گفت‌وگو: بحث درباره پرسش؛

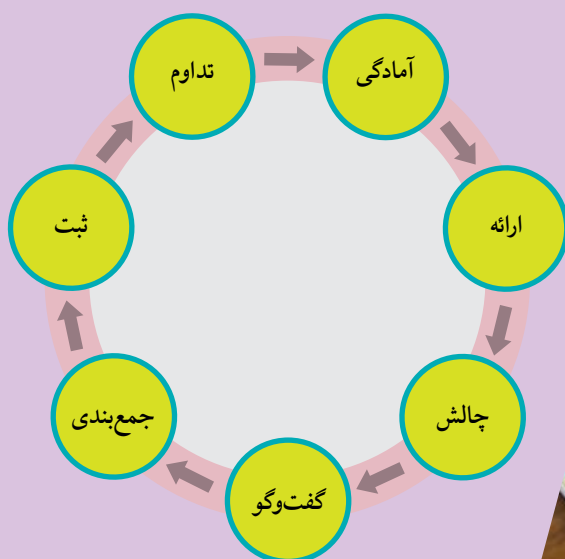
جمع‌بندی گفت‌وگو: فراهم کردن موقعیتی برای سازمان‌دهی مباحث؛

ثبت دستاوردهای گفت‌وگو: سکوت، نوشتن دستاوردهای گفت‌وگو و خودسنجی؛

تداوم گفت‌وگو و یادگیری: تصمیم‌گیری برای پیگیری بحث یا فعالیت‌های تکمیلی.

برای پیگیری بحث یا فعالیت‌های تکمیلی

شکل ۱. نظم و توالی مؤلفه‌های طرح‌واره ذهنی گفت‌وگوی کاوشگرانه را نمایش می‌دهد.

شکل ۱. طرح‌واره مفهومی گفت‌وگوی کاوشگرانه

منابع

- بی‌تردید همکاران عزیز با خواندن این مقاله اجمالی علاقه‌مند خواهند شد مطالعاتی تکمیلی در این باره داشته باشند. خوشبختانه در زمینه تربیت گفت‌وگویی، منابع و آثاری به زبان فارسی نوشته شده‌اند. در اینجا برای نمونه به چند مورد اشاره می‌شود:
۱. اصول و مبانی گفت‌وگو: روش شناخت و آموزش. محمدرضا نیستانی، آموخته، ۱۳۹۸.
 ۲. هنر گفت‌وگو، دیرافاین، ترجمه مرجان مهدی‌پور، قطره.
 ۳. دیالوگ، پیتروویاک، ترجمه مؤده ثامنی، بصیرت، ۱۳۹۷.
 ۴. آموزش تفکر به کودکان و نوجوانان، علی ستاری، تهران، سمت، ۱۳۹۷.
 ۵. آموزش تفکر به کودکان و نوجوانان، دارلین سونیت‌لند و ران استولبرگ، ترجمه سیدسینا میرعربشاهی، تهران، فیروزه، ۱۳۹۸.

دست

در

دست هم

کلیدواژه‌ها: تعامل مثبت، مشارکت والدین، مهارت های ارتباطی

تقویت موفقیت دانش آموزان از طریق مشارکت والدین

محمد نیرو
عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی،
واحد علوم و تحقیقات

❖ مقدمه

یکی از مهم ترین عواملی که می تواند در موفقیت دانش آموزان نقش داشته باشد، تعامل مثبت بین معلمان و والدین است. زمانی که این دو گروه به صورت مؤثر با یکدیگر همکاری کنند، دانش آموزان به طور چشمگیری از این تعامل بهره مند می شوند. در این مقاله، ده نکته کلیدی به منظور تقویت روابط معلمان با والدین و افزایش موفقیت تحصیلی دانش آموزان ارائه می شود. این مقاله با الهام از فیلم ۱۰ راهکار برتر برای معلمان به منظور تقویت روابط با والدین تدوین شده است.

❖ ۱. کانال های ارتباطی شفاف ایجاد کنید

برقراری ارتباط شفاف و منظم میان معلم و والدین، اساس همکاری مؤثر در حمایت از دانش آموزان است. معلمان باید از ابزارهایی مانند رایانامه، تماس تلفنی، پیام رسان ها و برنامه های ارتباطی

برای اطلاع رسانی و به روز نگه داشتن والدین استفاده کنند. این ارتباط باید منظم و هدفمند باشد تا والدین در جریان پیشرفت تحصیلی و نیازهای فرزند خود قرار گیرند و بتوانند به موقع در حل مشکلات احتمالی کمک کنند. خبرنامه های هفتگی یا ماهانه می توانند به عنوان روش مؤثر ارتباطی عمل کنند. این خبرنامه ها می توانند شامل خلاصه ای از رویدادهای هفته، پروژه های آینده، تاریخ های مهم و هرگونه اطلاع های ضروری باشند. با ارائه این اطلاعات، والدین همواره در جریان وضعیت آموزشی فرزندشان قرار دارند و از نگرانی های لحظه آخری جلوگیری می شود.

❖ ۲. پیشگام و مثبت باشید

یکی از اصول مهم در ایجاد رابطه قوی با والدین، پیش قدم بودن در برقراری ارتباط است. معلمان نباید منتظر بروز مشکلات بمانند تا با والدین تماس بگیرند، بلکه باید به طور منظم و با ارائه اطلاعات مثبت از پیشرفت های دانش آموزان، رابطه ای سازنده و حمایتگر

❖ ۳. فعالانه گوش دهید

یکی از مهم ترین مهارت هایی که معلم در تعامل با والدین باید داشته باشد، توانایی گوش دادن فعال است. این بدان معناست که نه تنها به صحبت های والدین گوش کنید، بلکه با نشان دادن همدلی و توجه، به آن ها اطمینان دهید نگرانی هایشان جدی گرفته می شود.

ایجاد کنند. این اقدام به والدین اطمینان می دهد معلم به دقت به وضعیت فرزندشان توجه دارد و از تلاش های او آگاه است. به اشتراک گذاشتن موفقیت ها و دستاوردهای کوچک دانش آموزان با والدین، نه تنها اعتماد والدین به معلم را تقویت می کند، بلکه باعث می شود زمانی که چالش یا مشکلی پیش بیاید، بحث در باره آن ساده تر و با حمایت بیشتر انجام شود. این رویکرد پیشگیرانه، فضا را برای گفت وگوهای آینده بازتر و مثبت تر می کند.

* ۵. حساسیت فرهنگی را در نظر بگیرید

مدرسه‌ها معمولاً با دانش آموزانی از پیشینه‌های فرهنگی متفاوت مواجه هستند و این تنوع فرهنگی می‌تواند هم فرصت یادگیری باشد و هم چالشی برای معلمان. احترام به فرهنگ‌ها، آداب و رسوم و ارزش‌ها، نه تنها به ایجاد رابطه مثبت با والدین کمک می‌کند، بلکه به ایجاد محیطی متنوع و محترم در کلاس درس نیز منجر می‌شود. به عنوان معلم، لازم است از تفاوت‌های فرهنگی خانواده‌های دانش آموزان آگاه باشید و در برنامه‌های آموزشی خود این تنوع را مدنظر قرار دهید. برای مثال، در هنگام برنامه‌ریزی برای آزمون‌ها یا رویدادهای مهم کلاس، به تعطیلات فرهنگی و مذهبی توجه داشته باشید تا همه دانش آموزان احساس احترام و شمولیت کنند. همچنین، می‌توانید با گنجاندن محتوای متنوع فرهنگی در درس‌ها، برای همه دانش آموزان فضای یادگیری باز و پذیرایی ایجاد کنید.

* ۴. از زبان مثبت و سازنده استفاده کنید

زبان ابزار قدرتمندی است که می‌تواند به طور مستقیم بر نحوه دریافت پیام‌های والدین تأثیر بگذارد. استفاده از زبان مثبت و سازنده در ارتباط با والدین، به معلمان کمک می‌کند بتوانند حتی در موقعیت‌های حساس و چالش برانگیز، ارتباط مؤثری برقرار کنند. به جای اینکه بر مشکلات دانش آموز تأکید کنید، روی نقاط قوت او تمرکز کنید و نشان دهید برای رشد و پیشرفت او راه‌حل‌هایی دارید. برای مثال، اگر دانش آموزی در کلاس پرانرژی و پرتحرک است، به جای اینکه او را مزاحم توصیف کنید، به والدین بگویید فرزندشان انرژی زیادی دارد و با همکاری می‌توانید راه‌هایی برای هدایت مثبت این انرژی پیدا کنید.

* ۷. شفاف و صادق باشید

والدین به صداقت معلمان نیاز دارند. پنهان کردن مشکلات یا نپرداختن به چالش‌ها ممکن است مانع پیشرفت دانش آموزان شود. معلمان باید بدون اغراق درباره مسائل، با والدین در مورد وضعیت فرزندانشان صحبت کنند و با شفافیت مشکلات را توضیح دهند. در عین حال، مهم است که معلمان همراه با بیان مشکلات، راه‌حل‌هایی قابل اجرا و عملی نیز به والدین ارائه دهند. اگر دانش آموزی در درس یا رفتار خود مشکل دارد، می‌توانید با والدین برنامه‌ای برای بهبود وضعیت او تنظیم کنید و از آن‌ها بخواهید در اجرای آن با شما همکاری کنند.

* ۸. والدین را به مشارکت دعوت کنید

مشارکت والدین در فعالیت‌های مدرسه و کلاس درس می‌تواند به آن‌ها حس تعلق بیشتری بدهد و آن‌ها را در

جریان کامل پیشرفت فرزندانشان قرار دهد. دعوت از والدین برای شرکت در جلسه‌ها، کارگاه‌ها، رویدادهای کلاسی یا حتی کمک در پروژه‌ها، می‌تواند رابطه معلم و والدین را تقویت کند.

می‌توانید رویدادهایی مانند روز شغل والدین یا اردوهای علمی ترتیب دهید و از والدین بخواهید به عنوان داوطلب شرکت کنند. این فعالیت‌ها باعث می‌شود والدین احساس کنند در تحصیل فرزند خود نقش فعال‌تری دارند.

* ۹. منابع و پشتیبانی به والدین عرضه کنید

والدین غالباً نیاز دارند به منابع و ابزارهای لازم برای کمک به پیشرفت تحصیلی فرزندانشان دسترسی داشته باشند. معلمان می‌توانند با ارائه منابعی مانند نکات مطالعه، وبگاه‌های آموزشی یا معرفی کتاب‌های مفید، به والدین کمک کنند بتوانند در خانه در یادگیری فرزند خود نقش مؤثری ایفا کنند. همچنین، می‌توانید بسته‌های منابعی شامل نکات آموزشی و کتاب‌های توصیه شده برای والدین تهیه کنید تا در خانه با دانش آموزان کار کنند. این کار کمک می‌کند دانش آموزان هم در مدرسه و هم در خانه، پشتیبانی کافی دریافت کنند.

* ۱۰. در ارتباط پیگیری و استمرار داشته باشید

یکی از اصول مهم در ارتباط مؤثر با والدین، پیگیری و استمرار در ارتباط است. اگر در یک جلسه با والدین در مورد مشکلی صحبت و برنامه‌ای برای رفع آن تنظیم کردید، پس از مدتی با آن‌ها تماس بگیرید و نتیجه را بررسی کنید.

این کار نشان‌دهنده تعهد شما به پیشرفت دانش آموز و اهمیت نگرانی‌های والدین است. پیگیری مداوم به والدین اطمینان می‌دهد که شما به موفقیت فرزندشان اهمیت می‌دهید و حاضرید برای رفع مشکلات با آن‌ها همکاری کنید.

* نتیجه‌گیری

ارتباط مؤثر با والدین یکی از مهم‌ترین عوامل موفقیت دانش آموزان است. معلمان با ایجاد کانال‌های ارتباطی شفاف، گوش دادن فعال به نگرانی‌های والدین، تعیین واضح انتظارات و احترام به تفاوت‌های فرهنگی، می‌توانند محیطی حمایتی ایجاد کنند که در آن دانش آموزان به بهترین نحو ممکن رشد کنند.

والدین غالباً احساس و نگرانی خود را به شیوه‌های گوناگون بیان می‌کنند و مهم است که معلم بتواند این پیام‌ها را به درستی درک کند. اگر والدین نگران پیشرفت تحصیلی فرزندشان یا رفتار او در کلاس هستند، گوش دادن دقیق به حرف‌های والدین می‌تواند به شما معلم کمک کند راه‌حل‌های مناسب‌تری ارائه دهید. برای مثال، اگر والدینی درباره میزان تکلیف‌های مدرسه یا مشکلات فرزندشان در یادگیری نگران هستند، ابتدا نگرانی‌های آن‌ها را بشنوید، سپس با دادن راهکارهایی مانند معرفی منابع مطالعاتی اضافی یا پیشنهاد برگزاری جلسه خصوصی، به آن‌ها کمک کنید.

* ۱۴. انتظارات شفاف تعیین کنید

تعیین واضح انتظارات، از همان ابتدای سال تحصیلی به دانش آموزان، والدین و حتی معلمان کمک می‌کند همگی در یک مسیر قرار بگیرند و بدانند چه چیزی از آن‌ها انتظار می‌رود. توضیح انتظارات در اولین جلسه والدین - معلم یا از طریق خبرنامه‌ها و جزوه‌های کلاس، می‌تواند به والدین کمک کند از فرزندانشان بهتر حمایت کنند.

برای مثال، در جلسه اول والدین، می‌توانید برنامه‌های کلاسی، تکلیف‌ها و پروژه‌ها، تاریخ‌های مهم و قوانینی را که در کلاس اجرا می‌شوند، به آن‌ها توضیح دهید. همچنین می‌توانید روش‌های پشتیبانی از فرزندانشان در خانه را توضیح دهید تا آن‌ها بتوانند در تقویت یادگیری فرزند خود نقش مؤثری داشته باشند.

مقدمه

یکی از ویژگی های زندگی این است که مدام انسان را به تأمل و تفکر بیشتر ترغیب می کند. هر اندازه افراد از توانایی های حل مسئله و پژوهش محور بیشتری بهره بگیرند، مسیر زندگی خود را با درستی و اطمینان بالاتری طی می کنند. به همین سبب، شناخت تفکر پژوهشی و توجه به آن و نیز به کار بردن مهارت هایی که به اصطلاح از آن ها به عنوان خرده مهارت های پژوهشی یاد می شود، بر سبک زندگی سالم اثر می گذارد. بدیهی است این موضوع درباره زندگی معلمان از اهمیت بیشتری برخوردار است، زیرا علاوه بر خود، تغییرات شگرفی را در زندگی دانش آموزان در پی خواهد داشت.

* خرده مهارت های پژوهشی

بهره گرفتن از پژوهش در زندگی، به نوعی حضور و استفاده از مهارت هایی است که به عنوان توانایی های پژوهشی شناخته می شوند. اینکه کسی بتواند در مواجهه با مسائل گوناگون زندگی تأمل کند، دست به جمع آوری اطلاعات بزند، فرضیه های اولیه ای را در ذهن خود بسازد، از صحت هر فرضیه اطمینان یابد، اطلاعات را تجزیه و تحلیل کند، مناسب ترین راه را برگزیند، نتیجه گیری ای از آنچه به دست آورده داشته باشد و در نهایت بتواند مقصد خود را به درستی و وضوح با دیگران در میان بگذارد، همگی از جمله خرده مهارت های پژوهشی در زندگی اش محسوب می شوند. در ادامه، با اشاره به بخشی از مهارت های پژوهشی در زندگی و نیز حرفه معلمی، آزمونی برای هر مهارت آمده است. بر اساس تقسیم بندی زیر به هر پرسش پاسخ دهید. سپس پاسخ های خود را بررسی کنید و در صورتی که گزینه های کم یا گاهی را انتخاب کرده اید، برای ارتقای آن خرده مهارت بیشتر بکوشید.

«تقریباً همیشه/بسیار زیاد.....گاهی/زیاد و متوسط.....کم»

* نوع دیگری از مشاهده

گاهی لازم است درباره رخداد های پیرامونی به گونه دیگری به مشاهده دست بزنید. مشاهده یکی از مهم ترین توانایی ها در رابطه با تشخیص درست مسئله و نیز جمع آوری اطلاعات است. در عین حال، به معلم کمک می کند پیش از هر اقدامی، درباره آنچه می داند، ابتدا بیشتر به منابع دست اول و مستقیم خودش تکیه کند. در مهارت مشاهده، استفاده از عدسی ها که به نوعی به سوگیری منجر می شود، مورد تأیید نیست؛ هر چند گاهی لازم است دسته خاصی از اطلاعات مورد نیاز مشخص باشند. برای مثال، اینکه با جهت گیری قبلی درباره اینکه مخاطب شما مشکل نقص توجه دارد و این یافته از دیگری به شما رسیده است به رفتار او توجه کنید، ممکن است مدام عدسی (لنز) انتخابی شما تمام موارد را منطبق بر نقص توجه تلقی کند و اجازه دهد بر اساس توصیف

* آزمونک مهارت های من

- / آیا پیش از هر اقدام و تصمیمی اطلاعات لازم را جمع می کنم؟
- / تا چه اندازه از پیش داوری در خصوص هر موضوع پرهیز می کنم؟
- / تا چه حد درباره توصیف اطلاعات، بدون اینکه آن ها را تفسیر کرده باشم، مسلط هستم؟

* جمع آوری و تحلیل اطلاعات

در یافت اطلاعات درباره رخداد یا تصمیم، از جمله مهارت های پایه و ضروری در زندگی است. شناخت منابع گوناگون و پرهیز از محدود شدن به منابع در دسترس یا آسان می تواند به دریافت اطلاعات خالص و واقعی کمک کند. تصور کنید با دانش آموزی روبه روهستید که وسایل دیگران را بدون اجازه برمی دارد. هم کلاسی ها از

آنچه روی می دهد به تمام رفتارها توجه کنید، نه تفسیر مبتنی بر منبع قبلی. در عین حال، ممکن است بهتر باشد در دوره زمانی معینی، با توجه به هدفی که دنبال می کنید، صرفاً به مشاهده بخشی از رفتار متمرکز شوید.

پژوهشگر

زندگی

معلم

سبک پژوهشی

لیلا سلیقه دار

دکترای برنامه ریزی آموزشی

فرگس نعمت زاده

کارشناس ارشد مشاوره

کلیدواژه ها: مهارت حل مسئله، پژوهش، سبک زندگی

مهارت

زندگی

**بهره‌مندی فرد
از توجه به
خرده‌مهارت‌های
پژوهشی در
زندگی، می‌تواند
موجب شود او با
سلامت و ایمنی
بیشتری ارتباط با
اطرافیان را تجربه
کند**

اقدام کنید. به این منظور، جمع‌آوری اطلاعات و پرسش از اطرافیان و افراد صاحب‌تجربه در خصوص هر مدرسه را شروع و نظرات را جمع می‌کنید. حالا لازم است این نظرات را مقایسه کنید. فرض کنید درباره یک مدرسه نظرات منفی زیادی دریافت کرده‌اید. حالا لازم است از خودتان پرسید، آیا نظرات اعلام‌شده با شرایط شما هم مرتبط است؟ برای مثال، اگر معلمان در باره جای پارک خودرو نظر منفی داده‌اند، شما به همراه داشتن خودروی شخصی نیاز دارید، یا اگر برای شلوغی و تعداد جمعیت نظر می‌دهند، این موضوع در خصوص دیگر مدرسه‌های موردنظر شما تفاوت فاحشی دارد؟

✱ آزمونک مهارت‌های من

- / برای اینکه بتوانم از اطلاعات به‌دست آمده استفاده کنم، آیا معیارهایی منطقی برای مقایسه دارم؟
- / پیش از مقایسه، اقدام به تجزیه و تحلیل اطلاعات می‌کنم؟
- / می‌توانم اطلاعات را به لحاظ صحت و سلامت و اطمینان از منابع، دسته‌بندی و اولویت‌دهی کنم؟

✱ ارائه گزارش

یکی از دوستان تعریف می‌کردند، به خاطر رخدادی ناگوار، تمام زندگی و موقعیت مالی و شغلی خود را از دست دادند. از آنجا که خانواده‌شان در شهر دیگری زندگی می‌کردند، خواستند این موضوع پنهان بماند تا مادر و پدر و دیگر اعضا به رنج نیفتند. همسر ایشان که فردی همراه و صبور بود، در تمام مدت تلاش می‌کرد بر اساس تمایل ایشان، از سختی‌ها حرفی نزنند و در حد امکان فاصله‌ها را رعایت کنند، به این امید که به‌زودی همه چیز رفع می‌شود. این شرایط حدود یک سال به طول انجامید. اوضاع کمی بهتر شده بود و تقریباً به روال عادی خود بازگشته بودند؛ هر چند هنوز با شرایط قبلی فاصله داشتند. تصمیم گرفتند خانواده را دعوت کنند. برای آن‌ها گزارشی از آنچه گذشت شرح دادند، اما از آخر شروع کردند. از اینکه اوضاع خوب است و حالمان هم

کارهای او ناراحت هستند. او غالباً درباره اینکه دیگران حریم دارند و باید به حریم آن‌ها احترام گذاشته شود، دچار آشفتگی است. با این اوصاف، معلم ممکن است برای کسب اطلاعات بیشتر، از والدین اوسوالاتی پرسد یا به معلمانی که او را می‌شناسند مراجعه کند. در تمام موارد، اطلاعات ارزشمندی به دست خواهند آمد، اما مهم این است که در کنار دریافت اطلاعات محیطی، با مطالعه کتاب و منابع مکتوب درباره مسئله اصلی که نشانه‌های رفتاری از آن دریافت شده‌اند، بیشتر بدانند.

✱ آزمونک مهارت‌های من

- / مطالعه روزانه کتاب‌ها و منابع دست‌اول را درباره مسائلی که با آن‌ها مواجه هستم، در برنامه‌ام قرار می‌دهم؟
- / نظرات دیگران را در خصوص مسائلی که با آن‌ها در میان می‌گذارم، با دقت جمع می‌کنم؟
- / از موتورهای به‌روز و قابل اطمینان جست‌وجو و نیز از هوش مصنوعی برای تکمیل اطلاعاتم بهره می‌گیرم؟

✱ مقایسه و انطباق

گاهی لازم است پیش از هر اقدامی درباره اینکه اطلاعات به‌دست آمده چقدر کامل هستند و در مقایسه با دیگر موارد تا چه حد در راستای حل مسئله قرار دارند، به بررسی دست بزنید. به صورت کلی، مقایسه و انطباق اطلاعات با معیارها و ملاک‌های مرتبط با موضوع، به تصمیم‌گیری مناسب‌تری منتج می‌شود. برای مثال، قرار است برای انتخاب مدرسه جدید خود

جذابیت کلام

نقش ادبیات به عنوان ابزاری قدرتمند در فن بیان

❁ مقدمه

در دنیای امروز که ارتباط نقش بسیار مهمی در زندگی افراد ایفا می‌کند، داشتن فن بیان قوی یک توانایی ضروری است. فعالان آموزش و پرورش، به عنوان افرادی که با گروه‌های متعددی از دانش‌آموزان، معلمان، والدین و سایر همکاران در ارتباط هستند، بیش از هر گروه دیگری به مهارت‌های ارتباطی قوی نیاز دارند. ادبیات، به عنوان هنری که بر زبان و بیان متمرکز است، می‌تواند به ماکمک‌کند به صورت مؤثرتر و جذاب‌تر با دیگران ارتباط برقرار کنیم. به علاوه، به عنوان منبعی غنی از واژه، تصویر و احساس، می‌تواند به تقویت فن بیان کمک کند. در نگاه ویلیام شکسپیر کلمه‌ها می‌توانند قدرتی داشته باشند که به ما اجازه می‌دهند جهان را تغییر دهیم. پس برای تغییرات مفید، ضروری است به ابزار ادبیات مجهز شویم.

کلیدواژه‌ها: فن بیان، ادبیات، مهارت‌های ارتباطی، سخنرانی، داستان‌نویسی، روایتگری، بیان خلاق، تحلیل ادبی، ارتباط مؤثر

عالی است. بعد اشاره به اینکه در این مدت چه اتفاقاتی افتاده است. خانواده آن‌ها را تشویق کردند برای اینکه تاب‌آوری کرده و مسئله را به درستی حل کرده بودند. در عین حال متذکر شدند، اگر می‌دانستند بهتر بود، چون باعث می‌شد هم درباره آن‌ها فکر دیگری نکنند و هم به حد توان خود کمک‌حالشان باشند. بخشی که خیلی باعث شد بهتر موضوع بیان شود، نوع و زمان ارائه گزارش بود؛ طوری که همه با حال خوبی عمق احساس و دلیل تصمیم را درک کردند.

در این روایت که شاید شبیه آن‌ها در زندگی هر یک از ما رخ دهد، ارائه گزارش، به عنوان یک مهارت پژوهشی، قابل اعتناست. گزارش به عنوان شیوه بیان مقصود به مؤثرترین و شیوا ترین حالت است؛ به شکلی که مخاطب مقصود را به درستی دریافت کند. این مهارت در فعالیت‌های پژوهشی به صورت‌های گوناگونی به کار گرفته می‌شود و در زندگی نیز کاربردهای فراوان دارد. این مثال و ده‌ها مورد مشابه آن، نمایانگر آن هستند که تفکر پژوهشی و نیز مهارت‌های مربوط به آن، در زندگی سهم بسزایی دارند و هر قدر در باره مواجهه درست با آن بیشتر می‌کوشیم، به همان نسبت زندگی موفق‌تر و مؤثرتری را تجربه می‌کنیم.

آزمونک مهارت‌های من

- ❁ آیا برای ارائه گزارش و بیان مقاصد خود، شیوه‌های گوناگونی می‌شناسم؟
- ❁ دیگران تا چه اندازه از مقاصدی که در گفت‌گو ارائه می‌دهم، برداشت درستی دارند؟
- ❁ آیا ابراز نظر و بیان نتیجه فعالیت‌هایم، برای دیگران به سهولت و سرعت قابل دریافت است؟

❁ کوتاه‌سخن

بهره‌مندی فرد از توجه به خرده مهارت‌های پژوهشی در زندگی، می‌تواند موجب شود او با سلامت و ایمنی بیشتری ارتباط با اطرافیان را تجربه کند. این کار به تأمل و تفکر منطقی و دقیق‌تر قبل از اقدام و تصمیم منجر می‌شود. به همین سبب، زندگی مبتنی بر خرده مهارت‌های پژوهشی به نوعی سبک زندگی تبدیل شده و توصیه می‌شود. این سبک زندگی برای حرفه‌هایی که با انسان روبه‌رو هستیم، به ویژه معلمی، اهمیت بیشتری دارد. از یک طرف تصمیم‌های حرفه‌ای‌تر معلم را در پی دارد و از طرف دیگر برای تجربه سبک پژوهشی در زندگی، به مخاطبان الگودهی خواهد کرد. علاوه بر خرده مهارت‌های یادشده، می‌توانید سایر توانایی‌های پژوهشی را نیز به این فهرست بیفزایید.

بیشتر بخوانیم، بیشتر بدانیم

۱. درخوش، پوریا (۱۳۹۹). چگونه زندگی بهتری داشته باشیم. آینده پژوه. تهران.
۲. سلیمه‌دار، لیلا (۱۴۰۰). معلمی و آداب زندگی. فاطمی. تهران.
۳. موسوی فرد، سید محمد تقی (۱۳۹۵). ظرفیت‌های پژوهش سبک زندگی از منظر آیات و روایات. دانشگاه امام صادق (ع). تهران.

* ارتباط ادبیات و فن بیان

ادبیات، به عنوان یکی از مهم ترین ارکان تمدن بشری، در شکل گیری هویت فرهنگی و زبانی جامعه نقش بسزایی ایفا می کند. مطالعه ادبیات، صرفاً خواندن متن نیست، بلکه فرایندی است که طی آن فرد با دنیای جدیدی از واژگان، ساختارهای زبانی، مفاهیم و ایده ها آشنا می شود. در این میان، ادبیات کهن و معاصر، هر یک به نوبه خود بر فن بیان افراد تأثیر بسزایی دارند. ادبیات و فن بیان به هم پیوستگی پیچیده ای دارند. نویسندگان و شاعران با استفاده از کلمه ها، عبارت ها و ساختارهای گوناگون، دنیای پیرامون خود را توصیف و احساس خود را بیان می کنند. این مهارت ها به طور مستقیم به فن بیان ارتباط می یابند. در این مقاله سعی داریم جنبه هایی از ادبیات را که در دایره فن بیان منشأ اثر هستند و بر قلب مخاطب نفوذ بیشتری می گذارند، بررسی کنیم.

* ادبیات ابزار ارتباط کلامی

در فرایند ارتباط، ارکان متعددی نقش دارند. در ارتباط کلامی، به عنوان یکی از مرحله های تعامل، به ابزار نیاز داریم و تسلط بر ادبیات سبب قدرت این ابزار خواهد بود، به نحوی که بتوانیم با استفاده از زبان زیبا و مؤثر، احساس و مفاهیم را به بهترین شکل منتقل کنیم. **وینستون چرچیل** معتقد است: «کلمه ها را با دقت انتخاب کنید، زیرا آن ها قدرت دارند.» معلمان و مدیران قدرتمند با انتخاب شایسته و با استفاده از عناصری ادبی مانند تشبیه، استعاره و توصیف می توانند پیام های خود را جذاب تر کنند. به عنوان مثال، معلم می تواند با استفاده از داستان های ادبی، مفاهیم پیچیده را به سادگی برای دانش آموزان توضیح دهد. مواردی که در ادامه می آیند، شاخص ترین تأثیرهای مثبت ادبیات بر فن بیان هستند:

/ غنی شدن دامنه واژگان: کلمه ها نه تنها ابزار ما برای بیان خودمان هستند، بلکه می توانند احساس و افکار عمیق را منتقل کنند. با کمک ادبیات می توانیم با انتخاب دقیق واژه ها و جمله ها، تأثیر بیشتری بر

زهرا سادات الطافی
دکترای مدیریت رسانه و کارشناس
فرهنگی شهر تهران

دانش آموزان بگذاریم. با کلمه‌ها و عبارت‌های جدید آشنا شویم و از آن‌ها در سخنرانی‌ها و مکالمه‌های خود استفاده کنیم.

/ تقویت قدرت بیان: می‌توانیم ایده‌های خود را به صورت واضح و مختصر بیان و از ابهام جلوگیری کنیم. یا با استفاده از کلمه‌های توصیفی قوی، تصویرسازی ذهنی قدرتمندی از موضوع درس ایجاد کنیم.

/ تقویت مهارت‌های شنیداری: به صورت دقیق به صحبت‌های دیگران گوش می‌دهیم و پیام آن‌ها را درک می‌کنیم.

/ بهبود ساختار جمله‌بندی: جمله‌های خود را به صورت منسجم و روان بیان و از پیچیدگی‌های زبانی پرهیز می‌کنیم.

/ افزایش خلاقیت: به موضوعات از زاویه‌های متفاوت نگاه می‌کنیم و ایده‌های جدید تولید می‌کنیم.

/ ایجاد ارتباط عاطفی: ادبیات کمک می‌کند با دانش آموزان ارتباط عاطفی قوی‌تری برقرار کنیم. احساساتی مانند عشق، غم، شادی و ناامیدی می‌توانند از طریق داستان‌ها و اشعار منتقل شوند و بر انگیزه و علاقه دانش آموزان به یادگیری بیفزایند.

/ تقویت اعتماد به نفس: با تقویت فن بیان از طریق تسلط بر ادبیات، اعتماد به نفس به طور قابل توجهی افزایش می‌یابد.

✱ نگاهی به ادبیات کهن و معاصر و تأثیر آن بر فن بیان

آشنایی با ادبیات کهن و معاصر، گنجینه‌ای ارزشمند برای غنی‌سازی زبان و ارتقای فن بیان است. این دو دوره ادبی، هر کدام با ویژگی‌ها و زیبایی‌های خاص خود، روی مهارت‌های زبانی و بیان تأثیرگذارند. در ادامه به نقش هر یک می‌پردازیم:

ادبیات کهن

ادبیات کهن سرچشمه زبان فارسی و بسیاری از زبان‌های دیگر است. اهمیت آشنایی با این ادبیات از آنجاست که سبب گسترش دایره واژگان، آشنایی با ساختارهای متنوع زبانی و شناخت انواع سبک ادبی از جمله حماسی، غنایی، عرفانی، ارتباط با تاریخ و فرهنگ کهن ایرانی می‌شود.

ادبیات معاصر

ادبیات معاصر انعکاسی از واقعیت‌های زندگی امروز و دغدغه‌های انسان معاصر است. ضرورت تسلط به این حوزه از ادبیات، به خاطر دستاوردهایی است که برخی از آن‌ها به این شرح هستند: تسلط بر زبان معاصر و کاربردهای جدید آن؛ آشنایی با سبک‌های نوشتاری جدید و تنوع و پویایی زبان فارسی؛ ارتقای سطح آگاهی اجتماعی و فرهنگی؛ تقویت قدرت بیان خلاق به وسیله زبان نمادین و استعاره.

در نهایت می‌توان گفت، آشنایی با ادبیات کهن و معاصر یک سرمایه‌گذاری بلندمدت برای بهبود فن بیان و ارتقای سطح زبانی است.

مطالعه منظم آثار ادبی همچون
رمان، داستان کوتاه، شعر و نمایشنامه؛
تحلیل آثار ادبی در جلسه‌های
آموزشی و بررسی عناصر ساختاری
آن‌ها؛
نوشتن خلاصه و نقد کتاب و مطالعه در
این خصوص؛
داستان‌سرایی و شعرخوانی با هدف انتقال
مفاهیم آموزشی پیچیده و ایجاد جذابیت در
کلاس درس؛
برگزاری کارگاه‌های نویسندگی خلاق و حضور
در کارگاه‌های نویسندگی خلاق.

با بهره‌مندی از این چارچوب‌ها، معلمان و مدیران
می‌توانند به بهبود فن بیان خود و ارتقای کیفیت
آموزش در کلاس‌های درس کمک کنند. ادبیات نه تنها
ابزار انتقال پیام است، بلکه می‌تواند پل ایجاد ارتباط
عمیق‌تر با دانش‌آموزان و همکاران باشد.

✱ نتیجه‌گیری

فن بیان ابزاری قدرتمند برای انتقال مفاهیم، ایجاد
ارتباط و تأثیرگذاری بر دیگران است. برای معلمان و
مدیران آموزش و پرورش که در شکل‌دهی آینده‌نسل‌های
آینده نقش اساسی دارند، تسلط بر فن بیان از اهمیت
ویژه‌ای برخوردار است. ادبیات‌شناسی با مطالعه آثار
ادبی و تحلیل عناصر ساختاری آن‌ها، به افراد کمک
می‌کند به زبان مسلط شوند، مفاهیم را به صورت دقیق
و جذاب بیان کنند و ارتباط مؤثری با دیگران برقرار
کنند. ادبیات‌شناسی با تأثیر بر غنی‌سازی واژگان،
بهبود ساختار جمله‌بندی، تقویت قدرت بیان و افزایش
خلاقیت، می‌تواند در تقویت فن بیان معلمان و مدیران
آموزش و پرورش نقش بسیار مهمی ایفا کند. ادبیات
کمک می‌کند با توسعه هوش هیجانی، احساس خود
و دیگران را بهتر درک کنند و به آن‌ها پاسخ مناسب
بدهند. به علاوه، با تقویت تفکر انتقادی، باعث
می‌شود عمیق‌تر به مسائل نگاه کنند و راه‌حل‌های
خلاقانه ارائه دهند.

با بهره‌گیری از روش‌های متعددی که در این
مقاله به آن‌ها اشاره شد، می‌توان کیفیت ارتباط
در محیط‌های آموزشی و در نتیجه سطح
یادگیری و رشد دانش‌آموزان را ارتقا بخشید.
در پایان، برای مطالعه بیشتر در این حوزه،
کتاب‌های «فنون بیان و سخنوری» از
محمدرضا شفیعی کدکنی، «سخنوری
و فنون آن» از جلال‌الدین همایی و
«عناصر بلاغت» از مارک فورسایت
را مطالعه کنید. ✱

پله‌پله تا تأثیر ادبیات بر فن بیان
تقلید ناخودآگاه: هنگام مطالعه ادبیات، به طور
ناخودآگاه از سبک و زبان نویسنده تأثیر می‌پذیریم و
سعی می‌کنیم از همان الگوها در بیان خود استفاده کنیم.
گسترش افق‌های ذهنی: ادبیات ما را وارد دنیای جدیدی
از ایده‌ها و مفاهیم می‌کند. به این ترتیب بر قدرت تفکر
انتقادی و خلاق ما می‌افزاید.
تقویت حافظه: مطالعه مداوم حافظه را تقویت می‌کند و
باعث می‌شود واژگان و عبارت‌های جدید را به خاطر بسپاریم.
توسعه مهارت‌های ارتباطی: مطالعه ادبیات و در نتیجه کسب
توانایی در بیان شیوا و اصیل، به ما قدرت می‌دهد بتوانیم با دیگران
به راحتی ارتباط بگیریم و افکار خود را بیان کنیم.

✱ راهکارهای عملی

بهره‌گیری از ادبیات در فرایند آموزش

استفاده از داستان‌سرایی: معلمان می‌توانند با بیان داستان‌های کوتاه
مرتبط با موضوع درس، توجه و علاقه دانش‌آموزان را جلب کنند. (با روایت
داستانی از یک شخصیت تاریخی مانند کوروش و پرداختن به جزئیات
زندگی و تصمیم‌های کوروش درس را جذاب‌تر و در نهایت آن را با مفاهیم
اخلاقی و اجتماعی پیوند دهیم.)

بهره‌گیری از شعر و نثر: به کارگیری شعرهای مرتبط با موضوع درس،
مخاطب را تحت تأثیر قرار می‌دهد تا بتواند احساس خود را بهتر بیان کند
(با استفاده از شعر «به یاد پدر» سهراب سپهری، احساس و عواطف
انسانی را بررسی کنیم و از دانش‌آموزان بخواهیم احساس خود را درباره
این شعر بیان کنند.)

تمرین‌های بیانی: طراحی تمرین‌های بیانی از متن‌های ادبی، به طوری که
دانش‌آموزان با خواندن متن‌های ادبی بتوانند تفکرات خود را درباره آن بیان
کنند. (از دانش‌آموزان بخواهیم یک داستان کوتاه بنویسند و سپس آن را در
کلاس بخوانند. این تمرین به تقویت مهارت‌های نوشتاری و بیانی کمک
و اعتماد به نفس را تقویت می‌کند.)

استفاده از نمایشنامه: نمایشنامه ابزاری قوی برای تقویت فن بیان است.
اجرای نمایشنامه‌های کوتاه در کلاس و بازی دانش‌آموزان در نقش‌های
مختلف درک عمیق‌تری از متن و احساسات شخصیت‌ها را برایشان ایجاد
می‌کند (اجرای نمایشنامه‌ای از شکسپیر).

چگونه دانش ادبی خود را در مسیر تقویت فن بیان توسعه دهیم؟
مطالعه مستمر ادبیات با مطالعه کتاب‌های متفاوت و تفسیر آثار ادبی گوناگون؛
برگزاری کارگاه‌های داستان‌نویسی و شعر و حضور فعال در آن‌ها؛
شرکت در گروه‌های کتاب‌خوانی و آشنایی با دیدگاه‌های دیگران، و
بحث و تبادل نظر در مورد کتاب‌ها، ایده‌ها و نقطه‌نظرها؛
استفاده از ادبیات (داستان‌ها، شعرها، قطعه‌های ادبی و...) در
جلسه‌های آموزشی و برای آموزش مفاهیم.
نوشتن گزارش‌ها و سخنرانی‌ها به سبک ادبی، به صورت داستانی
یا با استفاده از عناصر ادبی؛

معلمان و مدیران
قدرتمند با
انتخاب شایسته
و با استفاده از
عناصر ادبی
مانند تشبیه،
استعاره و توصیف
می‌توانند
پیام‌های خود را
جذاب‌تر کنند

در مطالب قبلی به فرصت ها، تهدیدها و کاربردهای هوش مصنوعی در آموزش و یادگیری در کلاس درس اشاره شد. در این شماره به نمونه های عملی و در دسترس که در تسهیل فرایند یادگیری می توانند یاریگر معلمان باشند، اشاره می کنیم. از این ابزارها در بخش های گوناگون تدریس و متناسب با محتوا، روش تدریس و امکانات کلاس از نظر سخت افزاری و نرم افزاری استفاده می شوند.

دکتر حامد عباسی
پژوهشگر، نویسنده و مدرس فناوری آموزشی

حمیده عباسی
دبیر و کارشناس ارشد فیزیک

جدول ۱. معرفی ابزارهای هوش مصنوعی اتودراو

نماد (آیکن)	نام	عملکرد
	Select	انتخاب شکل ها
	AutoDraw	رسم شکل ها و تبدیل خودکار آن ها به شکل انتخاب شده
	Draw	رسم شکل ها به صورت آزاد (دارای ابزار تعیین ضخامت)
	Type	نگارش متن
	Fill	سطر رنگ
	Shape	رسم شکل های هندسی
	Color	تعیین رنگ شکل ها (خط ها و داخل شکل)
	Zoom	ابزار بزرگ نمایی صفحه
	Undo	برگشت به عملیات قبلی
	Delete	حذف کردن
	Size	ابزار تعیین ضخامت خط شکل های رسم شده به صورت آزاد
	Zoom	انتخاب درجه های ابزار بزرگ نمایی صفحه

هوش مصنوعی ترسیم خودکار اتودراو

گاهی اوقات برای رسم تصویر، داشتن مهارت نقاشی یا طراحی، به جذابیت بحث و توجه بیشتر یادگیرندگان کمک می کند. به عبارت دیگر، تلفیق هنر با تدریس یک شایستگی قابل تحسین برای معلم محسوب می شود، اما در مواقعی که این امکان وجود ندارد، هوش مصنوعی به کمک معلمان می آید و تصویرهای دستی ترسیم شده را به صورت خودکار تشخیص می دهد و با انتخاب گزینه مناسب، آن را به تصویر ماشینی تبدیل می کند. برای مثال، هنگامی که معلم قصد دارد تصویری از کره زمین را رسم کند، هوش مصنوعی این کار را برای وی انجام خواهد داد. یا با رسم دستی یک هواپیما، می توان آن را به تصویر ترسیمی قابل قبولی تبدیل کرد. این هوش مصنوعی برای معلمان ابزاری بسیار ساده و قابل دسترس، اما در عین حال بسیار کاربردی است. برای دسترسی به این ابزار وارد وبگاه <https://www.autodraw.com> شوید تا صفحه اصلی وبگاه به صورت تصویر ۱ ظاهر شود.

معلمان

ابزارهای کاربردی هوش مصنوعی برای معلمان

هوشمند

جدول ۲. معرفی ابزارهای منوی سه خطی (همبرگری)

منوی سه خطی	نام	عملکرد
Start over	انتخاب صفحه	
Download	بارگیری (دانلود) تصویر با قالب پی‌ان‌جی ^۲	
Share	به اشتراک گذاری تصویر	
How-to	راهنمای رسم شکل‌ها	
Shortcuts	کلیدهای میانبر	

روش کار

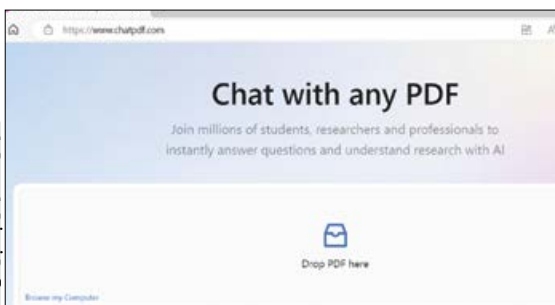
- از طریق منوی همبرگری (☰)، اندازه صفحه را انتخاب کنید. در صورت نیاز، از قسمت مثلث خاکستری رنگ، اندازه صفحه را تغییر دهید.
- با ابزار اتودراو شکل مورد نظر را رسم کنید.
- از طریق شکل‌های ظاهر شده برای تبدیل شدن، روی شکل مورد نظر خود کلیک کنید تا تبدیل صورت گیرد.
- با استفاده از ابزار رنگ، آن را رنگ کنید. در صورت نیاز، متن مورد نظر را نیز بنویسید.
- تصویر را بارگیری کنید و در فرایند آموزش و یادگیری به کار ببرید (در تصویر ۲ نمونه‌های تصویرها را مشاهده می‌کنید).

تصویر ۲ نمونه تصویرهای تبدیل‌شده با هوش مصنوعی اتودراو

هوش مصنوعی گفت‌وگوی تعاملی مبتنی بر فایل: چت‌پی‌دی‌اف^۳

یکی از نیازهای معلمان و دانش‌آموزان، گسترش اطلاعات، دانش افزایی و پاسخ به سؤال‌های مطرح شده است. اگر این‌گونه پرسش‌ها و پاسخ‌ها به صورت تعاملی و در ارتباط با موضوع خاصی باشند، بسیار مفید و کاربردی خواهند بود. یکی از ابزارهای هوش مصنوعی که می‌تواند در این زمینه یاریگر معلمان باشد، هوش مصنوعی چت‌پی‌دی‌اف است. برای شروع به کار با این ابزار، وارد وبگاه <https://www.chatpdf.com> شوید تا صفحه اصلی وبگاه به صورت تصویر ۳ ظاهر شود.

تصویر ۳. صفحه اصلی وبگاه هوش مصنوعی چت‌پی‌دی‌اف

با کلیک روی گزینه DropPDFHere یا با کشیدن و انداختن، فایل پی‌دی‌اف را وارد وبگاه کنید. در قسمت Ask any question سؤال خود را بنویسید. بهتر است در سؤال اول درخواست کنید خلاصه مطلب را برای شما ارائه دهد. سپس به صورت تعاملی به گفت‌وگوی خود ادامه دهید. توصیه می‌شود با نحوه پرامپت نویسی (هنر نوشتن سؤال یا دستورالعمل) آشنا باشید و اصول آن را رعایت کنید. برای مثال، طرح سؤال با ادبیات محترمانه بسیار مفید خواهد بود. در پایان هم می‌توانید روی ابزار Export Chat کل مکالمات خود را در یک فایل متنی دریافت کنید. در تصویر ۴ یک نمونه مربوط به درس علوم را مشاهده می‌کنید. در ضمن شما می‌توانید هر روز ۲ فایل و هر کدام تا ۱۲۰ صفحه را رایگان بارگذاری کنید.

تصویر ۴. نمونه مکالمه با هوش مصنوعی چت‌پی‌دی‌اف

هوش مصنوعی مبتنی بر مدل‌های زبانی بزرگ یا ال‌ال‌ام‌اس*

گسترده‌ترین موضوع پرکاربرد در زمینه هوش مصنوعی، مدل‌های زبانی بزرگ هستند که ابزارهای مربوط به استفاده از گپ‌چت‌بات‌ها (روبات مکالمه) را شامل می‌شوند. امروزه مدل‌های زبانی بزرگ توسعه یافته‌اند و مدل‌های زبانی بزرگ چندوجهی که به اختصار ال‌ال‌ام^۵ نامیده می‌شود، مانند چت‌جی‌پی‌تی-۴، به وجود آمده‌اند که علاوه بر متن، صدا و تصویر هم تولید می‌کنند. به دلیل دامنه پرکاربرد و دسترسی راحت‌تر به آن‌ها نسبت به بقیه ابزارهای هوش مصنوعی، معلمان به راحتی می‌توانند از آن‌ها در آموزش استفاده کنند. مدل‌های زبانی بزرگ نوعی از هوش مصنوعی مولد هستند که از پردازش زبان طبیعی برای درک و پاسخ‌گویی به پرسش‌ها به شیوه‌های شبیه انسان استفاده می‌کنند و به سامانه اجازه می‌دهند پاسخ‌های طولانی مدت و متفاوتی از جمله مقاله، نوشته، فرست (پست) و کدهای برنامه‌نویسی بنویسد. همچنین، در ادامه تحولات ظهور مدل‌های چندوجهی بزرگ بود که به اختصار ال‌ال‌ام^۶ نامیده می‌شوند. این مدل‌ها روی انواع داده‌های

متنی، تصویری، صدایی و ویدیویی طراحی شده‌اند. تصویرسازی از متن داده‌شده، حل مسئله‌های ریاضی، انجام کارهای پژوهشی، ایجاد یا تفسیر نمودار، ایجاد صدا و ویدئو، نمونه‌هایی از قابلیت‌های متنوع هوش مصنوعی مبتنی بر مدل‌های چندوجهی هستند. لازم به ذکر است، تفاوت ال‌ال‌ام با ال‌ام در این است که پایه اصلی و اساسی ال‌ال‌ام متن است و چند رسانه‌ای‌ها به آن افزوده شده‌اند، ولی در ال‌ام هوش مصنوعی بر چند رسانه‌ای مبتنی است و برای درک و تولید محتوا در چندین حالت مانند متن، تصویر و ویدئو طراحی شده است. از آنجا که این گروه از هوش‌های مصنوعی مولد برای معلمان بسیار کاربردی هستند و به حل مسائل و مشکلات کمک می‌کنند، در جدول ۳ نمونه‌ای از مدل‌های زبانی بزرگ و در جدول ۴ یک نمونه عملکرد از آن‌ها می‌آوریم.*

پی‌نوشت‌ها

1. Autodraw
2. PNG
3. Chatpdf
4. Large Language Models (LLMs)
5. Multimodal Large Language Models (MLLMs)
6. Large Multimodal Models (LMMs)
7. ChatGPT-4
8. Copilot
9. Gemini
10. PopAi
11. Moodle
12. Google Classroom
13. Kahoot

جدول ۳. معرفی هوش مصنوعی مدل‌های زبانی بزرگ

نام فارسی	چت‌جی‌پی‌تی ^۴	کوپایلت ^۸	جِمنای ^۹	پاپ‌ای ^{۱۰}
نقشک (آیکن)				
نشانی	https://chatgpt.com	https://www.bing.com/chat	https://gemini.google.com/app	https://www.popai.pro
میزان دسترسی	نسخه ۳/۵ آزاد، ۴ پولی	آزاد با اندکی محدودیت	آزاد با اندکی محدودیت	آزاد با اندکی محدودیت
روش دسترسی	با حساب کاربری گوگل	با حساب کاربری گوگل	با حساب کاربری گوگل	با حساب کاربری گوگل
تعامل متنی	دارد	دارد	دارد	دارد
ایجاد تصویر	دارد	دارد	ندارد	ندارد
بارگذاری تصویر	دارد	دارد	دارد	دارد
بارگذاری فایل متن	دارد	ندارد	ندارد	دارد
دریافت صدا	ندارد	دارد	دارد	ندارد
شرح مختصر	تعامل به صورت مکالمه، تعامل چندوجهی در نسخه‌های پیشرفته مانند نسخه ۴، انجام تحلیل‌های آماری، انجام پژوهش، حل مسائل ریاضی، خلاصه کردن فایل و امکانات دیگر	پاسخ به سؤال‌های ساده و پیچیده، خلاصه کردن متن، مقاله، کتاب و غیره، نوشتن شعر و داستان، تجزیه و تحلیل تصویرهای بارگذاری شده، پرسیدن سؤال صوتی توسط مخاطب با کلیک روی صدای	یک سرویس گفت‌وگوی هوش مصنوعی است که توسط گوگل توسعه یافته است. برای شرکت در مکالمات متنی با کاربران، ارائه پاسخ و ایجاد گفت‌وگو مانند انسان طراحی شده است.	پاسخ به سؤال‌ها، امکان تعامل دارد، امکان تفسیر تصویر، می‌توان یک فایل را بارگذاری کرد. مشابه نسخه ۴ چت‌جی‌پی‌تی عمل می‌کند و محدودیت چندانی ندارد.

جدول ۴. نمونه پاسخ هوش های مصنوعی مدل های زبانی بزرگ به یک سؤال

سؤال: بهترین روش تدریس در کلاس های پرجمعیت کدام است؟	
پاسخ ها (برخی پاسخ ها خلاصه شده اند.)	هوش مصنوعی
تدریس در کلاس های پر جمعیت چالش های خاصی در پی راه دارد، از جمله مدیریت کلاس، حفظ تعامل با دانش آموزان و ارزیابی دقیق عملکرد آن ها. برای تدریس موفق در این شرایط، روش های متفاوتی می توانند مفید باشند: ۱. تقسیم کلاس به گروه های کوچکتر تشکیل گروه های کاری: تقسیم دانش آموزان به گروه های کوچک برای انجام کارهای گروهی و فعالیت های مشترک به منظور پرداختن به یک پروژه یا سؤال خاص؛ تعیین نماینده گروه: ارائه نتایج کار گروه به کلاس، ایجاد تعامل بیشتر بین دانش آموزان و کاهش فشار کار معلم. ۲. استفاده از فناوری و ابزار آموزشی سامانه های مدیریت یادگیری: استفاده از سکو های برخط مثل مودل "یا گوگل کلاس روم" به منظور ارائه محتوای درسی، تکلیف ها و آزمون ها. رأی گیری و نظرسنجی: استفاده از ابزار های برخط مثل کاهوت "برای سنجش سریع درک مفاهیم در کلاس و افزایش جذابیت و تعامل. ۳. تدریس مشارکتی یادگیری همیارانه: شامل آموزش دانش آموزان به یکدیگر که در کلاس های پر جمعیت بسیار مؤثر است. بحث گروهی: فراهم کردن امکان بحث و تبادل نظر با تقسیم کلاس به گروه های کوچک. ۴. استفاده از سؤال های باز و بسته پاسخ سؤال های بسته: برای سنجش سریع میزان درک دانش آموزان از مطالب درسی. سؤال های باز: برای ترغیب دانش آموزان به تفکر عمیق تر درباره موضوعات. ۵. مدیریت زمان و محتوا زمان بندی دقیق: تقسیم مطالب به بخش های کوچکتر و تدریس هر بخش در زمان مشخص، به خصوص در کلاس های پر جمعیت. تمرکز بر مفاهیم کلیدی و پر هیز از توضیح اضافی. ۶. ارتباط مؤثر با دانش آموزان استفاده از روش های ارتباطی، به کار بردن ارتباط چشمی، حرکت در کلاس، بیان بازخورد های شفاهی و پاسخ به سؤال، هر چند به صورت گروهی یا با استفاده از فناوری. ۷. ارزیابی مستمر و بازخورد سریع آزمون های کوتاه و مکرر. بازخورد سریع. ۸. مدیریت کلاس وضع قوانین واضح و مشخص، اجرای قوانین و دستورالعمل های مشخص در کلاس، استفاده از روش های تعاملی، ایجاد انگیزه، توجه از طریق بازی های آموزشی و مشارکت گروهی در فعالیت ها. ۹. استفاده از شیوه های چند حسی بهره گیری از روش های دیداری، شنیداری، و استفاده از تصویر، نمودار و ویدئو های آموزشی، در کنار توضیحات شفاهی و فعالیت های عملی.	۳۰ نیمه هوش مصنوعی
تدریس در کلاس های پر جمعیت می تواند چالش برانگیز باشد، اما با استفاده از روش های مناسب می توان این چالش ها را به فرصت های یادگیری تبدیل کرد. در اینجا چند روش مؤثر تدریس در کلاس های پر جمعیت آورده شده است: ۱. استفاده از فناوری: استفاده از ابزار های دیجیتال مانند تخته های هوشمند، نرم افزار های آموزشی و بستر های برخط در مدیریت بهتر کلاس و جلب توجه دانش آموزان. ۲. تدریس تعاملی: استفاده از روش های تعاملی (بحث های گروهی، کار های گروهی و فعالیت های عملی)، به جای تدریس سنتی. ۳. تقسیم کلاس به گروه های کوچکتر: تقسیم دانش آموزان به گروه های کوچک تر برای افزایش مشارکت و تعامل. هر گروه می تواند وظایف خاصی را بر عهده بگیرد و سپس نتایج خود را با کلاس به اشتراک بگذارد. ۴. استفاده از روش های تدریس خلاق: مانند بازی های آموزشی، نقش آفرینی و پروژه های عملی. ۵. مدیریت مؤثر کلاس: ایجاد قوانین و ساختار های مشخص برای کلاس و استفاده از فن های مدیریت کلاس برای حفظ نظم و تمرکز دانش آموزان.	کوبیلت
بهترین روش تدریس در کلاس های پر جمعیت: ترکیبی از نوآوری و مدیریت کلاس ۱. روش های تدریس فعال: تعاملی: به جای سخنرانی یک طرفه، از دانش آموزان بخواهید در بحث ها و فعالیت های گروهی شرکت کنند. این کار باعث درگیر شدن فعال دانش آموزان با مطالب درسی و بهبود یادگیری می شود. حل مسئله: طرح سؤال های چالش برانگیز و تشویق دانش آموزان به یافتن راه حل های خلاقانه، باعث تقویت تفکر انتقادی و حل مسئله می شود. پروژه های گروهی: تقسیم دانش آموزان به گروه های کوچک و سپردن پروژه های گروهی، باعث تقویت مهارت های همکاری و تقسیم کار می شود. استفاده از فناوری: از ابزار های تعاملی آموزشی، مانند پرده نگاری (پاورپوینت) های جذاب، ویدئوها، شبیه سازها و نرم افزار های آموزشی برای ایجاد انگیزه و تعامل بیشتر استفاده کنید. ۲. مدیریت مؤثر کلاس: برقراری نظم و انضباط: ایجاد محیط یادگیری منظم و آرام به دانش آموزان کمک می کند تمرکز کنند و بهتر یاد بگیرند. ایجاد ارتباط قوی با دانش آموزان: شناخت دانش آموزان و ایجاد ارتباط شخصی با آن ها، باعث افزایش انگیزه و مشارکت آن ها در کلاس می شود. تنوع در روش های تدریس: استفاده از روش های متنوع تدریس باعث جلوگیری از خستگی دانش آموزان و حفظ توجه آن ها می شود. ارزیابی مداوم: ارزیابی مستمر پیشرفت دانش آموزان به شما کمک می کند نقاط ضعف و قوت آن ها را شناسایی و برنامه های آموزشی خود را متناسب با نیازهای آن ها تنظیم کنید. ۳. ایجاد محیط یادگیری جذاب استفاده از ابزار های بصری: استفاده از تصویر، نمودار و ویدئو، به دانش آموزان کمک می کند مفاهیم پیچیده را بهتر درک کنند. ایجاد فضای یادگیری جذاب: طراحی کلاس به صورت جذاب و استفاده از رنگ ها و نورپردازی مناسب می تواند به ایجاد انگیزه در دانش آموزان کمک کند. تشویق خلاقیت: ایجاد فضایی که در آن دانش آموزان بتوانند ایده های خود را به اشتراک بگذارند و خلاقیت خود را نشان دهند، بر اعتماد به نفس و انگیزه آن ها می افزاید. ۴. توجه به تفاوت های فردی تنوع در فعالیت ها: فعالیت های متنوع با سطح دشواری متفاوت ارائه دهید. گروه بندی دانش آموزان: دانش آموزان را برای کمک قوی ترها به ضعیف ترها گروه بندی کنید. توجه: به عواملی مانند سن دانش آموزان، موضوع درس، امکانات موجود و شخصیت معلم، شرایط خاص کلاس در انتخاب و اجرای بهترین روش تدریس توجه کنید. مواردی که می توانند در انتخاب بهترین روش به شما کمک کنند: اهداف آموزشی، سبک یادگیری دانش آموزان، زمان و امکانات.	۵۰ هوش
از نظر معلمان، بهترین روش تدریس در کلاس های پر جمعیت می تواند روش سخنرانی باشد. این می تواند به احساس و علاقه های افراد در کلاس مربوط به موضوع تدریس کمک کند.	پای ای

یکی از نیازهای اساسی کودکان و نوجوانان دسترسی به منابع اطلاعاتی درخور ذهن خلاق و فعال آنهاست و بدون شک مدرسه می‌تواند از مهم‌ترین پایگاه‌های کسب اطلاعات علمی معتبر و قابل اتکا باشد. معلمان گرامی هم می‌توانند از قابل اطمینان‌ترین منابع راهنمایی دانش‌آموزان باشند. لازمه بالفعل شدن این توانایی بالقوه، نه تنها افزایش آگاهی متناسب با نیازهای روز جامعه است، که با گسترش و همه‌گیری مطالب نادرست و تعدد منابع نامعتبر، ضروری است افراد حاضر در سازمان‌ها و نهادهای آموزشی، از شبهه‌هایی که نسل‌های جوان‌تر در اثر مواجهه با این دسته از مطالب به آن‌ها دچار می‌شوند نیز اطلاع داشته باشند و پاسخ درست متناسب را به آن‌ها ارائه دهند. با این نگرش، مقاله پیش‌رو به چندین سؤال رایج تغذیه‌ای در بین افراد جامعه پرداخته و پاسخ علمی مربوط به آن‌ها را پیشنهاد می‌دهد.

* مصرف لبنیات سنتی و محلی

بهرتر است یا لبنیات پاستوریزه؟

مصرف لبنیات سنتی به دلیل بالا بودن مقدار چربی رژیمی آن (به علت جدانشدن کامل خامه و چربی شیر)، بر میزان تری‌گلیسیرید و کلسترول خون می‌افزاید. تنظیم نبودن پروتئین‌های لیپیدی خون، در بلندمدت به گرفتگی عروق و نارسایی قلبی منجر می‌شود. مصرف لبنیات به صورت پاستوریزه و کم‌چرب برای افراد دچار خطر بالا و شیر پاستوریزه و پرچرب برای کودکان و نوجوانان در حال رشد توصیه می‌شود. همچنین به دلیل بالا بودن خطر آلودگی هر نوع محصول غیر پاستوریزه به انواع ریزاندامگان (میکروارگانیسم) ها و قارچ‌ها و سم‌هایی که با حواس پنج‌گانه انسان قابل تشخیص نیستند، در شرایط ضعیف بودن دستگاه ایمنی، دارا بودن بیماری‌های واگیردار، مواجهه با آلرژی یا در شرایط بارداری یا در صورت استفاده از هرگونه داروی سرکوب‌کننده دستگاه ایمنی، مصرف لبنیات غیر پاستوریزه تحت هیچ شرایطی توصیه نمی‌شود. در کل، استفاده از لبنیات کم‌چرب و پاستوریزه و ارتقایافته به وسیله زیست‌پار (پروبیوتیک)، بهترین گزینه برای افراد در هر سنی است.

* جایگزینی شام با میوه

کاردرستی است؟

یکی از بهترین زمان‌های مصرف میوه، قبل از وعده غذایی و یا معده خالی (دو ساعت بعد از مصرف غذا معده خالی در نظر گرفته می‌شود) است. همچنین استفاده از میوه‌های متنوع بعد از وعده‌های غذایی، به هضم بهتر و سریع‌تر آن‌ها کمک می‌کند. جایگزین کردن وعده‌های اصلی غذایی

با هر یک از مواد خوراکی (هر چند سالم) یکی از اشتباه‌های رایج در الگوی تغذیه‌ای است که ممکن است در طولانی مدت، به دلیل تفاوت محتوای غذای اصلی با وعده‌های جایگزین، باعث به خطر افتادن سلامت شود. در واقع هر وعده اصلی غذایی باید مقدار کافی کربوهیدرات، پروتئین و چربی را داشته باشد، اما میوه‌های معمولی تنها می‌توانند بخشی از محتوای کربوهیدراتی را تأمین کنند. همچنین میوه، به دلیل وجود قند فروکتوز در ساختار خود، مسیر سوخت‌وسازی (متابولیسمی ای) را که می‌تواند به تولید بی‌رویه چربی‌ها در بدن منجر شود، فعال می‌کند. در کل، متخصصان تغذیه در سراسر جهان مصرف میوه‌ها را به عنوان میان‌وعده تأیید و توصیه کرده‌اند، اما استفاده از آن‌ها به عنوان یک غذای کامل در وعده‌های اصلی، به ویژه به صورت طولانی مدت، منطقی و سالم به نظر نمی‌رسد.

* بهترین زمان نوشیدن آب

چند زمانی است؟

به طور خلاصه، بهترین زمان نوشیدن آب بعد از اتمام غذاست. در هنگام غذا خوردن، نوشیدن آب باعث رقیق شدن شیره گوارشی و هضم ناکافی غذا می‌شود. در نتیجه، مقداری از غذا به صورت ناقص هضم می‌شود و در مدفوع دفع می‌شود. این فرایند ممکن است با دفع مواد مفید نیز همراه باشد. در واقع، اگر آب خوردن بین غذا به عادت چندین ساله تبدیل شود، می‌تواند تأثیرات قابل توجهی بر هر یک از فرایندهای یادشده بگذارد. همچنین باید توجه داشت، برای جلوگیری از اشتباهی کاذب می‌توان نیم‌ساعت قبل از شروع خوردن غذا یک لیوان آب نوشید. در واقع مراکز تشخیص احساس گرسنگی و تشنگی در مغز در مجاورت هم قرار دارند و از یکدیگر تأثیر می‌پذیرند. به همین خاطر، گاهی اوقات ممکن است فردی احساس گرسنگی کند، اما این موضوع صرفاً به علت کمبود آب بدن و تأثیر تغییرات مرکز تشنگی بر مرکز گرسنگی اتفاق افتاده باشد و حس گرسنگی به تنهایی با مصرف مقداری آب برطرف شود. این مسئله، به خصوص در افرادی که به علت زیادبودن اشتها، با اضافه وزن یا چاقی دست و پنجه نرم می‌کنند، اهمیت دارد.

* آیا مصرف سرکه سیب

به لاغری کمک می‌کند؟

مصرف روزانه سه قاشق غذاخوری سرکه سیب برای مدت زمانی بین ۴ تا ۱۲ هفته، با کاهش قابل توجهی در متغیرهای آنتروپومتریک (وزن، شاخص توده بدنی، دور کمر به باسن و نسبت چربی بدن)، گلوکز خون، سطح تری‌گلیسیرید و

شیمیا مظفری
کارشناس ارشد علوم تغذیه و رژیم‌درمانی

متینا قهرمانی
کارشناس علوم تغذیه و رژیم‌درمانی، قزوین

چرا آب و میوه‌ها را با هم بخوریم؟

کلسترول همراه است. این مقدار را می توان همراه با سالاد یا هرگونه سبزی دیگری که در طول روز مصرف می شوند استفاده کرد. همچنین سرکه را می توان به صورت رقیق شده در انواع نوشیدنی ها استفاده شود.

* روش درست پیاده روی برای لاغری چیست؟

فعالیت بدنی جزو مهمی از مداخلات مدیریت وزن و در کل بحث حفظ سلامت است. در حالی که توصیه های فعلی برای فعالیت بدنی به منظور تنظیم وزن معمولاً بر حسب واحد دقیقه در هفته بیان می شوند، یک معیار جایگزین برای فعالیت بدنی، تجویز محدوده تعداد گام ها در روز است. برای دستیابی به ۳۰ دقیقه فعالیت بدنی روزانه، حدود ۸۰۰۰ قدم در این مدت زمان کافی است. همچنین ۷۰۰۰ قدم در روز به موازات ۱۵ دقیقه هفتگی است. مناسب ترین روش پیاده روی برای لاغری، پیاده روی تند با گام های کشیده است که ضربان قلب را بالا می برد و تعریق در پی دارد. به طور ساده، بهترین سرعت پیاده روی به این گونه است که منجر به نفس نفس زدن فرد نشود، اما در عین حال به حدی باشد که شخص حین انجام دادنش نتواند به راحتی صحبت کند.

* مناسب ترین زمان برای خوردن سالاد چه زمانی است؟

خوردن منابع سبزی و فیبری قبل از خوردن غذای اصلی باعث پرخیدن حجم معده و جلوگیری از پرخوری و سرکوب اشتها می شود. بسیاری از سبزی ها حاوی مقدار زیادی آب هستند. آب به هضم بهتر غذا، سم زدایی بدن و حفظ شادابی و طراوت پوست کمک می کند. بنابراین، مصرف سبزی ها نه تنها به کاهش وزن کمک می کند، بلکه سلامت عمومی بدن را نیز بهبود می بخشد. کاهو به دلیل کالری و چربی بسیار کم، گزینه ای مطلوب برای کسانی است که به دنبال کاهش وزن هستند. این سبزی منبع خوبی از فیبر، ویتامین K و بتاسیم است. فیبر موجود در کاهو به هضم بهتر غذا کمک می کند و باعث احساس سیری می شود. به همین دلیل، از کاهو معمولاً به عنوان پایه سالادها و ساندویچ های کم کالری استفاده

می شود. بنابراین، سالاد و در کل انواع سبزی، بسته به دلخواه فرد، می تواند قبل، حین یا بعد از غذای اصلی مصرف شود. همچنین برای اثرگذاری بهتر و بیشتر فیبر موجود در آن، باید به مصرف مقدار کافی مایعات به همراه آن توجه داشت.

* محصول پروبیوتیک چیست و چه خاصیتی دارد؟

پروبیوتیک ها توده های فعال و زنده ای از میکروب ها هستند که با حضور در دستگاه گوارش موجب تقویت و رشد میکروب های مفید مقیم در روده ها می شوند. این میکروب ها جذب مواد معدنی به ویژه کلسیم و منیزیم را از لوله گوارش افزایش می دهند و خطر چاقی و دیابت نوع ۲ را کم می کنند. از سوی دیگر، زیست یارها از علائم تحمل نکردن لاکتوز شیر می کاهند و با تقویت دستگاه ایمنی، مقاومت بدن را در برابر بیماری ها بیشتر می کنند. یکی از مهم ترین آثار استفاده از محصولات زیست یار، کمک به کاهش کلسترول خون است. لازم است بدانید، کفیر هم نوعی نوشیدنی زیست یاری است که اثرات مقابله آن با جهش زایی و عفونت های ویروسی و قارچی به اثبات رسیده است. بنابراین استفاده از محصولات زیست یار، به خصوص فرآورده هایی لبنی همچون شیر، ماست یا پنیر زیست یاری توصیه می شود. این راه هم بدانید، باکتری های زیست یار بیشتر از یک هفته یا حداکثر ده روز زنده نمی مانند و مصرف آن ها باید به مقدار و مدت زمان کافی و به صورت منظم باشد تا بتواند تأثیر خود را بگذارد. مصرف این نوع محصولات برای کودکان زیر یک سال باید تحت نظر متخصص باشد.

منابع

۱. قدیریان، پرویز (۱۴۰۲). غذا به جای دوا، بدرقه جاویدان. تهران.

۲. خسروی، مریم؛ کشاورز، سیدعلی (۱۳۸۹). صول تغذیه. آئیز. تهران.

3. Abdul Hakim BN, Yahya HM, Shahar S, Abdul Manaf Z, Damanhuri H. Effect of Sequence of Fruit Intake in a Meal on Satiety. Int J Environ Res Public Health. 2019 Nov 13;16(22):4464. doi: 10.3390/ijerph16224464. PMID: 31766283; PMCID: PMC6888291.

4. Mathias KC, Rolls BJ, Birch LL, Kral TV, Hanna EL, Davey A, Fisher JO. Serving larger portions of fruits and vegetables together at dinner promotes intake of both foods among young children. J Acad Nutr Diet. 2012 Feb;112(2):266-70. doi: 10.1016/j.jada.2011.08.040. PMID: 22741168; PMCID: PMC3776004.

5. Kevin C. Mathias, University of North Carolina, 123 W Franklin St., CB#8120 University Square, Chapel Hill, NC 27516, Tel: (919)-966-1735, Fax: (919) 966-9159, At the time of the research: Center for Obesity Research and Education, Temple University, Philadelphia PA. 6. Vieux F, Maillot M, Rehm CD, Barrios P, Drewnowski A. The Timing of Water and Beverage Consumption During the Day Among Children and Adults in the United States: Analyses of NHANES 2011-2016 Data. Nutrients. 2019 Nov 8;11(11):2707. doi: 10.3390/nu11112707. PMID: 31717290; PMCID: PMC6893716.

7. Khil J, Chen QY, Lee DH, Hong KW, Keum N. Water intake and obesity: By amount, timing, and perceived temperature of drinking water. PLoS One. 2024 Apr 25;19(4):e0301373. doi: 10.1371/journal.pone.0301373. PMID: 38662725; PMCID: PMC11045127.

9. Abou-Khalil R, Andary J, El-Hayek E. Apple cider vinegar for weight management in Lebanese adolescents and young adults with overweight and obesity: a randomised, double-blind, placebo-controlled study BMJ Nutrition, Prevention & Health 2024:e000823. doi: 10.1136/bmjnp-2023-000823.

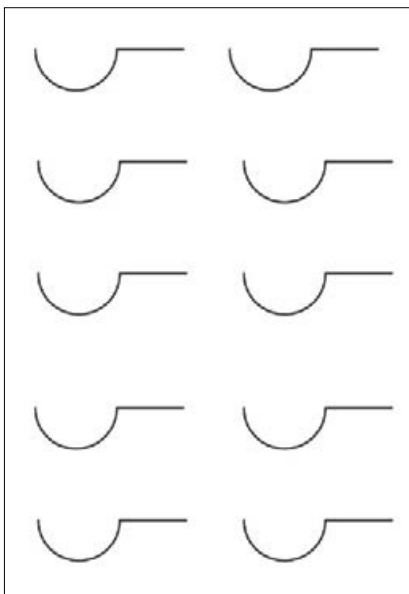
طراحی

معماری

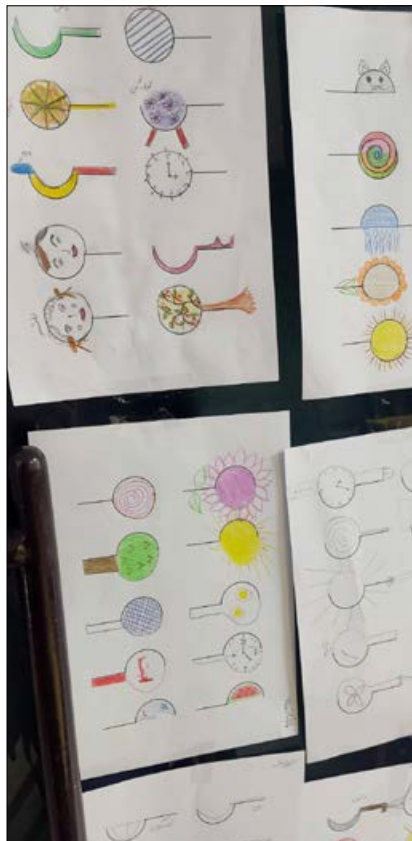
فرزانه نوراللهی
کارشناس فیزیک و مدرس کشوری
طراحی آموزشی

خلاقیت عنصر بسیار مهم و بستر شکل گیری هر کارپویا و رشد دهنده ای است. معلمی که جزو پویاترین و حساس ترین حرفه های موجود است، به خلاقیت وابستگی شدیدی دارد. هر معلمی هر ساله با تعدادی دانش آموز جدید سر و کار دارد که برای برقراری ارتباط و داشتن کلاس فعال لازم است طرح و آموزش خود را متناسب با آن دانش آموزان بسازد و طراحی کند. به عبارت دیگر، نظام آموزشی انتظاریک معلم تولید کننده را دارد، نه مصرف کننده! و روحیه تولید کنندگی مستلزم داشتن خلاقیت و پرورش مداوم آن است.

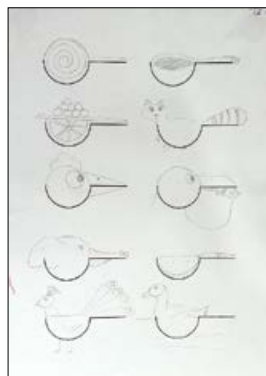
در باره خلاقیت آگاهی های علمی بسیاری دارید. در این مقاله قصد داریم هم به ارتباط تنگاتنگ خلاقیت و طراحی آموزشی اشاره دوباره ای داشته باشیم و چیدمانی خاص و ساده تر از طراحی آموزشی را با عنوان طراحی وارونه معرفی کنیم و هم تأکید کنیم خلاقیت هم مانند ورزش نیازمند تمرین روزانه است تا دست معلم همواره از ایده های ناب و بکر پر باشد. امیدواریم با ذکر یک نمونه از طراحی آموزشی هایی که در کلاس (البته کارگاه دبیران) اجرا شده است، به اهداف قصد شده برسیم.

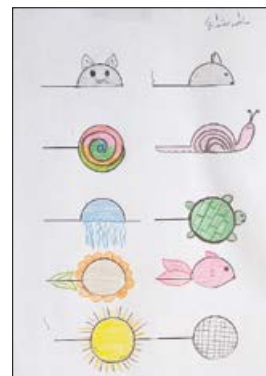
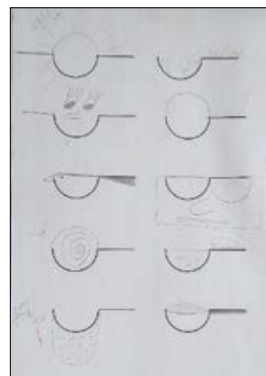
۶. در این بخش هیاهوی خاصی برپا می شود. این کار باعث می شود ذهن درگیر معلم که به دنبال پیدا کردن ایده بود، کلی ایده های متفاوت ببیند. طبیعی است، مواردی که جذاب ترند و ایده های غیر تکراری دارند، بیشتر نظر بقیه را جلب می کنند. در این میان، افرادی که خلاقیت بیشتری برای کشیدن طرح داشتند، به طور مرتب اسمشان برده می شود و افرادی که طرح های تکراری یا کم رنگی کشیده اند، نادیده گرفته می شوند.

**خلاقیت هم
مانند ورزش
نیازمند تمرین
روزانه است
تا دست معلم
همواره از
ایده های ناب و
بکر پر باشد**

۱. معلمان در گروه های سه نفره دور یک میز قرار گرفته اند. گروه بندی تصادفی شکل گرفته و غالباً افراد گروه با یکدیگر آشنایی قبلی ندارند. به هر نفر یک برگه داده می شود که در آن شکلی ۱۰ بار تکرار شده است. از ایشان خواسته می شود هر شکل را به صورت یک شکل معنادار درآورند و پس از تکمیل ۱۰ شکل، برگه خود را به دیوار نصب کنند. برای این کار ۱۵ دقیقه فرصت دارند. ۲. پس از شروع فعالیت، تعدادی به سرعت مشغول طراحی می شوند و با اشتیاق وافر شکل های نیمه را کامل می کنند. عده ای دیگر ناراحت به اطراف نگاه می کنند. به نظر می رسد ایده ای برای طراحی ندارند. (این عزیزان کسانی هستند که دائم به خودشان گفته اند: «من نقاشی بلد نیستم»، «من نقاشی کردن را دوست ندارم»، «من همیشه در نقاشی ضعف داشتم»، «من نمی توانم نقاشی بکشم»). گروه آخر با نگاه کردن به برگه هم گروهی اش که مشغول کشیدن است، ایده هایی به ذهنش می رسد و مشغول می شود. ۳. در مدت ۱۵ دقیقه، افرادی که از ابتدا کار را شروع کردند، تقریباً برگه خود را کامل می کنند و تحویل می دهند. افرادی که با شعار «من نمی توانم» کار خود را شروع کرده بودند، کم کم اعتماد به نفس لازم را برای ترسیم پیدا می کنند. لذا فعالیت نیم ساعت طول می کشد. ۴. یک بخش از دیوار کلاس را آماده کردیم (بهتر است از پنجره شیشه ای یا تخته کلاس استفاده شود تا دیوار گچی خراب نشود) تا بعد از اتمام کارها، همه برگه ها در کنار هم به دیوار چسبانده شوند.

۷. واقعاً انتخاب تعدادی محدود از میان این همه طرح متنوع، کار پیچیده ای است. اما با اصرار از آن ها می خواهیم منتخبان را معرفی کنند. طبق معمول، برای عده ای کف و هورا کشیده می شود و فعالیت به پایان می رسد.

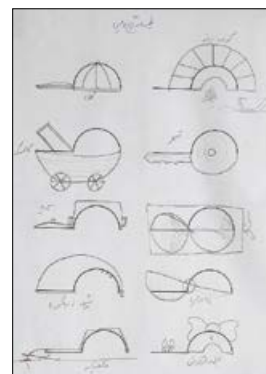
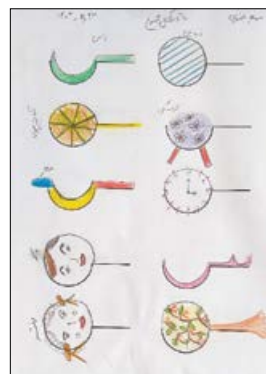
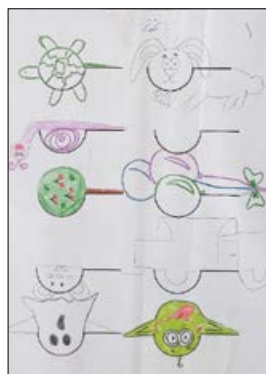
۸. از این مرحله به بعد تازه کار آموزشی معلمان آغاز می شود:

(الف) از انجام این فعالیت چه احساسی داشتید؟

و غالباً پاسخ به این صورت شنیده می شود:

احساس خیلی خوبی داشتم.

به دوران کودکی برگشتم و حس خوب آن دوران در من زنده شد.

۵. همه معلمان را به سمت تابلوی نصب طرح ها دعوت می کنیم و از آن ها می خواهیم پس از مشاهده دقیق طرح ها، نمونه های خوب و جذاب از نظر خودشان را انتخاب و در نهایت به عنوان طرح برگزیده معرفی کنند.

/ اولش خیلی سخت بود. چیزی به ذهنم نمی‌رسید، ولی کم‌کم ایده‌ها در ذهنم شکل گرفتند و شروع به کار کردم.

/ این کار واقعاً شور و شعف خاصی در من ایجاد کرده است. تصمیم گرفتم لایه‌لای تدریس‌م در کلاس، گاهی با بچه‌ها چنین فعالیت‌هایی انجام دهم.

البته افرادی هم هستند که نظری نمی‌دهند.

ب) من مطمئنم همه شما برای کشیدن طرح‌های خودتان خیلی تلاش کرده‌اید و طبیعی است دوست داشتید طرحتان انتخاب شود. آیا موافق بودید فقط تعداد محدودی از طرح‌ها انتخاب شوند؟ دوستانی که اصلاً به طرحشان توجهی نشد، در دلشان ناراحت نیستند؟

با وجود اینکه اکثر ماعادت نداریم و نمی‌دانیم چگونه می‌توانیم از حقوق ضایع شده خود دفاع کنیم، یکی دو نفر از معلمان ناراحتی خود را باکم‌رویی و خجالت بیان کردند. در این مرحله من به ایشان حق دادم. سعی کردم با همدلی و همراهی، این موضوع را پررنگ‌تر جلوه دهم: عده‌ای هستند که اهل نقاشی نیستند یا فکر می‌کنند نمی‌توانند نقاشی کنند. البته تعدادی هم معلم هنر و نقاشی هستند یا استعداد نقاشی کشیدن دارند. با این توصیف، آیا باز هم موافق هستید که طرح‌ها با برچسب‌های عالی، خوب، خیلی خوب و نیازمند تلاش سنجیده شوند؟ اصلاً انتظار دیدن این همه طرح متنوع و البته تعداد محدودی طرح خلاقانه را داشتید؟ چگونه می‌توان به خلاقیت این عده امتیاز داد؟

معلم حاضر در جلسه به فکر فرو رفتند. سؤال چالش برانگیزی بود. عده‌ای هم هنوز احساس حیرت داشتند. چون غالباً در جلسه‌های آموزشی مرسوم است که عده‌ای به خاطر استعدادهای خدادادی تشویق شوند و عده‌ای بی‌رحمانه به خاطر ترس و نگرانی‌های درونی‌شان نادیده گرفته شوند؛ بدون اینکه هیچ‌گاه ریشه این نگرانی‌ها و ترس‌ها شناخته و بررسی شود! چهره بعضی از معلمان گشاده شد و نفس راحتی کشیدند. کاملاً مشخص بود مدتی در رنج بودند و از این فعالیت احساس خوبی نداشتند.

ج) طبیعی است اگر مشابه این کار را در کلاس اجرا کنید، تاب‌آوری دانش‌آموزان بسیار کمتر می‌شود و برای سنجش بیشتر به چالش کشیده می‌شوید! چه راهکاری دارید تا از ابتدا در این دام نیفتید؟

تقریباً به هیچ راهکار کاربردی و اجرایی‌ای اشاره نشد.

به نظر شما ما از انجام این فعالیت چه هدفی داشتیم؟ آیا این کار را صرفاً برای ایجاد هیجان انجام دادیم؟ برای اینکه حس شادی و نشاط پیدا کنیم؟ یا مدتی سرگرم باشیم و وقت کلاس را بپرکنیم؟

هر فعالیت و تمرینی که در کلاس درس انجام می‌دهیم، هر چقدر از نظر مخاطبان جذاب و هیجان‌انگیز باشد، ولی اگر از قبل طراحی و سناریوی دقیق و هدفمند نداشته باشد و در پایان هم برای ارزشیابی منصفانه و رشد دهنده آن برنامه‌ای وجود نداشته باشد، این کار خلاقانه اثر بخش که نیست، می‌تواند کاملاً مخرب باشد. همان‌طور که عده‌ای از شما در حین انجام فعالیت و پس از آن احساس مغیون شدن داشتید و لحظات شادی که گروه موفق در کلاس داشتند برای شما بارنج و تخریب حس اعتماد به نفس همراه بود.

چه کنیم که در پایان هر آموزشی همه دانش‌آموزان کلاس احساس رشد و بالندگی داشته باشند؟

زمانی که معلم متن طراحی آموزشی را برای هدف مشخصی می‌نویسد، فرصت کافی دارد تا از قبل به ابعاد آن فکر کند و با نوشتن سناریوی گام‌به‌گام و دقیق، احساس رشد و اثربخشی را برای همه دانش‌آموزان کلاس به وجود آورد.

اگر گام‌های این طراحی این‌گونه چیده شوند، طراحی وارونه نامیده می‌شود.

✳️ نوشتن هدف از جنس شایستگی

معلمان در یک فعالیت جذاب فردی با موضوع خلاقیت، بین گروه‌شان، کاربرد خود را کامل می‌کنند. ضمن انجام این فعالیت، به اهمیت طراحی دقیق و ایجاد فرصت انجام فعالیت‌های خلاقیتی در کنار آموزش‌های درسی در کلاس خود پی می‌برند. با توجه به کارهای متفاوتی که دیگران در سطح‌های گوناگون انجام داده‌اند، برای مشاهده دیگران، کاربرد خود را روی دیوار نصب می‌کنند.

در طراحی وارونه، بلافاصله پس از نوشتن هدف از جنس شایستگی، معیارهای تحقق هدف را مشخص می‌کنیم. تعیین اینکه در پایان انتظار داریم یادگیرنده به چه نقطه مشخصی برسد، کار طراحی را بسیار سهل و آسان می‌کند.

✳️ معیارهای تحقق هدف

/ هر ۱۰ شکل نیمه‌تمام به صورت یک شکل معنادار توسط فرد کامل شده است.

/ کاربرد در زمان مقرر کامل شده و در مکان مشخص شده نصب شده است.

بعد از نوشتن این دو مرحله، تدوین و تنظیم سناریوی جذاب را آغاز می‌کنیم. (عموماً وقتی از معلمان می‌خواهیم طراحی آموزشی یا همان طرح درس خود را بنویسند، بدون نوشتن هدف و ملاک‌های سنجش، آن‌ها عموماً با نوشتن این مرحله کار خود را شروع می‌کنند و به پایان می‌برند.)

✳️ نوشتن سناریوی دقیق و رشد دهنده

با توجه به اینکه می‌خواهیم به ملاک‌هایی مشخص برسیم، سناریوی خود را تنظیم می‌کنیم. با توجه به ملاک‌ها، هیچ تأکیدی روی سنجش خلاقیت نیست. خلاقیت فرآورده‌ای است که

زمانی که معلم متن طراحی آموزشی را برای هدف مشخصی می‌نویسد، فرصت کافی دارد تا از قبل به ابعاد آن فکر کند و با نوشتن سناریوی گام‌به‌گام و دقیق، احساس رشد و اثربخشی را برای همه دانش‌آموزان کلاس به وجود آورد

ضمن انجام فعالیت در فرد حاصل می‌شود و می‌تواند با مشاهده کارهای دیگران، ایده‌های جدید به دست آورد و توانایی خود را ارتقا دهد. در این شرایط خلاقیت در بستری امن و آرام و به دور از قضاوت‌های سلیقه‌ای رشد می‌یابد و یادگیرنده جرئت ارائه و ابراز وجود در جمع را پیدا می‌کند.

سناریوی این هدف چند مرحله دارد:

۱. افراد شرکت‌کننده در کارگاه را با ترفندی جالب و بسیار چالشی گروه‌بندی می‌کنیم. (به ترتیب به هر فرد یک عدد از یک تا ... اختصاص می‌دهیم.) با توجه به اینکه می‌خواهیم گروه‌های سه نفره داشته باشیم، شماره نفر آخر را بر عدد ۳ تقسیم می‌کنیم تا تعداد گروه‌ها مشخص شود. مثلاً اگر ۲۵ نفر شرکت‌کننده داشتیم، می‌توانیم هشت گروه سه نفره داشته باشیم. بنابراین از افراد می‌خواهیم عدد خود را بر ۸ تقسیم کنند. عدد باقی مانده، به علاوه عدد یک، شماره گروه‌شان خواهد بود. باید تلاش کنند هم گروهی‌های خود را پیدا کنند و سه نفری دور یک میز بنشینند.

۲. برگه طراحی خلاق را که از قبل به تعداد افراد تهیه کرده‌ایم، در اختیارشان قرار می‌دهیم و از ایشان می‌خواهیم با توجه به دو ملاک که روی تخته نوشته شده‌اند، ده شکل را به ده شکل معنادار مستقل تبدیل کنند. تأکید می‌کنیم، کار نهایی بر اساس این ملاک‌ها سنجیده می‌شود. (دو ملاک تحقق هدف را که

قبلاً ذکر شد روی تخته می‌نویسیم.) اطلاع‌رسانی این ملاک‌ها قبل از شروع فعالیت بسیار اهمیت دارد. در واقع قلب و روح آموزش همین جاست! این همان نکته مهم ماجراست که سبب می‌شود فضایی امن و آرام در افراد شکل گیرد.

۳. بین گروه‌ها حرکت می‌کنیم و با عبارت‌های رشد‌دهنده و راهنمایی‌های مناسب، افرادی را که هنوز موتور ذهنشان روشن نشده است یاری می‌بخشیم. مانند: «به اطرافت خوب نگاه کن. در بایگانی تصویرهای ذهنی‌ات بگرد. وسایل ورزشی را مرور کن. وسایل آشپزخانه را در ذهنت مرور کن. آیا چیزی پیدا می‌کنی که شباهتی به این شکل داشته باشد؟

۴. با پایان یافتن فرصت اعلام شده، از دوستان می‌خواهیم برگه‌های خود را روی دیوار نصب کنند. از همه شرکت‌کنندگان می‌خواهیم به کارهای یکدیگر توجه کنند. اینجا برای اینکه به همه کارها توجه شود، از هر برگه‌ای، پس از بردن نام آن فرد، یک نمونه از طرح‌ها را معرفی می‌کنیم. مثلاً: سارا کلاه کشیده. رز سوت را در این شکل دیده. مریم شکل راکت را در آورده و... دقت می‌کنیم انصاف در بازخورد را رعایت کنیم و از جمله‌های مقایسه‌ای استفاده نکنیم! مانند: «آفرین زهرا چقدر کارت زیباست» یا «کار سپیده عالی». در نهایت می‌خواهیم هر فرد شکل‌هایی را که به ذهنش نرسیده است در کارهای دیگران توجه کند.

۵. بعد از اینکه فرصت کافی داشتند کارهای همدیگر را مشاهده کنند، از دوستان دعوت می‌کنیم سر جای خود بنشینند. برگه جدیدی به ایشان می‌دهیم و می‌خواهیم مجدداً شکل‌های نیمه‌تمام را پر کنند.

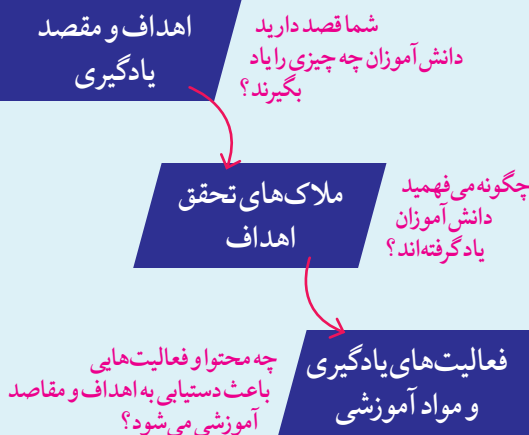
۶. به گروه‌ها سر می‌زنیم و روند کار دوستانی را که از ابتدا خیلی کند و آهسته پیش می‌رفتند بررسی می‌کنیم. مجدداً با جمله‌های رشد‌دهنده به ایشان یاری می‌رسانیم.

۷. به عنوان تکلیف خانه می‌خواهیم در خانه به وسایل و شکل‌ها خوب توجه کنند و پنج مورد جدید را که قبلاً در برگه نکشیده‌اند پیدا کنند و در دفتر خود بکشند.

به این ترتیب، سناریوی این بخش به پایان می‌رسد. انتظار داریم ذهن دوستان به اندازه کافی درگیر تصویرسازی، توجه و مشاهده به اطراف شده باشد. با این تمرین، بدون تحقیر و مقایسه افراد، آن‌ها را به تمرین خلاقیت تشویق کرده‌ایم. طبیعی است این سناریو برای مخاطبان شیرین‌تر و جذاب‌تر است. یادمان باشد، تعیین ملاک‌های سنجش قبل از شروع برنامه و اطلاع‌رسانی آن در ابتدای کار این فضای رشد و بالندگی را به وجود آورد!

پس به طور کلی می‌توانیم بگوییم، برای نوشتن و اجرای یک طراحی آموزشی ساده می‌توانیم از غالب طراحی وارونه استفاده کنیم. طبق این نمودار، باید سه مرحله را در نظر بگیریم که ترتیب در آن‌ها بسیار اهمیت دارد. دو مرحله اول به شکل ثابت در این مدل قرار می‌گیرد و ۱۲ مؤلفه دیگر که در الگوی مثلث در شماره قبل معرفی کرده بودیم، به صورت اقتضایی در مرحله سوم مورد استفاده قرار می‌گیرد. *

چارچوب طراحی وارونه

هم‌زمان با آوای دل‌نشین اذان صبح که از مناره‌های همیشه خوش آوای مسجد محله، مشام جان اهل ایمان را می‌نواخت، تلفن همراه سپیده هم به صدا درآمد. سپیده همیشه سحر خیز بود؛ حتی روزهای تعطیل؛ چه برسد به امروز که شنبه بود و اول هفته. خواست از جایش بلند شود، توانست. انگار رmqش را گرفته باشند! مثل اینکه جانش بی‌جان شده باشد! یادش آمد که سحرگاه دیروز آتش شیطان بزرگ بر قلب فروشته ایران زمین نشسته است و پیکر شیر مردی دیگر از سرزمین آرش کمانگیر ورستم‌دستان را غرقاب خون کرده و هر تکه‌اش را بر گوشه‌ای از خاک پراکنده است. کمی گریست. اشک ریخت. استغاثه کرد. اما یک‌باره مثل فتر از جا پرید و لعن شیطان گویان، خود را برای نماز آماده کرد. احساس می‌کرد یک قدم به جایی که باید باشد نزدیک‌تر است. نمازش، دعایش، و راز و نیازش تمام شده بود. می‌خواست از جایش بلند شود که یک‌باره غمی دیگر بر دلش نشست. این بار داشت به این فکر می‌کرد که امروز چطور به دانش‌آموزانش بگوید چه تاج‌گران قدری از سر مردم به زمین و چه در گران‌بهای از دست مردم افتاده است و....

زمان برای سپیده خانم بی‌معنا شده بود. گاهی تند، گاهی کند و گاهی هم اصلاً نمی‌گذشت. گاهی زمان را ایستاتر از آن می‌دید که بتوان برایش حرکتی تصور کرد و زمانی هم آن قدر سرعت گذر زمان را حس می‌کرد که انگار زمان دست‌نیافتنی است. به خاطر همین حال و هوایش بود که با صدای یکی از دانش‌آموزان که می‌گفت، خانم، خانم، خانم معلم! حالتان خوب است؟ به خودش آمد. سرش را که بلند کرد، خودش را سر کلاس درس دید؛ اما در ذهنش هیچ تصویری از مسیر راه و کی و چگونه آمدنش نداشت!

سرش را آرام بلند کرد. نگاهی به اطراف انداخت. کلاس را بالا و پایین کرد. نگاهش را از یکایک دانش‌آموزان گذر داد. اما همه را می‌دید. انگار دارد دنبال کسی یا چیزی می‌گردد. درست مثل زمانی که آدم می‌خواهد حرفی بزند و در ذهنش دنبال واژه می‌گردد؛ دقیقاً همین‌طور خانم معلم داشت دانش‌آموزان را بالا و پایین می‌کرد. بعد آرام گفت: بچه‌ها، سلام. بغضی که در نگاه خانم معلم بود و حسرتی که در سلامش نهفته بود، جو کلاس را سنگین‌تر کرد. انگار هوای کلاس هم حالی نداشت که طراوت و شادی را مثل همیشه بین نیمکت‌نشین‌های جویای علم پخش کند. خانم معلم نگاه پر از سؤال دانش‌آموزانش را دید. می‌دانست که آن‌ها با زبان بی‌زبانی دارند می‌پرسند چه شده است. اما مانده بود چطور شروع کند. در همین حال و هوای چه کنم، چه کنم گفت: بچه‌ها، شهادت هنر مردان خداست و مردان

خدا جویای شهادت‌اند. همان‌گونه که درس خواندن کار شماست و شما جویای درس هستید، مردان خدا پرده‌پندار از گوشه قلب خویش کنار می‌زنند تا به دنیای پر از رمز و راز شهادت به چشم عشق بنگرند. حتماً شنیده‌اید که دیروز یکی از مردان پاک خدا جوی کشورمان بی‌رحمانه به دست آمریکایی‌ها، این جلادان خون‌خوار به شهادت رسیده است. ساده که برایتان بگویم، همیشه او را دوست می‌داشتم و همیشه و هر وقت نام او بر زبان‌ها جاری می‌شد، دلم آسوده خاطر بود. همیشه حس پدری را به من می‌داد که همه حواسش را جمع کرده است تا به خانواده‌اش آسیبی نرسد. همیشه در نگاه مهربانش برادری را می‌دیدم که جان‌ش را کف دست گذاشته است تا به خواهر و برادرش امنیت را تقدیم کند. اما امروز حال خوب نیست. خانم معلم کمی مکث کرد تا واژه‌ها را دوباره سبک و سنگین کند، که یکی از دانش‌آموزان دستش را بالا برد و گفت: «خانم، اجازه!» و دیگر منتظر اجازه دادن

یا ندادن خانم نماند و ادامه داد: «خانم، من هم حاج قاسم را خیلی دوست داشتم. یعنی همه ما حاجی را خیلی دوست داشتیم. خانم، باور کن از دیروز خانه ما هم شده غم‌خانه. هیچ کس حال و حوصله درست و حسابی ندارد!»

زینب گفت: «آره خانم، من هم شنیده‌ام حاجی خیلی آدم شجاعی بود. می‌گویند زمانی که داعش حمله کرده بود و می‌خواست حرم حضرت زینب (س) را بگیرد، نیروهای خودمان داشتند از حرم دفاع می‌کردند، ولی تعدادشان خیلی کم بود. من شنیدم که خیلی هم مقاومت کرده بودند و نگذاشته بودند حرم بیفتد دست تکفیری‌های از خدایی خبر. ولی چون تعدادشان کم بوده، داعشی‌ها توانسته بودند محاصره‌شان کنند و ارتباطشان را با نیروهای دیگر قطع کنند. می‌گویند یک‌باره حاج قاسم با چهارده نفر می‌زند به دل دشمن، محاصره را می‌شکنند و می‌رود به نیروهای خودی کمک می‌کند.»

دست‌نویس

سردار سلیمانی

فاطمه جوکار

دبیر، استان فارس، شهرستان فراهیند

پریساحس کرد خانم معلم از این حرکت دوستانش خوشش آمده و آرام‌تر شده است. بدون اینکه دستش را ببرد بالا که اجازه بگیرد، گفت: «بله خانم معلم، من هم یک جا خواندم که فرمانده فاطمیون نوشته بود منطقه حنف توی دست داعشی‌ها بوده. آنجا خیلی ظلم می‌کردند. بعد نیروهای حاج قاسم این منطقه را از دست داعش نجات می‌دهند. وقتی حاجی خبردار می‌شود که آن منطقه آزاد شده است، به فرمانده فاطمیون می‌گوید با بالگرد می‌رویم به آن منطقه سرکشی کنیم. از آن طرف آمریکا اخطار داده بود که کسی به آن منطقه نزدیک نشود. فرمانده به سردار سلیمانی می‌گوید که به آنجا رفتنمان خیلی خطرناک است و به صلاح نیست که فعلاً شما به آنجا بروید. ولی سردار قبول نمی‌کند و می‌گوید به حول و قوه الهی می‌رویم. بعد همین فرمانده فاطمیون می‌گوید وقتی بالگرد از زمین بلند شد، حاج قاسم یک دفتر برداشت و شروع به نوشتن کرد. آن قدر آرامش داشت که حتی یک لحظه هم به فکر هدف قرار گرفتن بالگرد نبود. خانم معلم، این آرامش نشانه شجاعت حاج قاسم بوده.»

صحبت‌های پریساکه تمام شد، انگار رنگ روی خانم معلم خیلی بهتر شده باشد! مثل این بود که هوای کلاس داشت به جریان می‌افتاد و هوای تازه داشت روح دانش‌آموزان را جلا می‌داد. فاطمه گفت: «خانم، من هم شنیدم که داعش داشته به استان

اربیل عراق نزدیک می‌شده که آنجا را بگیرد. مسعود بارزانی بانیروهای آمریکایی که برای امنیت عراق آنجا مستقر بودند تماس می‌گیرد و می‌گوید داعشی‌ها نزدیک هستند و هر لحظه ممکن است شهر سقوط کند. ولی آن‌ها می‌گویند که متأسفانه کاری از دستشان بر نمی‌آید. بعد با انگلیس و فرانسه هم ارتباط برقرار می‌کند، ولی جواب مثبت به او نمی‌دهند. آخر سر با ایران تماس می‌گیرد. خانم، نوشته بود که مسعود بارزانی گفته من با حاج قاسم تماس گرفتم و به او جریان را گفتم. حاج قاسم هم با آرامش کامل گفته: شما همین امشب را مقاومت کنید و از استان اربیل دفاع کنید. من فردا صبح ان شاء الله اربیل هستم.»

خانم معلم آرام از جایش بلند شد. گفت: بچه‌ها، مرگ حق است و همه ما بالاخره روزی، ساعتی و زمانی باید برویم. اینکه چگونه برویم مهم است. اینکه وقتی رفتیم چطور قضاوتمان کند مهم است. بچه‌ها از انسان‌ها فقط یک نام نیک است که به یاد می‌ماند. به قول سعدی، مرد نگو نام نمیرد هرگز. یعنی، انسانی که از او به خوبی یاد می‌کنند، تا زمانی که نامش بر سر زبان‌هاست و از او به نیکی و خوبی یاد می‌کنند، زنده است. و حاج قاسم از دسته این انسان‌هایی بود که همیشه نامش بلند و راهش پر رهرو خواهد بود. اما بچه‌های خوبم، برای اینکه انسان بتواند نام خوب و نیکی از خودش به یادگار بگذارد، باید راهی سخت و طولانی را بپیماید. عزیزان من، امروز همه مادر باره شجاعت سردار سلیمانی صحبت کردیم و خیلی هم خوب بود. من وقتی آمدم سر کلاس، حال خوبی نداشتم، با شنیدن خاطرات شما حالم خیلی بهتر شد. به خاطر اینکه فهمیدم شما هم ارزش سردار سلیمانی را می‌دانید و به من ثابت شد که بی‌شک نام سردار سلیمانی برای همیشه بر زبان و دل کسانی جاری است که برای استقلال و آزادی مملکتشان دلشان می‌سوزد. در نتیجه سردار زنده است.

اما یک نکته مهم باید به مطلب امروز مان اضافه کنم. دوستان خوبم، بچه‌های گلم، شجاعت فقط این نیست که جرئت انجام کاری را داشته باشیم. ممکن است خیلی‌ها جرئت داشته باشند کارهای خطرناک کنند. اما شجاع نباشند. مثلاً ممکن است یک نفر بتواند از یک ساختمان بلند به پایین بپرد یا از آتشی بزرگ عبور کند. این کار جرئت می‌خواهد. اما اگر در پشت جرئت، هدف رضایت خداوند باشد، آن وقت به آن می‌گوییم شجاعت. در غیر این صورت خیلی‌ها هستند که کارهای خطرناک بی‌رضای خدا می‌کنند. برای اینکه بتوانیم شجاع واقعی باشیم، باید یاد بگیریم مقاوم باشیم. سردار سلیمانی در وهله اول درس مقاومت را آموخته بود و بعد به شجاعت رسید. در برابر وسوسه‌های دنیا، در برابر عنوان و مقام، در برابر خودنمایی و خیلی موارد دیگر که انسان‌ها معمولاً برای رسیدن به آن موقعیت خیلی کارها می‌کنند، سردار سلیمانی مقاومت می‌کرد. مثلاً به ایشان پیشنهاد داده بودند که برای ریاست جمهوری داوطلب شود. ولی ایشان گفته بود که من مدت‌هاست برای شهادت داوطلب شده‌ام و قصد دارم در همین مسیر حرکت کنم. ببینید دوستان خوبم، این مقاومت است؛ مقاومت در برابر وسوسه‌های دنیا انسان را شجاع می‌کند و بعد که انسان شجاع شد مقاوم‌تر می‌شود.

اما باز فراموش نکنیم، برای مقاومت شدن باید ایمان داشت. و ایمان یعنی اینکه باور کنیم خدایی جز خدای یگانه وجود ندارد و در برابر هیچ‌کس جز ذات پاک او سجده و تواضع نکنیم. ایشان هم سردار جنگ‌های هشت‌ساله ایران بود و هم سردار جنگ‌های دفاع از حرم اهل بیت (ع) و هم سردار دل‌ها. این درجه از محبوبیت فقط خاص بندگان مخلص خداست. ❁

همیشه یکی از بزرگ‌ترین آرزوهای بشر این بوده است که بتواند روی داده‌ها و خاطره‌های گذشته را به خاطر بیاورد و اختیار حافظه دست خودش باشد و هر وقت اراده کرد، جزئیات مطالب گذشته را مرور کند. شاید این حالت برای شما هم رخ داده باشد که با وجود مطالعه مطالبی که قرار بوده است در کلاس تدریس کنید و داشتن تسلط کافی روی آن، هنگام اجرا در کلاس یا ارائه سخنرانی، نکات لازم را فراموش کرده باشید و تلاش زیاد در آن لحظه هم به نتیجه نرسیده باشد؛ مانند شعرهایی که از قبل حفظ و بارها و بارها از آن‌ها استفاده کرده‌اید.

تمرکز یعنی اینکه شما بتوانید مثل یک ذره‌بین نورهای کم را جمع کنید و در یک نقطه بتابانید و بدون مواد آتش‌زا و جرقه، یک تکه کاغذ یا چوب خشک را بسوزانید. حال اگر ما بتوانیم افکاری را که در ذهنمان هست جداسازی کنیم، افکار بد و مخرب را کنار بگذاریم یا دور بریزیم و افکار خوب را در یک نقطه جمع کنیم، می‌توانیم با مدیریت آن‌ها به نتایج خوبی برسیم. پس برای داشتن هوش، حافظه و تمرکز لازم، با انجام مجموعه‌ای از اقدامات ساده در مسیر زندگی و شغلی خود، می‌توانیم به نتایج دلخواه برسیم.

از قدیم بسیار شنیده‌اید که می‌گویند: «اگر ترشی نخوری، یه چیزی می‌شی.» بایک بررسی ساده می‌توانید تحقیق کنید که اثر خوردن انواع ترشی (مانند سرکه و به ویژه سرکه صنعتی، سس‌ها و چاشنی‌های ترش، انواع لواشک و تنقلات ترش)، باعث کند شدن و از دست رفتن تمرکز و قدرت حافظه می‌شود. برعکس، خوردن شیرینی‌های طبیعی و خوراکی‌هایی با مزاج گرم باعث هوشیاری بیشتر، انرژی مضاعف، خلاقیت، انگیزه و توان بیشتر در انجام کارها و قدرت حافظه می‌شود.

معمولاً به فردی که شل و ول صحبت می‌کند، بی‌حال و بی‌رقم هست، می‌گوییم: «مگه ماست خوردی؟» یا می‌پرسیم: «صبحانه خورده‌ای؟» یا «گر سینه هستی؟» که نشان

از این واقعیت مهم دارد که گرسنگی یا خوردن خوراکی‌های سرد به سستی و ضعف منجر می‌شود؛ هم در فعالیت‌های فیزیکی و هم در فعالیت‌های ذهنی. متأسفانه امروزه بیماری آلزایمر شیوع زیادی پیدا کرده و سن ابتلا به آن پایین آمده است. حتی در جامعه معلمان که انتظار می‌رود به دلیل فعالیت‌های وسیع ذهنی و فکری مغز گرم و فعالی داشته باشند، متأسفانه این ضایعه روبه گسترش است.

❁ ریشه بیماری آلزایمر و چند راهکار ساده

همه می‌دانیم که اعضای اصلی بدن در خواب بازیافت و ترمیم می‌شوند. مغز، مانند قلب، در طول بیداری فعالیت بسیار زیادی دارد که هر چه در زمان خواب فرصت ترمیم بیشتری داشته باشد، سلامت بیشتری خواهد داشت.

مهم‌ترین نکته‌ای که در این زمینه باید رعایت شود تا سلامتی محقق شود، زمان خواب است. تحقیقات علمی ثابت کرده‌اند، بهترین زمان خواب دو تا سه ساعت بعد از اذان مغرب است.

به قول یکی از حکما، خواب بعد از ساعت ۱۰ شب برای سالم ماندن است و خواب بعد از ۱۲ شب برای زنده ماندن.

پس یکی از راهکارهای ساده، خواب به موقع و در اوایل شب است.

هر عضوی از بدن غذای مخصوصی دارد. برای اینکه مغز تقویت شود، بهتر است بعضی خوراکی‌ها در رژیم روزانه قرار گیرند؛ به ویژه برای افرادی که از سن ۳۰ عبور کرده‌اند و دانش آموزانی که حافظه ضعیفی دارند؛ سیب، مویز، انجیر، زیتون، رطب و انواع مغز که مؤثرترین آن‌ها بادام است.

در کنار خوردن این موارد، از خوردن سردی‌ها (ماست، دوغ، لبنیات و غذاهای فوری) و ترشی پرهیز شود. به خصوص در زمان امتحان‌ها که بیشتر به تقویت مغز نیاز است.

اسداله زارع

پژوهشگر و مدرس حوزه طب سنتی

به خاطر

چقدر

عطر و رایحه خوب با آرامش اعصاب و روان رابطه مستقیم دارد. دستگاه پردازش بود مغز، به طور ناخود آگاه یادآور خاطرات است. از گذشته های دور، رایحه گیاهان و مواد طبیعی خوش بو بسیار مورد توجه بوده است. احتمالاً در موزه ها گردنبند های قدیمی را که با دانه های میخک یا اهل ساخته شده اند، دیده اید. قشر بویایی در قسمتی از مغز قرار دارد که ورودی های حسی را پردازش می کند و بر تنظیم خلق و خوی فرد تأثیر می گذارد. با استشمام رایحه طبیعی و نیکو، سطح انرژی بالا می رود و بر احساس سلامت اثر می گذارد.

تأثیر عطر بر همه افراد به یک شکل نیست، اما شما می توانید برای افزایش کارایی مغز خود و دانش آموزانتان از رایحه های عمومی استفاده کنید. مانند میوه سیب، میوه به، میوه پرتقال یا لیمو ترش، گل نرگس و یاس، گیاه نعنا فلفلی یا نعنا، اسطوخودوس، رزماری و ادویه هایی مانند چوب دارچین و هل. مثلاً از دانش آموزان بخواهید وقتی پرتقال یا نارنگی می خورند، پوست آن را دور نیندازند و همراه فشردن قطعه ای از پوست، آن را استشمام کنند. قراردادن یک به معطر روی میز معلم در کلاس می تواند چند روز فضا را معطر نگه دارد. همچنین، همیشه یک ظرف کوچک افشانه گلاب به همراه داشته باشید و در طول شبانه روز چند بار آن را در فضای اطراف و صورت خود بپاشید.

توجه داشته باشید، غالب عطرها بازاری که قیمت بالایی هم دارند، به شکل صنعتی تولید شده اند و خواص ذکر شده را ندارند. حتی گاهی به دلیل حجم زیاد الکلی که دارند، برعکس عمل می کنند.

تنفس عمیق شکمی و ورزش، به ویژه پیاده روی تند، علاوه بر افزایش حجم اکسیژن در مغز، دستگاه گردش خون را هم بهبود می بخشد.

معلمان، به دلیل مسئولیت سنگینی که دارند و ساعت های متمادی نشسته یا ایستاده اند، با تقسیم زمانی برنامه خود، می توانند به صورت بسیار ساده از تنفس عمیق شکمی بهره ببرند (ساعتی هفت بار) یا هر ساعت از پشت میز بلند شوید و کمی روی قلو هسنگ یا فضایی مشابه آن راه روید. یا کف پای خود را ضربه بزنید یا ماساژ دهید.

البته ماساژ کف سر که می تواند به صورت شانه کردن با برس یا شانه چوبی به مدت ۱۵ دقیقه در شب باشد هم در خون رسانی به مغز بسیار اثرگذار است.

در حالت سجده، سر پایین تر از قلب قرار می گیرد و باعث می شود خون رسانی به مغز بیشتر انجام شود. در نتیجه، مواد مغزی و اکسیژن بیشتری به سلول های مغزی می رسند که به تقویت هوش و حافظه منجر می شود. از طرف دیگر، پیشانی یکی از کانال های انرژی است. هنگام گذاشتن پیشانی به زمین، انرژی های منفی (مانند فکر و خیال های بد، حسادت، بخل و کینه که باعث پریشان حالی می شود) از بدن به زمین منتقل می شود. هر چه این عمل طولانی تر باشد، پاک سازی بهتری در مغز شکل می گیرد.

کسانی که خواب شبانه خوبی ندارند، در طول روز احساس خستگی بیشتری می کنند و این به مرور زمان به بی تمرکز و کاهش کارایی حافظه منجر می شود. سجده طولانی می تواند این مشکلات را رفع کند.

معلمان عزیز، مطالب ارائه شده در این مقاله، در پی شیوع روزافزون کاهش حافظه و افزایش آلزایمر در سنین گوناگون در جامعه، جمع آوری و تنظیم شده اند. پیشنهاد های این مقاله بسیار ساده و بدون هزینه یا کم هزینه و کاملاً کاربردی و در همه جا و توسط همه افراد قابل تجربه کردن هستند. در عوض، فایده هایی بسیار و چند بعدی نصیب فرد می کنند.

شما می توانید برای سلامت بیشتر خودتان این توصیه ها را انجام دهید و به عنوان پروژه های عملی از دانش آموزان بخواهید آن ها هم پس از تحقیق و تجربه، نتیجه را در کلاس ارائه دهند. *

سایه های آوری؟

نویسندگان

فاطمه اردستانی رستمی
مدیر دبستان حافظ، شهرستان ورامین،
منطقه جوادآباد، روستای رستم آباد

کوچک

پرستو فتحی
آموزگار پایه پنجم
منطقه چهار دانگه

داستان و داستان‌نویسی می‌تواند به کودکان کمک کند مهارت‌های زبانی، خلاقیت، حل مسئله و مهارت‌های اجتماعی خود را توسعه دهند. قصه‌ها می‌توانند به کودکان کمک کنند تخیل خود را پرورش دهند و دنیای جدیدی را تصور کنند. داستان‌نویسی بچه‌ها می‌تواند به نوعی محرک و پرورش دهنده تخیل و خیال‌پردازی کودکان باشد. همچنین به کودک کمک می‌کند قدرت تفکر، منطق و نظم را در خود پرورش دهد. وقتی مادر سنین کودکی به آن‌ها یاد بدیم چطور ساختار داستان را بشناسند، در سنین نوجوانی و بزرگسالی می‌توانند به راحتی داستان‌ها را تحلیل و نقد کنند. لذا تصمیم گرفتم برای ایجاد تکاپو و هیاهو و علاقه‌مند کردن دانش‌آموزانم به قصه و قصه‌نویسی، هر ماه در مدرسه چالشی راه بیندازم و آن‌ها را به نویسندگانی کوچک تبدیل کنم. چالش از این قرار بود که هر ماه موضوعی را به بچه‌ها می‌دادم تا داستانی درباره آن بنویسند. خود دانش‌آموزان در داستان‌نویسی‌ها خلاقیت به خرج می‌دادند و داستان‌ها را با نقاشی همراه می‌کردند. همه دانش‌آموزان می‌توانستند در مسابقه شرکت کنند، اما مخاطبان غالب این

مسابقه دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی بودند. داستان‌های برتر در صفحه (برد) آموزشی چسبانده می‌شد و به برگزیدگان مسابقه، در مقابل سایر دانش‌آموزان، لوح تقدیر «نویسنده برتر» هدیه می‌شد. این چالش واقعاً دانش‌آموزان را به ذوق آورده بود. پیشرفت آن‌ها در داستان‌نویسی کاملاً قابل لمس بود. بچه‌ها هر ماه منتظر موضوع بعدی می‌شدند. غلط‌هایی املائی هم کمتر شده بود. تعداد کتاب‌های داستانی هم که دانش‌آموزان از کتابخانه قرض می‌گرفتند، به شدت افزایش پیدا کرده بود، به حدی که من از کتابخانه سیار دعوت می‌کردم به دبستان ما بیاید. پس از مدتی، در فروردین ماه، انجمن «نویسندگان کوچک» تشکیل شد که اعضای آن‌ها از برگزیدگان مسابقه بودند. هدف از تشکیل این انجمن، کمک به سایر دانش‌آموزان در راستای ارتقای داستان‌نویسی بود. همچنین با حضور سرکار خانم کلثوم حبیبی، نویسنده و فعال فرهنگی، یک کارگاه داستان‌نویسی تشکیل دادیم. ایشان ساختار داستان را برای دانش‌آموزان توضیح داد. بدین ترتیب دانش‌آموزان به نویسندگانی کوچک تبدیل شدند. آینده‌ای روشن را برایشان آرزو می‌کنم.

روزانه

روز که آغاز می شود، دنیای کودکانه ما پشت نیمکت های چوبی، میان لبخند و چهره های معصومانه، طلوع می کند.
 خانه امسال با چشمان آبی و پاکش از نیمکت سوم کلاس مدام همراه می شود. کنجکاو می شوم. کنار میز می روم. می بینم سر پا ایستاده است. تا مرا می بیند، دستپاچه می شود.
 - دخترم، چرانی نشینی؟
 - خانم، همین طوری خوب است.
 - ولی این طوری پایت درد می گیرد!
 - نه خانم. خوب است.

- اگر شما نشینی، دوستان نمی توانند تخته را خوب ببینند.
 پشت سری او جواب می دهد: «نه خانم، می بینم. آخه...»
 چهره خانه را که می بینم، نمی گذارم بقیه حرفش را ادامه دهد. می دانم چه می خواهد بگوید. می دانم. این حرف را خانه چند بار شنیده است که این طور چهره معصومانه اش دلتنگ می شود.
 تازه دارم می فهمم درون قلب کوچکش چه می گذرد.
 به هر کدام از بچه های یک برگ کاغذ قرمز می دهم.
 - دختران خوبم، در این برگه بنویسید که دوست دارید کلاس من چگونه باشد؟
 همه مشغول نوشتن می شوند. خانه هنوز ننشسته است. دستم را روی شانه اش می گذارم:
 «خانه، تو دوست داری کلاس من چگونه باشد؟»
 چشمانش برق می زند. برایم می نویسد:
 «خانم قد ما کوتاه است. مادر و پدرم همه اش می گویند من به مادر بزرگم رفته ام که قدم کوتاه است.

من وقتی روی نیمکت می نشینم، پاهایم آویزان می شود. این حالت را دوست ندارم. می خواهم مثل سمیه پاهایم را بگذارم روی این آهن جلوی میز، امانی توانم من دلم می خواهد ته کلاس بنشینم، اما همیشه معلم ما مرا میز اول می نشانند. بچه ها مدام مسخره ام می کنند. انتظامات داخل حیاط مدام به من می گوید کلاس دومی.

خانم کاش میزهای کلاس ما کوتاه و بلند می شدند! آن وقت من میزم را می بردم انتهای کلاس و آن قدر بلندش می کردم که از همه بلندتر باشم.»
 نوشته اش را خواندم؛ نمی دانم چند بار، اما می دانم هر بار که می خواندم، روزنه ای در دلم می گریست. برای دردها، برای زخم هایی که ناخواسته و نسنجیده بر کودکان می زنیم.
 امروز چهارشنبه است؛ روز کتاب خوانی.

کتاب امروز ما داستان کبوتری است که می خواهد از همه بیشتر پرواز کند، اما چون بال هایش کوچک اند، مسخره می شود، طرد می شود، گریه می کند، اما تلاش می کند و می جنگد. قهرمان ما روزی جان همه کبوترهای گروهش را نجات می دهد.

داستان را بچه ها می خوانند. هر کدامشان کبوتر کوچکی است که جایی از ذهنش مدام کوچک شده است؛ با حرف، با تنبیه، بابتی توجیهی. حالا همه شان قهرمان داستان اند. درویشان، جنگ ساختن با هزاران من کوچک شده را می بینم. خانه اما بیشتر می جنگد. امروز از من خواست میز اول بنشیند. ناخودآگاه یاد مقاومت روز اولش می افتم برای فرار از این نیمکت. یاد نگاهش، وقتی اجازه دادم در نیمکت سوم بنشیند و او مثل یک پرنده تا آن نیمکت پرواز کرد.

با خودم می گویم، پیش به سوی ساختن کوچک های بزرگ.

پیش از این اشاره شد، در سند تحول بنیادین، چندین هدف غایی وجود دارد که حالت محوری دارند و دیگر اهداف و برنامه های مندرج در سند، در مسیر تحقق آن ها قرار می گیرند. در این خصوص، از اهدافی مانند تقویت ایرانی بودن، اسلامی بودن و انسانی بودن نام برده شد که در بخش نخست این نوشتار، به شیوه های کاربردی تقویت هویت ملی (ایرانی بودن) دانش آموزان اشاره شد. در این قسمت به دومین هدف مهم و مورد نظر سند تحول بنیادین، یعنی تقویت بعد مذهبی (اسلامی بودن) پرداخته می شود.

جعفر چراغیان
دکترای فلسفه تعلیم و تربیت
مدرس دانشگاه فرهنگیان خوزستان

از کدام

اسلام

سند تحول بنیادین

بخش دوم

سند تحول بنیادین در کلاس درس

* از کجا آغاز کنیم؟

جامعه ایرانی جامعه‌ای است مبتنی بر فرهنگ و اندیشه اسلامی، و دین اسلام با جسم و روح ایرانیان آمیخته شده است. این حضور در مدرسه‌ها نیز تداوم دارد و یکی از مهم‌ترین اهداف نظام تعلیم و تربیت کشور مان، تقویت گرایش به دین اسلام و پررنگ کردن حضور دین در زندگی فرزندانمان است.

در واقع، مسیر و چشم‌انداز مشخص است و مامی دانیم در پی چه هستیم، لیکن چگونگی تحقق این هدف از اهمیت وافری برخوردار است که باید بیشتر بدان پرداخت، زیرا مخاطبان ما

* مقصود از تقویت اسلامی بودن چیست؟

اسلام به عنوان دینی کامل، شامل ابعاد گوناگون است و در یک طبقه‌بندی وسیع، شامل باورها و اعتقادات، احکام و مناسک و اخلاق و معنویات است. نگاه تک‌بعدی به دین و توجه زیاد به یکی از این ابعاد و نادیده گرفتن دیگر ابعاد، یکی از آفت‌های مسیر تقویت دین‌داری است و شایسته و بایسته است که این موضوع بین معلمان دخیل در کار تربیتی مورد توجه قرار بگیرد تا جامعیت اسلام در این مسیر مورد توجه باشد و دچار افراط و تفریط نشویم.

* به نقش الگویی معلم توجه کنیم

در مسیر تربیت دینی، نقش و حضور معلمان بسیار حائز اهمیت است. نگاه دانش آموز در ابتدا به معلم خودش است. شیوه و منش معلمان بر دانش آموزان تأثیرات عمیق و وسیعی دارد. معلم باید نمونه و الگوی فرد مسلمان و البته به دور از کلیشه‌های رایج و فارغ از شعارزدگی باشد. رفتار، عمل، اخلاق و نحوه تعامل معلم، اگر برگرفته از اسلام راستین باشد، به سرعت به عاملی برای گرایش دانش آموزان به اسلام و سبک زندگی اسلامی تبدیل خواهد شد یا حداقل در ابتدای مسیر، توجه آن‌ها را به موضوع دین جلب خواهد کرد. همین توجه، در آینده می‌تواند پایه آموزش‌های دینی قرار گیرد.

* آموزش دین از چه طریق صورت گیرد؟

امام صادق (ع) می‌فرماید: مردم را به وسیله‌ای غیر از زبان خود به سوی خیر و نیکوکاری دعوت کنید تا کوشش شما در عبادت و راست‌گویی و پرهیزگاری را ببینند (اصول کافی، ص ۷۸). در عمل به این حدیث، بهترین شیوه تبلیغ دین اسلام در مدرسه، پرهیز از تبلیغ و دعوت زبانی و رسمی است. این امکان و فرصت را باید به دانش آموزان داد که تأثیر سبک و سیره و اندیشه اسلامی را در اطراف خود مشاهده کنند و خود در پی کشف علل آن باشند. مسلم است ذهن حقیقت‌جو و کنج‌گاو کودکان به این نائل خواهد شد که دین اسلام عامل به وجود آورنده این تغییرات مثبت است و همین، بهترین وسیله تبلیغ و گرایش به اسلام خواهد بود؛ مانند فردی که غذایی لذیذ و گوارا را میل می‌کند و

می‌گوییم

به قدری تحت تأثیر قرار می گیرد که ناخودآگاه به دنبال دستور پخت یا آشپز آن می رود.

✱ از کدام اسلام سخن می گوئیم؟

اسلام دینی سرشار از رحمت و مهربانی است. خداوند در قرآن به صراحت به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید: به مر حمت خدا بود که با خلق مهربان گشتی و اگر تندخو و سخت دل بودی، مردم از گرد تو متفرق می شدند (آل عمران، ۱۵۹). این موضوع در بحث تربیت دینی کودکان و تقویت اسلامی بودن در میان آن ها و به دلایل شرایط سنی و روحی مخاطبان اهمیت بیشتری می یابد. شیوه تعامل با کودکان در مسیر تربیت اسلامی باید با نهایت آسان گیری، عطف و دوری از خشونت و سخت گیری، همراه با مهربانی و خیرخواهی باشد و دانش آموزان باید عطف و رحمانیت دینی را با تمام وجود لمس و تجربه کنند.

✱ عرضه دین به کودکان در دنیای امروز چگونه است؟

دنیای امروز نسبت به گذشته دستخوش تغییرات بسیار شده و ارزش های نوینی بر زندگی انسان ها حاکم شده است. این تغییرات در حوزه دین هم بی تأثیر نیستند. در آموزش دین به کودکان و تقویت گرایش به اسلام باید به تحولات دنیای جدید توجه لازم را بکنیم. در واقع، تحولات نوین هم تهدید و هم فرصت هستند و می توانند در خدمت دین قرار بگیرند. از این رو می توانیم دین را به گونه ای ارائه دهیم که با پیشرفت، فناوری، رفاه، شادی، تنوع و تکرر، حق انتخاب انسان و آزادی وی منافات نداشته باشد. چنین شیوه ای چهره ای جذاب و دلربا از دین به نمایش می گذارد و می تواند طیف عظیمی از کودکان و نوجوانان را جذب خود کند.

✱ قرآن بهترین مرجع و پشتیبان تقویت اسلام گرایی

قرآن، به عنوان کلام الهی، سرشار از مفاهیمی است که می توانند در این مسیر کمک شایانی به تحقق اهداف ما کنند. در جای جای قرآن و در میان آیات گوناگون، از مواردی سخن گفته می شود که می توانند نقش محوری را در ایجاد جاذبه نسبت به اندیشه مذهبی ایفا کنند؛ مفاهیمی از جمله: گفت و گو (نحل، ۱۲۵؛ بقره، ۱۱۱)، نرم خویی (طه، ۴۴)، تکرر (آل عمران، ۶۴؛ مائده، ۶۹؛ حجرات، ۱۳)، آزادی بیان (نسا، ۱۴۸؛ نحل، ۱۲۵)، اهمیت تفکر (انفال، ۲۲؛ بقره، ۱۶۴)، کرامت ذاتی انسان (اسراء، ۷۰)، حق حیات (اسراء، ۳۱)، حق انتخاب آدمی (انسان، ۳)، اجتناب از خشونت و پرهیز از سخت گیری (آل عمران، ۱۵۹؛ طه، ۴۷)، ارزش علم و دانش (بقره، ۲۴۷؛ زمر، ۹)، به رسمیت شناختن تفاوت در میان افراد جامعه (روم، ۲۲) از جمله موضوعات و مفاهیم ارزشمندی هستند که می توانند به صورت بهینه مورد استفاده قرار گیرند.

✱ در گرایش دینی دانش آموزان تحول بنیادین ایجاد کنیم

آنچه بدان اشاره شد، تنها بخش کوچکی از تعالیم ارزشمند اسلام است که می تواند راهگشا و هموار کننده دین گرایی در جامعه و مدرسه های کشور باشد. اسلام سرشار از مفاهیمی غنی است که می توانند مخاطبان و به ویژه نسل جوان را جذب کنند.

برای حصول به نتیجه در ایجاد تحول بنیادین، چنین مفاهیمی باید در تألیف کتاب های درسی و تولید محتوای آموزشی دوره های گوناگون مورد توجه ویژه و بیشتر باشند، در تهیه و تدوین قوانین و آیین نامه های آموزشی بازتاب داشته باشند، در اجرای برنامه های پرورشی و تربیتی مدرسه جایگاه ویژه پیدا کنند، در برنامه های تربیت معلم، هدف، پرورش معلمان باشد که درک و خوانشی رحمانی از قرآن و اسلام دارند و آن را در رفتار، تعامل با دانش آموزان و تدریس خود هویا می کنند و... بدیهی است، ذهن پویا و فطرت حق جوی دانش آموزان، پس از قرار گرفتن در این محیط سرشار از غنای اسلامی، هر چه بیشتر با دین و اندیشه دینی عجین خواهد شد و آن هنگام است که می توان انتظار تحولی بنیادین را داشت.

در بخش سوم و پایانی، به موضوع انسانی بودن و

شیوه های تقویت آن در دانش آموزان پرداخته خواهد

شد.

می توانیم دین را به گونه ای ارائه دهیم که با پیشرفت، فناوری، رفاه، شادی، تنوع و تکرر، حق انتخاب انسان و آزادی وی منافات نداشته باشد. چنین شیوه ای چهره ای جذاب و دلربا از دین به نمایش می گذارد و می تواند طیف عظیمی از کودکان و نوجوانان را جذب خود کند.

منابع

۱. اصول کافی، محمد بن یعقوب کلینی، ترجمه محمد باقر کمره ای (۱۳۷۵)، اسوه، تهران.
۲. قرآن کریم

استیلا

چه چیزی

نیست؟

عبدالرضا شیرکوند
دبیر علوم تجربی، شهرستان قرچک

بر حفظ طوطی وار مفاهیم، حقایق، مهارت ها و قوانین کتاب های درسی (که پایین ترین سطح یادگیری در حیطه شناختی است)، تأکید کنند، باید به دانش آموزان کمک کنند با پیمودن فرایند کاوشگری در قالب گروهی در فرایند یادگیری درگیر شوند و مثل دانشمندان چگونگی دست یافتن به آن مفاهیم، حقایق، مهارت ها و اصول را تجربه کنند. تنها در این صورت است که یادگیری شناختی دانش آموزان از حفظ مطالب انتزاعی کتاب های درسی به سمت خلق و ایجاد فرصت های جدید حرکت می کند.

آموزش اصولاً مبتنی بر یک نیاز شکل می گیرد. بر اساس آن نیاز اهداف متعددی تعریف می شوند و بر اساس آن اهداف هم فرایندی شکل می گیرد که در نیل به آن اهداف به ما کمک می کند. اگر کشوری بخواهد در مسیر رشد و پیشرفت اقتصادی قرار بگیرد، لازمه این رشد توجه به علوم تجربی و نحوه آموزش آن است، چرا که علوم تجربی می تواند به فناوری منجر شود. لذا کشورها در فرایند آموزش و در برنامه درسی خود به این حوزه یادگیری توجه و اهتمام ویژه ای دارند و به همین دلیل است که در سال های اخیر سیر تحول آموزش علوم تجربی در دنیا مسیرهای گوناگونی را با فراز و فرودهای فراوان طی کرده است. یکی از این مسیرها، نگاه و رویکردی به نام کاوشگری است که در سال ۱۹۸۰ با این اعتقاد شکل گرفت که به جای اینکه معلمان حین فرایند یاددهی یادگیری در کف کلاس درس،

استیم آموزش لذت بخش علوم تجربی از طریق درک عمیق و کاربردی مفاهیم علوم تجربی در زندگی روزمره دانش آموزان و حرکت از مفهوم به سمت فناوری است

* استیم چیست؟

در همین راستا، رویکرد تلفیقی «استیم» (سرواژه‌ای متشکل از کلمه‌های انگلیسی علوم، فناوری، مهندسی، هنر و ریاضیات) در سال‌های اخیر، به منظور تقویت روحیه اشتغال و حرفه‌آموزی و توسعه کارآفرینی، در برنامه درسی تعدادی از نظام‌های آموزشی، به ویژه کشورهای صنعتی، گنجانده شده و مورد اقبال جهانی قرار گرفته است. ایده محوری در این رویکرد، تلفیق دانش و مهارت است که در دیدگاه **جان دیویی** ریشه دارد. او به وارد کردن عنصر تجربه در کلاس‌های درس معتقد بود. تعلیم و تربیت را فرایند بازسازی و سامان‌دهی تجربه می‌دانست و بر این باور بود که تفکر و تجربه در کنار همدیگر می‌توانند فضایی مطلوب برای رشد و تربیت افراد فراهم کنند. این مدل آموزش ترکیبی، ضمن تحریک کنجکاوی فراگیرندگان و قراردادن آن‌ها در موقعیت‌های واقعی یادگیری، به آن‌ها کمک می‌کند مفاهیم دانشی و نظری کتاب علوم تجربی را به شکلی لذت بخش بیاموزند و آن‌ها را با استعانت از فناوری در زندگی روزمره درک کنند و برای نیل به فناوری از طریق علوم تجربی، به مهندسی، ریاضیات و هنر نیاز است. طراحان و موافقان استیم معتقدند، شیوه‌های آموزشی رشته محور که به موضوعات درسی همانند رشته‌های علمی محض می‌نگرند، دیگر برای تعلیم و تربیت در دنیای پر از مسئله امروز کافی نیستند. اما آنچه در این میان اهمیت بسزایی دارد، این است که اجرای صحیح این رویکرد آموزشی باید مبتنی بر مسیری درست حرکت کند تا در نهایت به پیامد مطلوبی منجر شود که مورد نظر و هدف ماست. به عبارت بهتر، اجرای عملی و صحیح این مدل موفق جهانی با برنامه ریزی مطلوب معلم در کلاس درس که «طراحی آموزشی» نام دارد، منطبق با قالب جهانی طراحی آموزشی استیم انجام شود تا بتواند مباحث درسی کتاب علوم تجربی را در ساختاری ترکیب شده با مهندسی، هنر و ریاضی، به سمت فناوری ختم و هدایت کند. تنها در این صورت است که استیم قادر خواهد بود با ایجاد علاقه در دانش آموزان نسبت به موضوعات درسی، معنی واقعی خود را پیدا کند و تجربه تبدیل علم به فناوری با کمک هنر، ریاضیات و مهندسی را، در کنار کاربرد فناوری در زندگی روزمره، برای دانش آموزان لذت بخش کند. هنر ترکیب تازه و غنی شده‌ای را برای اخلاقی‌تر و انسانی‌تر کردن این برنامه درسی فراهم می‌کند تا هدف برنامه صرفاً به تربیت نیروی کار معطوف نباشد. هنر به رشد خلاقیت، حل مسئله و نگرش مثبت نسبت به جهان کمک می‌کند.

این در حالی است که غالباً مشاهده می‌شود، در کارگاه‌های آموزشی و کلاس‌های درس استیم محور، از دانش آموزان خواسته می‌شود دست‌سازه‌ای مرتبط با حوزه‌های علمی پنج گانه علوم تجربی، فناوری، مهندسی، هنر و ریاضیات را بسازند و ضمن ساخت، طرح ساده‌ای از آن را در قالب پوستر رسم کنند. برای شکل‌سازی هم از رنگ‌آمیزی و طراحی نقش روی سازه استفاده کنند. در پایان هم از هر گروه خواسته می‌شود مراحل و نحوه ساخت و کار سازه را توضیح دهند تا در نهایت نشان دهند این مبحث درسی را با رویکرد استیم ارائه کرده‌اند.

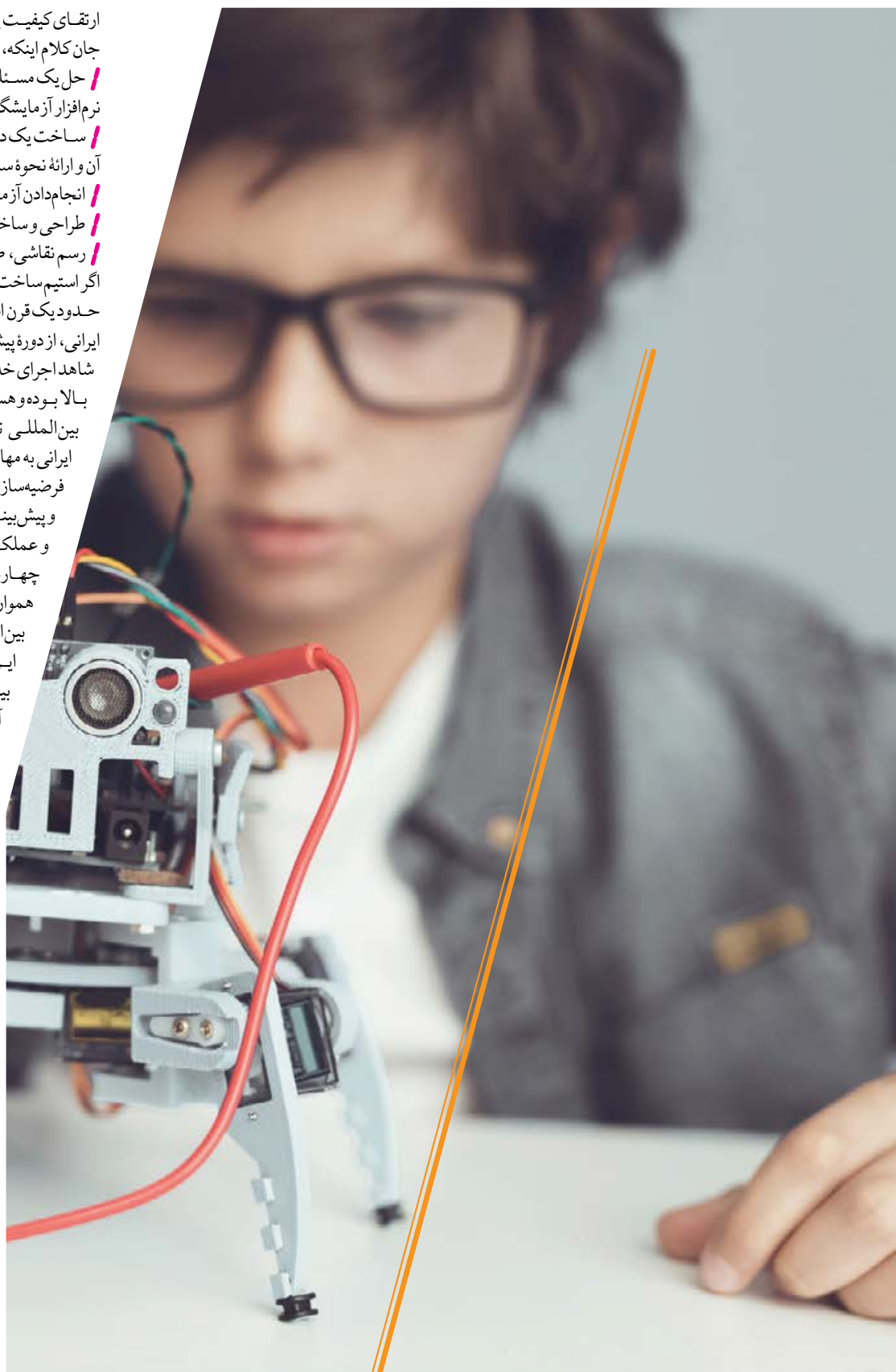
نکته این است که رویکرد استیم ساخت یک دست‌سازه بر مبنای نظمی خاص نیست. همین‌طور زمانی که مبحثی درسی را در کلاس درس به دانش آموزان آموزش می‌دهیم و در ادامه از آن‌ها می‌خواهیم آزمایش‌های آن مبحث را در آزمایشگاه با تلفیق رشته‌های پنج گانه انجام دهند، این کار با ماهیت ذاتی استیم فرسنگ‌ها فاصله دارد. دلیل بارزش هم این است که در این شکل از آموزش، از یک مرحله مهم از آموزش استیم محور، که همان پیمودن مسیر کاوشگری است، غفلت شده است. بدین معنی که دانش آموز ابتدا باید با طی فرایند کاوشگری، شکل‌گیری مفهوم درسی مورد نظر را تجربه و کشف کند. آن چیزی که در فرایند کاوشگری شکل می‌گیرد، همراهی معلم با دانش آموزان در فرایند آموختن و تفکر است تا آنچه را در طی سال‌ها قبل، دانشمندان به آن رسیده‌اند، تجربه و درک کنند و با کشف و ساخت مفهوم به آن نائل شوند؛ کاوشی که در سطح‌های پایین مبتنی بر فعالیتی هدایت شده و در سطح‌های بالاتر بر اساس یک فعالیت باز انجام می‌شود و در گام دوم دانش آموزان با طی فرایند طراحی مهندسی، این مفهوم کشف شده را در ساخت فناوری به کار می‌گیرند.

اهمیت فناوری در استیم به اندازه‌ای است که می‌توان گفت استیم با فناوری معنی پیدا می‌کند و اگر علوم تجربی را در فناوری مشاهده نکنیم، به جرئت باید گفت اصلاً استیمی رُخ نداده است. پس استیم آموزش لذت بخش علوم تجربی از طریق درک عمیق و کاربردی مفاهیم علوم تجربی در زندگی روزمره دانش آموزان و حرکت از مفهوم به سمت فناوری است. یعنی در این شیوه از آموزش که با کاوشگری و فرایند طراحی مهندسی آمیخته است، دانش آموزان ابتدا مفاهیم کتاب علوم تجربی را از طریق فرایند کاوشگری کشف و درونی می‌کنند و در ادامه مفاهیم ساخته شده را از طریق فرایند طراحی مهندسی، با کمک ریاضی و هنر، در نیل به فناوری به کار می‌گیرند. بنابراین به جرئت می‌توان گفت، اجرای این رویکرد، به غیر از مسیر عنوان شده، کمترین تأثیری را در یادگیری تمام‌عیار دانش آموزان و

ارتقای کیفیت یاددهی یادگیری آن‌ها نخواهد داشت
 جان کلام اینکه، استیم:
 / حل یک مسئله ریاضی در رایانه یا انجام آزمایش در
 نرم‌افزار آزمایشگاه مجازی نیست.
 / ساخت یک دست‌سازه و رسم پوستر مراحل ساخت
 آن و ارائه نحوه ساخت و عمل آن نیست.
 / انجام دادن آزمایش در محیط آزمایشگاه نیست.
 / طراحی و ساخت بازی‌های رایانه‌ای نیست.
 / رسم نقاشی، طراحی نمودار و پوستر نیست.
 اگر استیم ساخت دست‌سازه، انجام آزمایش و... است،
 حدود یک قرن است که در کلاس‌های درس معلمان
 ایرانی، از دوره پیش‌دستانی تا پایان دوره متوسطه دوم،
 شاهد اجرای خلاقانه، نوآورانه و متفاوت موارد پنج‌گانه
 بالا بوده هستیم! پس چرا طبق نتایج آزمون‌های
 بین‌المللی تیمز، میزان دستیابی دانش‌آموزان
 ایرانی به مهارت‌هایی مانند حل مسئله، استدلال،
 فرضیه‌سازی، آزمایش فرضیه، تخمین و محاسبه
 و پیش‌بینی، بسیار کمتر از حد انتظار است
 و عملکرد دانش‌آموزان ایرانی در پایه‌های
 چهارم ابتدایی و هشتم دوره اول متوسطه،
 همواره به‌طور معناداری از میانگین عملکرد
 بین‌المللی پایین‌تر است؟! پس باور کنیم،
 این نتایج نیاز به استفاده از مدرسان
 بین‌المللی و داخلی با تجربه را برای
 آموزش صحیح چگونگی تدریس
 مباحث درسی بار و یکر استیم،
 ضروری می‌سازد. ❁

منابع

۱. بابایی، مریم (۱۴۰۰). کلاس داری با استیم. ماهنامه رشد فناوری آموزشی. شماره ۶. اسفند ۱۴۰۰.
۲. کهندل، مرضیه (۱۳۹۸). استیم چیست. ماهنامه رشد آموزش ابتدایی. دوره بیست و سوم. شماره ۱. مهرماه ۱۳۹۸.
۳. حسین مردی، فاطمه؛ لیاقتی مطلق، نرگس (۱۳۹۷). مهندسی داستان، ماهنامه رشد مدرسه فردا. دوره چهاردهم. شماره ۷. فروردین ۱۳۹۷.

تدریس مفهومی، مقدمه یادگیری

(قسمت دوم)

مفهومی

دکتر مهدی علی عسکری
کارشناس تعلیم و تربیت

در قسمت قبل از این سلسله مطالب در خصوص تدریس مفهومی به موضوعات و روش هایی اشاره کردیم که اجرای آن ها می تواند در راستای رسیدن به تدریس مفهومی، به معلم و یادگیری مفهومی به یادگیرنده کمک بسزایی کند.

از جمله می توان موارد زیر را بیان کرد:

- / تدریس ارتباط محور؛
- / بازیگری معلم در ارائه و تدریس مفاهیم؛
- / بیان سیر تاریخی ایجاد یا بررسی یا تکمیل یک مفهوم.

در ادامه مطالب و به منظور تبیین روش هایی به منظور تکمیل روش های قبلی، چند روش را به موارد قبل اضافه خواهیم کرد:

* طرح پرسش خوب، گامی مؤثر به سوی تدریس و یادگیری مفهومی

طرح پرسش خوب توسط معلم در طی اجرای فرایند یادگیری یکی از بهترین روش های آموزشی است که به طور معمول به عنوان ابزار ارزشیابی دانش و مهارت به کار گرفته می شود و از ارزش و اثربخشی آن به عنوان یکی از فن های مهم تدریس مفهومی غفلت شده است. اما آنچه در این مجال قصد تمرکز بیشتر بر آن را داریم و در رسیدن به هدف معلم که اجرای تدریس مفهومی است، نقشی اساسی دارد، طرح پرسش خوب توسط یادگیرنده است. یعنی می خواهیم به این سؤال پاسخ

دهیم که چگونه می توان مسیری را پیدا کرد که به طرح سؤال های خوب و کاربردی توسط دانش آموز منتج شود؟ به عبارت دیگر، طرح چه پرسش هایی یادگیری مفهومی را به دنبال خواهد داشت؟

در بیان مزیت های طرح سؤال های خوب توسط معلم و یادگیرنده، می توان به این موارد اشاره کرد:

- / برجسته شدن نکات مهم یک تدریس؛
- / اعتماد به نفس یادگیرندگان در طی فرایند تدریس؛
- / بسط و توسعه تفکر خلاق همراه با منطق؛
- / جلوگیری از انفعال جریان تدریس و مشارکت فعال یادگیرندگان؛
- / بیان پاسخ ها و ایده های گوناگون در خصوص یک موضوع واحد؛

/ ارزیابی میزان یادگیری و در صورت نیاز تغییر روش تدریس متناسب با سطح یادگیری.

روش های مبتنی بر پرسش و پاسخ که تحت عنوان «روش سقراطی» نیز به خوبی شناخته می شوند، در کتاب های متعددی بررسی شده اند و مزیت های آن ها به خوبی شرح و بسط داده شده اند (آقازاده، ۱۳۹۸). اما همان طور که قبلاً هم اشاره کردیم، در اجرای این روش برای معلم در طرح پرسش نقش پررنگ تری تخصیص یافته و نقش ضعیف تر متوجه یادگیرنده بوده است. بنابراین، معلم در اجرای

تدریس مفهومی و با استفاده از روش پرسش و پاسخ باید برای یادگیرنده نقش فعال تری لحاظ کند. یعنی باید به این پرسش پاسخ داده شود که طرح چه سؤال هایی توسط یادگیرنده، مسیر رسیدن به اهداف آموزشی را هموار می کند و یادگیرنده را به مطلوب مورد نظر که یادگیری مفهومی است، خواهد رساند.

در این خصوص می توان دوروش را مطرح کرد که یادگیرنده را به سوی شناخت سؤال های خوب رهنمون می کند:

/ ویژگی های سؤال هایی را که به یادگیری مفهوم مورد تدریس سرعت بیشتری می دهد، به یادگیرنده آموزش دهیم.

/ شرایطی را فراهم آوریم که خود یادگیرنده در فضایی واقعی به طرح سؤال های پیش برنده اقدام کند و خودش سؤال های خوب از سؤال های ناکارآمد را تمیز دهد.

آنچه تجربه های نگارنده این سطرها در کلاس های درس آن را تأیید می کند آن است که روش دوم اثربخشی بیشتر و استقبال بیشتر یادگیرنده را در پی دارد و چه پیشنهادی بهتر از اینکه خود یادگیرنده را در نقش یاددهنده قرار دهیم. به عبارت دیگر، همانند یک کارگردان او را به تدریس همان مبحث در

باید به این پرسش پاسخ داده شود که طرح چه سؤال‌هایی توسط یادگیرنده، مسیر رسیدن به اهداف آموزشی را هموار می‌کند و یادگیرنده را به مطلوب مورد نظر که یادگیری مفهومی است، خواهد رساند

✱ تدریس مفهومی با شناخت اهداف برنامه درسی

شاید در نگاه اول بین شناخت اهداف تدریس برنامه درسی و تدریس مفهومی درس‌ها ارتباط معناداری یافت نشود، ولی اگر در این خصوص دقت نظر بیشتری داشته باشیم، این مهم برداشت می‌شود که شرط اولیه یادگیری هر مفهومی، داشتن فلسفه‌ای به منظور یادگیری آن است. این فلسفه انگیزه یادگیری مفاهیم خواهد بود. لذا چنان که در سند برنامه درسی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش (برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، ۹۱-۱۳۹۰) آمده است: «برنامه درسی ملی به عنوان یکی از زیرنظام‌های اصلی سند تحول بنیادین و به منزله نقشه جامع یادگیری، زمینه ایجاد تحول همه‌جانبه، گسترده و عمیق در مفاهیم و محتوای آموزشی را فراهم می‌آورد. این برنامه تحول آفرین، با تدارک فرصت‌های تربیتی متنوع و جامع، در صدد است امکان کسب شایستگی‌های لازم جهت درک و اصلاح موقعیت بر اساس نظام معیار اسلامی توسط دانش آموزان را میسر سازد و آنان را برای تکوین و تعالی پیوسته هویت خویش، تا دستیابی به مراتبی از حیات طیبه، یاری رساند».

رسالت خطیر برنامه درسی ملی فراهم آوردن سازوکارهای مناسب طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی از برنامه‌های درسی در سطوح ملی تا محلی است تا مبتنی بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، مفاهیم آموزشی و تربیتی به صورت نظام‌مند و ساختار یافته در اختیار کودکان و نوجوانان قرار گیرند و محیطی با نشاط و مدرسه‌ای دوست‌داشتنی را به تصویر بکشند.

با گذری به مطالب عرضه شده در این سند می‌توان اهداف تمامی درس‌های ارائه شده در مدرسه را پیدا کرد و ضمن بیان این اهداف، متناسب با دوره‌های تحصیلی، در دانش آموزان انگیزه کافی را نسبت به یادگیری مفهومی این محتوا فراهم آورد. ✱

کلاس درس هدایت کنیم. در این صورت است که او در خواهد یافت، از مطلبی که قصد تدریس آن را دارد:

چه سؤال‌هایی قابل طرح خواهند بود.

چه سؤال‌هایی به فرایند تدریس کمک بیشتری خواهند کرد.

دسته‌بندی سؤال‌ها از حیث سادگی و دشواری چگونه است.

با سؤال‌های جدید چگونه مواجه شود.

پیش‌فضاوت و آمادگی لازم در باره نحوه پاسخ‌گویی به سؤال‌ها چگونه است.

چقدر در طرح سؤال‌های جدید، در خصوص مفاهیم مورد تدریس، خلاقیت دارد.

مسیری که معلم در این روش برای یادگیرنده فراهم کرده است، با احتمال بیشتری به یادگیری مفهومی منتج خواهد شد. شایان ذکر است، طی سال‌های اخیر

طرحی به عنوان «همیار معلم» در برنامه ابلاغی معاونت آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش قرار گرفته است که تشریح ساده آن می‌شود: قرارداد دانش آموزان در

نقش معلمان و فراهم آوردن محیطی واقعی به منظور مشارکت فعال دانش آموزان در اجرای تدریس.

با نینم نگاهی به مواردی که اشاره شد، اگر طرح مذکور در چارچوبی واقعی در مدرسه اجرا شود، در نیل به

رسیدن به تدریس مفهومی منتج به یادگیری مفهومی نقش مؤثری ایفا خواهد کرد و از روش‌هایی که در

این سلسله مطالب ارائه شد، حداقل دور روش را پوشش خواهد داد:

بازیگری معلم در ارائه و تدریس مفاهیم؛
طرح پرسش خوب، گامی به سوی تدریس و یادگیری مفهومی.

منابع

۱. محرم آقازاده، روش‌های نوین تدریس، چاپ دوازدهم، کتابیران، ۱۳۹۸.
۲. امان‌الله صفوی، کلیات و روش‌های فنون تدریس، چاپ پانزدهم، معاصر، ۱۳۹۳.
۳. برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران: مصوب جلسات ۸۵۷ الی ۸۷۲ شورای عالی آموزش و پرورش - تاریخ ۱۳۹۱/۶/۲۸ الی ۹۰/۱۲/۹

مرتضی فاضل
دکترای مشاوره

گلاسر مبدع دیدگاه نظریه انتخاب و یکی از نظریه پردازان مشاوره و تعلیم و تربیت است. او تنها نظریه پرداز است که به شکل مستقیم ایده هایش را در قالب مدرسه کیفی و مدرسه های بدون شکست عنوان کرد و به تأسیس چنین مدرسه هایی اقدام کرد. گلاسر در مدرسه کیفی نوعی تغییر ابرنگاره (پارادایم) را در آموزش تشویق می کند که از رویداد رویکردهای مقتدر سنتی فاصله می گیرد و به سمت مدلی توانمندتر و دانش آموز محور حرکت می کند. این مدل بر اهمیت برآوردن نیازهای عاطفی دانش آموزان، ترویج خودشناسی و ایجاد محیطی تأکید می کند که دانش آموزان در آن برای سفر یادگیری خود احساس انگیزه، احترام و مسئولیت کنند. در مدرسه های کیفی گلاسر اصولی همچون تأکید بر انگیزه درونی، محیط یادگیری مثبت، تأکید بر کیفیت به جای کمیت، توجه به مسئولیت و استقلال دانش آموز، بازتعریف انضباط و بهبود مستمر مورد توجه قرار می گیرد. در اینجا رهیافت هایی آموزشی از دیدگاه گلاسر، که در کلاس درس می توان از آنها بهره گرفت، مورد توجه قرار گرفته اند:

کیفی اش را بهبود ببخشید، اما شما بستر سازی را آغاز کنید.

ما از لحظه تولد تا مرگ مشغول «رفتار کردن» هستیم. رفتار از چهار بخش جدایی ناپذیر عمل، فکر، احساس و عملکرد اندام (فیزیولوژی) تشکیل شده است. رفتار همیشه انتخابی است. ما روی دو بخش فکر و عمل قدرت انتخاب داریم و عملکرد اندام و احساس، به عنوان تابعی از این انتخاب تحت تأثیر قرار می گیرند. به دانش آموزان یادآور شوید انسان فقط به میزان بسیار محدودی بر افکار و احساسش تسلط دارد، در حالی که به طریق ساده تری می تواند رفتارش را در اختیار بگیرد. لذا با اقدام و تغییر افکار می توان عملکرد اندام و احساس را هم تغییر داد.

به خودتان و دانش آموزانتان یادآور شوید رفتارها همیشه باید در قالب فعل یا مصدر بیان شوند و فاعل جمله حتماً خود فرد باشد. به جای اینکه بگویند من یاد نمی گیرم یا افسرده شده ام، بگویند من انتخاب کرده ام یاد نگیرم، یا من افسردگی می کنم. همچنین، به جای اینکه بگویند این کلاس خسته کننده است و دانش آموزان یاد نمی گیرند، بگویند من خودم خسته بودن را تجربه می کنم یا من انتخاب کرده ام که دانش آموزانم یاد نگیرند.

به دانش آموزانتان کمک کنید خودشان برای زندگی شخصی و تحصیلی شان طرح ریزی کنند. در طرح ریزی هرگز نباید طرحی را در نظر بگیرند که امکان شکست آن زیاد باشد، زیرا اگر طرح به شکست منجر شود، موجب تقویت شکست های پیشین و هویت ناموفق می شود. به آن ها کمک کنید در طرح ریزی با گام های کوچک و مطمئن شروع کنند.

تعهد به خویشتن را در دانش آموزان تقویت کنید. تعهد بدین معنی است که دانش آموز به درگیری و رابطه خودش با شما ارجح می نهد. بنابراین، خودش را در قبال شما به اجرای طرح ملزم می کند، زیرا خودش و شما را با مسئله درگیر می داند. تعهد ممکن است کتبی یا شفاهی باشد، ولی معمولاً تعهد کتبی محکم تر و از نظر شدت انگیزه عمل قوی تر است.

وقتی دانش آموزی به تعهد خود عمل نمی کند، لازم است دوباره به قضاوت ارزشی قبلی خود متعهد شود، یا اینکه بگوید از انجام آن منصرف شده است. اگر بگوید دیگر خود را نسبت به آن طرح متعهد نمی داند، دیگر مسئول هم نیست. اما اگر نسبت به تعهد خود وفادار بماند، شما باید از او بخواهید این تعهد را محترم بشمارد.

سعی نکنید با تنبیه و سرزنش آن ها را متعهد نگه دارید. هرگونه اظهار نظر و گفته منفی و خفت آور معلم در حکم تنبیه است. تنبیه نکردن به اندازه نپذیرفتن عذر و بهانه اهمیت دارد. تنبیه به رابطه حسنه لطمه می زند، تعهد و مسئولیت را از فرد سلب می کند و هویت ناموفق را تقویت می کند.

مهم ترین اصل واقعیت درمانی، یعنی ایجاد رابطه حسنه، انسانی، واقع بینانه و خالص را در کلاس درس بین خود و دانش آموزان برقرار کنید. در این جریان دانش آموز احساس می کند کسی در زندگی به او علاقه مند است و میل دارد در جهت بهبود و فراگیری رفتار مسئولانه به او کمک کند.

تنها کسی که ما می توانیم رفتارهایش را کنترل کنیم، خودمان هستیم. در کلاس درس باید به این اصل مهم توجه کنید که بیشترین توجه و تمرکز را روی خودتان داشته باشید. پس از آن، توجه خودتان را روی دانش آموز قرار دهید. برخی از معلمان، به ویژه معلمان دوره ابتدایی، به اشتباه بیشترین توجه و تمرکز خود را روی اولیای دانش آموزان قرار می دهند.

تنها چیزی که بین شما و دانش آموزانتان رد و بدل می شود، اطلاعات است. اینکه با این اطلاعات چه می کنید، به انتخاب خودتان بستگی دارد. ما خودمان انتخاب می کنیم برخی از اطلاعات را متفاوت برداشت و تفسیرهای گوناگون را انتخاب کنیم. وقتی دانش آموزتان در درسی نمره پایین آورده است، می توانید علت را کم کاری دانش آموز، کم کاری خودتان، نبود علاقه و انگیزه در دانش آموز و... تفسیر کنید. مراقب باشید در تفسیری که انجام می دهید، نقش خودتان را فراموش نکنید!

تمام مشکلات روان شناختی بلند مدت، از جنس «مشکلات در رابطه» هستند. لذا قبل از اینکه آموزش و یادگیری را برای دانش آموزان آغاز کنید، برقراری رابطه را آغاز کنید. به خود و دانش آموزانتان یادآور شوید ما می توانیم از خیلی چیزها آزاد شویم، اما هرگز نمی توانیم بدون حداقل یک رابطه شخصی، رضایت بخش و شادمانه زندگی کنیم.

به خودتان و دانش آموزانتان یادآور شوید رویدادهای دردناک گذشته، در آنچه امروز هستیم، نقش مهمی دارند؛ اما مرور دوباره آن ها کمک چندانی به نیازهای امروزمان نمی کند. ارضای نیازها به زندگی کنونی مربوط است و به گذشته حزن آورش ارتباطی ندارد. لذا باید در حد امکان از گذشته چشم پوشید و به تغییر رفتار و آموزش خود در زمان حال اقدام کرد.

افراد برای تأمین نیازهای روانی شان باید یک یا چند تصویر را در دنیای کیفی خود بهبود دهند. دنیای کیفی بخشی از دنیای ماست که از مهم ترین چیزهایی که می دانیم و می شناسیم تشکیل شده است. دنیای کیفی همان تصویرهای ذهنی فرد از آرمان شهر است که شامل سه بخش انسان های دوست داشتنی، اشیای دوست داشتنی و تجربه های دوست داشتنی است. یکی از رسالت های معلم آن است که در ذهن او، کلاس درس و مدرسه در دنیای کیفی ادراکی تجربه ای دوست داشتنی باشد و معلم، مربیان و دوستان هم کلاسی هم به عنوان انسان هایی دوست داشتنی در ذهن او قرار گیرند. البته این وظیفه خود دانش آموز است که دنیای

**در مدرسه های
کیفی کلاس
اصولی همچون
تأکید بر انگیزه
درونی، محیط
یادگیری
مثبت، تأکید بر
کیفیت به جای
کمیت، توجه
به مسئولیت
و استقلال
دانش آموز،
بازتعریف انضباط
و بهبود مستمر
مورد توجه قرار
می گیرد**

دی ماه ۱۴۰۳

تقو

دی

دکتر لیلا میرزایی
دانش آموخته فلسفه تعلیم و تربیت

هر فردی پنج محرک اصلی ژنتیکی دارد: نیاز به زنده ماندن، نیاز به عشق و تعلق خاطر، نیاز به قدرت، نیاز به آزادی، نیاز به تفریح. کلاس درس خوب آن است که به این پنج نیاز اساسی توجه کند.

یکی از ابعاد نیاز به بقا، نیاز به امنیت جسمی و روانی دانش آموز است. بررسی کنید آیا دانش آموز شما در کلاس درس احساس امنیت می کند یا مورد طرد، بی توجهی، آزار و سرزنش دیگران قرار گرفته است؟

در کلاس درس به گونه ای رفتار کنید که عشق، تعلق خاطر و رقابت اولویت اول شما و دانش آموزان باشد و آنان از بودن در کنار شما صمیمانه لذت ببرند و عاشقانه در کلاس در کنار تان قرار گیرند.

در کلاس درس فرصتی فراهم کنید تا همگان احساس توانمندی و قدرت کنند. لذا مسئولیت های کلاسی را بین همه تقسیم کنید و رقابت سالم را در عرصه های گوناگون فراهم کنید تا همه دانش آموزان احساس کنند توانمندی هایی دارند.

آزادی همان احساسی است که فرد برای رسیدن به آن، به دنبال استقلال، خلق آثار هنری و حق انتخاب است. در کلاس درس، با دادن فرصت انتخاب به دانش آموزان، وضع مقررات و توسعه رفتار مشارکتی با همکاری آنان، این احساس آزادی را در دانش آموزان بر آورده کنید.

برای بر آوردن نیاز به تفریح و لذت، علاوه بر فعالیت های سرگرم کننده و شاد، در کلاس درس گاهی به شوخی متوسل شوید. شوخی از ناامیدی آنان می کاهد و نیاز به تعلق خاطر را نیز ارضای می کند. البته شوخی نباید مصنوعی، اجباری و شکل طعنه و مسخره کردن پیدا کند.

آزمون های کلاسی را تا آنجا که دانش آموزان بتوانند به موفقیت برسند تکرار کنید. فرصت جبران اشتباه را برای دانش آموزان فراهم کنید. برای موفقیت همه دانش آموزان، برای دانش آموزانی که از نظر درسی توانمند، متوسط و پایین هستند، آزمون های کلاسی جداگانه ای برگزار کنید.

دانش آموزانی که تجربه شکست دارند، به حمایت بیشتری نیاز دارند. برای حمایت از این دانش آموزان، به توانمندی ها و رفتار مثبت آنان تأکید و توجه کنید. به گونه ای رفتار کنید که تازمان رسیدن به موفقیت کنار آن ها خواهید ماند.

منابع

۱. شفیع آبادی، عبدالله؛ ناصری، غلامرضا (۱۳۹۵). نظریه های مشاوره و روان درمانی. مرکز نشر دانشگاهی. چاپ سیزدهم. تهران.
۲. جرالد، کوری (۱۳۹۰). نظریه و کاربردست درمانی. ترجمه یحیی سید محمدی. ارسباران. تهران.
۳. گلاس، ویلیام. (۱۴۰۳). تئوری انتخاب (درآمدی بر روانشناسی امید). ترجمه علی صاحبی، سایه سخن. چاپ چهل و هشتم. تهران.
۴. گلاس، ویلیام (۱۴۰۱). تئوری انتخاب در مدرسه. ترجمه علی صاحبی. سایه سخن. چاپ پنجم.
۵. گلاس، ویلیام (۱۴۰۲). مدرسه کیفی. ترجمه علی صاحبی. سایه سخن. چاپ نهم. تهران.

* بانوی آفتاب، سرور زنان دو عالم

حضرت فاطمه (س) فرمودند: همیشه در خدمت مادر و پای بند او باش، چون بهشت زیر پای مادران است؛ و نتیجه آن نعمت های بهشتی خواهد بود (هندی، ح ۴۵۴۳).

حضرت فاطمه همان بانویی است که پیامبر اسلام (ص) به ایشان لقب ام ایها دادند و ولادتشان به عنوان روز مادر نام گرفته است. جهان بانور یگانه دخت نبی اکرم صلی الله علیه و آله روشن شد. زمین خاکی از ظلمت برون آمد و نور آسمانی را در خود دید. بانوی دوسرا، نور چشم پدر، در ۲۰ جمادی الثانی هشت سال قبل از هجرت در مکه منوره دیده به جهان گشودند (قمی، ۴).

* مردی از تبار باران

بخشی از وصیت نامه شهید سپهبد قاسم سلیمانی
خدایا! از کاروان دوستانم جامانده ام!

خداوند، ای عزیز! من سال هاست از کاروانی به جا مانده ام و پیوسته کسانی را به سوی آن روانه می کنم، اما خود جا مانده ام، اما تو خود می دانی هرگز نتوانستم آن ها را از یاد ببرم. پیوسته یاد آن ها، نام آن ها، نه در ذهنم، بلکه در قلبم و در چشمم، با اشک و آه یاد شدند.

عزیز من! جسم من در حال علیل شدن است. چگونه ممکن [است] کسی که چهل سال بر درت ایستاده است را نپذیری؟ خالق من، محبوب من، عشق من

۲ دی / ولادت حضرت فاطمه (س)، روز زن و ولادت امام خمینی (ره)

۴ دی / بزرگداشت رودکی

۵ دی / روز ملی ایمنی در برابر زلزله و

کاهش اثرات بلایای طبیعی
و میلاد حضرت مسیح (ع)

۷ دی / سالروز تشکیل نهضت سوادآموزی

۸ دی / روز صنعت پتروشیمی

۹ دی / روز بصیرت و میثاق امت با ولایت

۱۲ دی / آغاز سال جدید میلادی

۱۳ دی / ولادت حضرت امام محمدباقر (ع)؛

روز جهانی مقاومت؛

شهادت الگوی اخلاص و عمل، سردار شهید سلیمانی

۱۵ دی / شهادت امام علی النقی الهادی (ع)

۱۶ دی / روز شهدای دانشجو

۱۷ دی / بزرگداشت خواجه کرمانی

۲۰ دی / شهادت میرزاتقی خان امیرکبیر

۲۲ دی / ولادت حضرت امام محمدتقی (ع)

و تشکیل شورای انقلاب به فرمان امام خمینی (ره)

۲۵ دی / ولادت حضرت امام علی (ع)

و روز پدر

۲۷ دی / ارتحال حضرت زینب (س)

۲۹ دی / روز غزه

برگزاری اردوی پدر و پسری، و
مادر و دختری؛

اجرای دایسمش، تهیه ویدنوو
پادپخش توسط دانش آموزان، برای
تبریک به مادران و پدران و پدر بزرگ‌ها
و مادر بزرگ‌ها؛

برگزاری جلسه‌های دانش افزایی ویژه
پدران، با موضوعاتی مانند «نقش پدران
در شکل‌گیری هویت فرزندان»؛

برگزاری مسابقه عکاسی مادران و دختران،
و پدران و پسران.

برگزاری یک روز بازی با پدران در مدرسه‌های
پسرانه و بازی با مادران در مدرسه‌های دخترانه؛

تشویق دانش آموزان به ساخت هدیه‌ای
دست‌ساز یا کارت‌پستال برای مادر، پدر یا
سرپرستان خود؛

فراخوان دل‌نوشته‌های دانش آموزان برای سردار
شهید سلیمانی؛

تهیه پیام‌های تبریک میلاد حضرت عیسی بن مسیح
(ع) و نیز آغاز سال نوی میلادی برای هم‌وطنان مسیحی؛

برگزاری مشاعره در مراسم صبحگاه به مناسبت
سالروز گرامیداشت رودکی و خواجه کرمانی. *

که پیوسته از تو خواستم سراسر وجودم را مملو از عشق به خودت کنی،
مرادر فراق خود بسوزان و بمیران.

عزیزم! من از بی‌قراری و رسوای ماندگی، سر به بیابان‌ها گزدارده‌ام؛ من
به امید از این شهر به آن شهر و از این صحرا به آن صحرا در زمستان و
تابستان می‌روم. کریم، حبیب، به گرامت دل بسته‌ام. تو خود می‌دانی
دوستت دارم. خوب می‌دانی جز تورانمی خواهم. مرا به خودت متصل
کن! روحش شاد و یادش گرامی!

* حضرت زینب (س)، بانوی صبر و استقامت

مرحوم شیخ محمدحسین غروی اصفهانی، در فضایل حضرت زینب
(س) گفته‌اند: «او جوامع علم و اصول حکمت را از پیامبر رحمت (ص)
به ارث برده است. در بلند مرتبه بودن و همت و صبر در سختی‌های
خسته‌کننده و طاقت‌فرسا، اوصاف پدرش در او نهان بود.
آن حضرت در جهات عدیده‌ای می‌تواند برای جامعه اسلامی،
به ویژه زنان، الگو باشد (خرمی، ۱۳۹۹).

* پیشنهادهای تمام‌ساحتی

برگزاری مسابقه از محتوای نهج البلاغه با نظر به فرایند رشد
شناختی دانش آموزان؛

برگزاری جشن پدران و دختران؛ و مادران و پسران؛

برگزاری نمایشگاه کتاب از آثار نویسندگان در خصوص
حضرت فاطمه (س) و حضرت علی (ع)؛

منابع

۱. علاءالدین المتقی بن حسام‌الدین
هندی (۱۴۰۹ ق). کنز العمال فی
سنن الاقوال والافعال. ج ۱۶.
مؤسسه الرساله، بیروت.

۲. قمی، شیخ عباس (۱۳۹۰).
کلبه احزان. ترجمه محمد باقر
محبوب‌القلوب، چاپ پنجم،
آفاق.

۳. وصیت‌نامه شهید سلیمانی.

۴. خرمنی، جواد. حضرت
زینب (س) الگوی
مجاهدت و صبوری.
نشریه

طراحی آموزشی

در سطح خرد

و کلان

نظریه نمایش اجزای مریل و نظریه شرح و بسط رایگلوث

نویسنده: دکتر محسن بیات
سال نشر: ۱۴۰۲
ناشر: آوای نور

کتاب در سه بخش تدوین شده است:
بخش اول: علم آموزش، چستی، چربی، چگونگی
فصل اول: جایگاه علم آموزش و طراحی آموزشی
فصل دوم: چارچوب درک نظریه های آموزشی

بخش دوم: نظریه شرح و بسط رایگلوث
فصل سوم: مبانی نظریه شرح و بسط
فصل چهارم: نظریه شرح و بسط
فصل پنجم: الگوی طراحی آموزشی در سطح کلان

بخش سوم: نظریه نمایش اجزای مریل
فصل ششم: مبانی نظریه نمایش اجزا
فصل هفتم: بخش توصیفی نظریه نمایش اجزا
فصل هشتم: بخش تجویزی نظریه نمایش اجزا
فصل نهم: الگوی طراحی آموزشی در سطح خرد

معلمانی می توانند از نظریه نمایش اجزا و نظریه
شرح و بسط برای طراحی آموزشی در سطح خرد
و کلان درس ها، پودمان ها، دوره ها، برنامه های
درسی، آموزش های الکترونیکی و آموزش
شخصی سازی شده استفاده کنند.

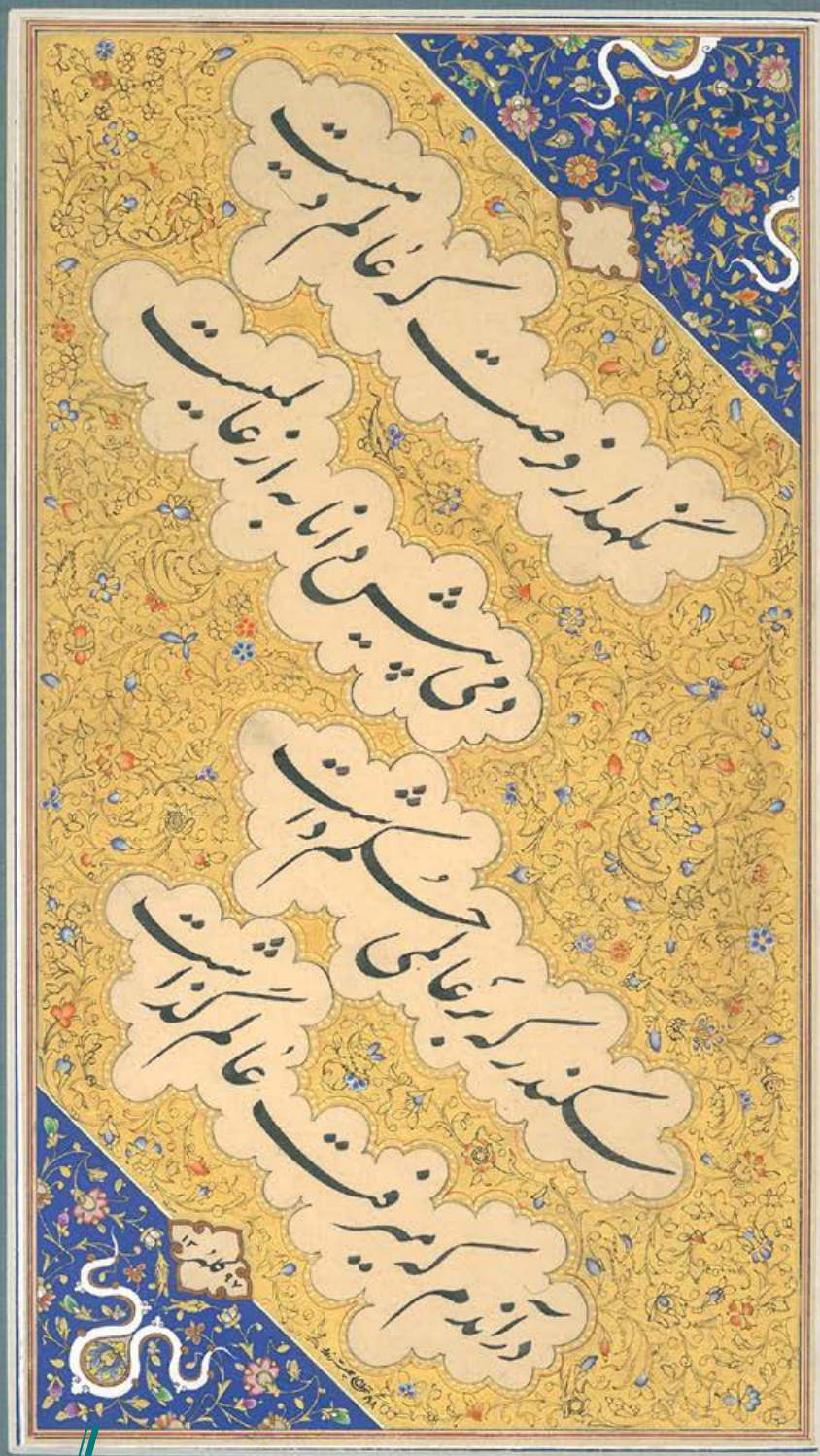
مطالعه این کتاب برای همه کسانی که می خواهند
با علم آموزش و ظرفیت های نظریه ها و الگوهای
طراحی آموزشی برای بهسازی نظام های آموزشی در
میدان عمل آشنا شوند، تمرین بخش خواهد بود. *

برای این کتاب را از زبان
نویسنده آن بشنوید.

اصلاح، بهبود و کیفیت بخشی به روش های تدریس و
یادگیری یکی از ضرورت های نظام آموزشی است و رشته
طراحی آموزشی با درک و بهسازی یک جنبه از تعلیم و
تربیت، یعنی فرایند آموزش، مرتبط است. بنابراین، رشته
طراحی آموزشی در وهله اول با تجویز روش های بهینه
آموزشی برای تحقق تغییرات مطلوب در دانش، نگرش
و مهارت های یادگیرندگان رابطه دارد.

کتاب «طراحی آموزشی در سطح خرد و کلان»،
دقیقاً بر این غایت نظام های آموزشی، یعنی درک،
بهبود و اصلاح فرایندهای آموزشی منطبق است.
این کتاب در باره مباحث نظریه و عمل طراحی
آموزشی در سطح خرد و کلان توضیح می دهد
و در آن، دو نظریه آموزشی منحصر به فرد و
جامع، شامل نظریه نمایش اجزای مریل و
نظریه شرح و بسط رایگلوث برای طراحی
آموزشی در سطح خرد و کلان، به طور
جامع و کاربردی شرح و بسط داده
شده است.

عکال

علیہ السلام

۱۳ رجب
میلاد مولود کعبہ

استاد شہریار

دل اگر خدا منتر احمد در رخ عیین
بی منتقم من بجز اسم خدا را